РПЗСф III 350/2-3.1

РПЗ

P 19 Cp III 350/2-3.1

ФРАНЦУЗСКА ГРАММАТІКА

ПО МЕТОДУ

НОЕЛА и ШАПСАЛА,

И

ДРУГИ' БОЛЬИ' АУКТОРА' ГРАММАТІКЕ ФРАНЦУЗСКЕ,

ЗА УПОТРЕБЛѢНѢ

5690

УЧЕЊЕ СЕ МЛАДЕЖИ СРБСКЕ

У ЛІЦЕУМУ КНЯЖЕСТВА СРБСКОГЪ.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

САСТАВЛѢНА

Алексіємъ одъ Окольскій,
Профессоромъ Французскогъ єзика у истомъ Лицеуму.

ДРУГА И ТРЕЋА ЧАСТЬ. *Т. Иліикъ.*

У БѢОГРАДУ,
ПРИ КНЬИГОПЕЧАТНЬИ КНАЖЕСТВА СРБСКОГ'.
1842.

СА 1212

1893

ЦЬИ КИРИЛОПЕНАТИРИ КНИЖЕСТВУ СЪВСКОЕ

А ВРОЛЬВТА

ТЕЛЕСТВО И ТЕРЕВ ЛИСТР. Х. Х.

Профессорскаго Фрунтовскаго сина у полоти Минскаго

ГЛЕКСИЕВЪ ОТЪ ОКОТЕРСКИЙ

СЕСТАВЕРНУ

А ПРЕЛЕМА КНИЖЕСТВУ СЪВСКОЕ

ЗА ЛЕКЕ СЕ ИЗУЧЕЖИ СЪВСКЕ

ЗА ПОТРЕБЕНИЕ

ТЕЛЕСТВ. ВОТРН. УЧЕНОВЪ. ГЪИМИЗИЕ ФЪИНПЕЗСКЕ

И

ПОЕЗИ И ШАНСАЛА

ПО ЛЕТОВЕ

ГЪИМИЗИЕ

ФЪИНПЕЗСКА

АКАДЕМИЯ СЪВСКЕ
БИБЛИОТЕКА
2880

ФРАНЦУЗСКА ГРАММАТІКА

(Grammaire française).

ДРУГА ЧАСТЬ

(SECONDE PAPTIE.)

О СЛОВОСАЧИНЕНІЮ

(DE LA SYNTAXE.)

Словосачиненіе има за предметъ употреблѣнѣ и строй (construction) речій: оно определява склоняня или окончења подъ коима се оне имаю изявити у изложеніяма, и место кое оне мораю у истымъ заузимати.

Предложеніе (la proposition) есть израженіе каквог' разсужденія. Кад' кажемъ: Dieu est juste (Богъ е праведанъ), то е разсужденіе, кое изражавамъ. Да бы ово разсужденіе образовао, морамъ имати идеу подлога или суштествительног' Dieu. Морамъ такође имати идеу или образъ качества

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

или прилагателњног juste. Сравнявамъ ова два образа єданъ съ другимъ, и увидивши да се савршено слажу произносимъ ово согласіє говорећи: Dieu est juste (Богъ є праведанъ).

Предложеніє садржава дакле две саставне части, два основна израженія, подлогъ, кои одговара главномъ образу (à l'idée principale) и качество, коє одговара придодатомъ образу (à l'idée accessoire), и коє сачинява главну идеу.

Да се саюзи качество съ подлогомъ суштествителнымъ (l'adjectif au substantif), иуждна є єдна речь и ова речь єсть глаголъ (le verbe), речь по преимућству, безъ коє не бы могло быти предложенія, не бы могло быти говора.

Нуждный ко овому глаголъ, єсть, као што смо казали, глаголъ суштествителный бы т и (le verbe substantif ê t r e).

Глаголи прилагателни (les verbes adjectifs) садржаваю у себи суштествителный глаголъ бы т и и к а ч е с т в о (le verbe substantif ê t r e et l'attribut). Свако предложеніє може се дакле свести на ове три части, п о д л о г ъ, к а ч е с т в о и глаголъ бы т и. (l e s u j e t, l'attribut et le verbe ê t r e). Н. п. Je dors (я спавамъ), разчленює се овако, je suis dormant (я самъ спаваюћій); va (иди), равно є: toi, sois allant (ты буди идућій.)

Предложенія деле се на више видова'. Најнуждніи єсу; г л а в н а и з л о ж е н і я (les propositions principales) и с п о р е д н а или п р и д о д а т а (les propositions incidentes).

Главно изложеніе єсть оно, одъ кога друга завысе. Н. п. кад' кажемъ je crois que la vertu est préférable à tous les biens (я мыслимъ да є добродѣтель предпоставима свима благама); — l'homme qui s'en écarte s'éloigne du bonheur (човекъ кои одъ нѣ одступа удалява се одъ среће), онда се ту наоди четири изложенія, одъ кои два єсу главна. Je crois, одъ кога завыси ово изложеніе, que la vertu est préférable à tous les biens, и ово: l'homme s'éloigne du bonheur, има подъ собомъ ово друго изложеніе, qui s'en écarte. Главно изложеніе найпре изражено зове се главно безусловно (principale absolue), а друга главна изложенія, коя се у истом' фразу наоде означаваю се именомъ главна односительна (principales relatives). Дакле у ономъ примеру, je crois єсть главно безусловно, а ово: l'homme s'éloigne du bonheur єсть главно односительно.

Споредно или придодато изложеніе єсть оно, коє придодато єдном' одъ термина' другог' каквог' изложенія, служи к' попуненю нѣговог' значеня.

У наведеном' примеру налазе се два изложонія споредна или придодата: Que la vertu est préférable à tous les biens, єсть изложеніе, коє попунява качество croyant, и qui s'en écarte єсть изложеніе, коє попунява подлогъ l'homme.

Реч коя служи скоро свагда ко саєдиненію изложенія придодатог' са изложеніемъ, коє оно попунява, єсть или односительно мѣстоименіе или саюзъ. Изузимаю се саюзи et (и), ou (или), ni

(ни), mais (но), кои само онда придодато изложеніе означаваю, кад' за ньима слѣдуе другій каквый саюзъ, или односительно мѣстоименіе.

Одтуд' слѣдуе, да се механическій може познати:

Да изложеніе вообште главно єсть онда, кад' се оно не починѣ нити чрезъ односительно мѣстоименіе, нити чрезъ саюзъ.

Да изложеніе вообште придодато єсть онда, кад' се оно починѣ посредствомъ односительног' мѣстоименія или каквог' саюза.

Фразъ или начинъ говора разликуе се одъ изложенія. При овом' узвику: descends du haut des cieux, auguste vérité (сиђи съ высине неба, света истино), кад' преметнемъ и рекнемъ: du haut des cieux descends, auguste vérité (съ высине неба сиђи, света истино); или: auguste vérité, descends du haut des cieux (света истино, сиђи съ высине неба), има'ћу три различна фраза, а не више, него само єдно изложеніе. Была бы дакле погрешка узимати за єдно исто, речь фразисъ са овомъ изложеніе (la proposition).

Мы ћемо назвати фразомъ свакій збиръ речій учинѣнъ ко израженію какве идеє или образа, и као што сама идеа може изражена быти чрезъ разне скупляе речій, тако исто може она быти представлѣна чрезъ фразе сасвимъ различне.

У сваком' фразу наоди се толико изложенія, колико има глагола' личног' наклоненія. Тако н. п. у овом' фразу: la défiance blesse l'amitié, le mépris la tue (неповѣреность вређа пріятельство,

презренѣ убія га), наоде се два глагола у личном' наклоненію, blesse, tue, слѣдователно мораю се и два изложенія налазити. (види 46. стр. I. част.)

Располаганѣ речій (l' arrangement des mots), ков се у фразу или у изложенію наоди, односи се на ова два начално основна (chefs principaux) т. є. на согласіє (la concordance) и допуну (le régime).

Правила, коя словосачиненіє прописує о согласію, имаю за основъ отношеніє истоветности (identité) међу речима, ков оно у слогу доводи; єрбо оне т. є. речи у скупи изражаваю єданъ и истый предметъ. Тако словосачиненіє прописує обично согласіє речи ображателне (modificatif) са речію подложномъ (subjectif); будући да прилогъ каквог' подлога ніє ништа друго него подлогъ образованый.

Словосачиненіє допуне (de régimes) поставля правила за означити отношеніє єдне речи на другу. Речь, коя є допуна, служи къ подаваню веће ясности обштемъ смислу друге речи, коіой є подпоставлѣна; а ова речь т. є, коіой се допуна подпоставля, овымъ особнымъ употребљѣмъ, добива степенъ ясности, кою сама по себи нема. Н. п. у овом' фразу, le poirier de mon jardin est fleuri (крушка є у моіой башти цветала) речь poirier, сама по себи узета, има тамно и неопределѣно значенѣ; но речь jardin, коя є ньой подпоставлѣна и коя є допуна предлога de, кои предлогъ у отношеніє поставля суштествительна jardin и poirier, дає овой речи poirier ясность, кою не бы имала; она є le poirier de

mon jardin, а не poirier en général т. є. општа. Тако исто у овомъ фразу: mon fils est privé de la vue (мой сынъ лишенъ є вида), прилагателно privé, за себе узето, има тамно значенѣ. Али ове речи, de la vue єсу допуна фраза, и суштествительно vue, коє є допуна предлога de, опредѣлява прилагательно privé. Синтаксисъ допуне има за предметъ свезу суштествительны са суштествительныма (les substantifs aux substantifs); суштествительны са прилагательныма (les substantifs aux adjectifs); глагола' са глаголима (les verbes aux verbes) или са предлозима и саюзима (ou aux prépositions et aux conjonctions) и т. д.

Мы ћемо развити ове основе и ньи употребити єдно за другимъ (successivement) за свакій различный видъ речій, коє смо већъ дали познати у Ioй части наше Грамматіке.

ГЛАВА ПРВА

(CHAPITRE PRÉMIER)

СИНТАКСИСЪ СУШТЕСТВИТЕЛЬНЫ

(SYNTAXE DES SUBSTANTIFS).

Суштествительна се троякимъ начиномъ појављою у говору: или као подлогъ (en sujet), или као апострофъ (en apostrophe), или као допуна (en régime).

Суштествительно быва свагда подлогомъ, кадъ

се оно као предметъ потврђеня каквогъ показуе. Кад' се каже: l'homme raisonne (човекъ разсуждава); la brute ne raisonne point (скотъ не разсуждава); суштествителна homme и brute єсу подлози, єрбо се потврђава о човеку, да разсуждава, а о скоту да не разсуждава.

При говору све се односи на подлогъ суштествительный. У овомъ фразу: un homme ambitieux ne se laisse point rebuter par les difficultés qu'il trouve sur son chemin; il se refond, il se métamorphose, il force son naturel et l'assujettit à sa passion (честолюбивъ човекъ, не да се одвратити (поколебати) тегобама, коє налази на своме путу; онъ се променява, онъ се преображава, онъ принуђава свою природу и подвргава ю своіой страсти), овде прилагательно ambitieux образуе суштествительный подлогъ homme, а цео остатакъ образуе un homme ambitieux.

Суштествително быва апострофомъ, кад' оно представля особу (la personne) или стварь (ou la chose) на кою се говоръ односи, као: rois, soyez attentifs; peuples, prêtez l'oreille (краљеви, будите позорљиви, народи слушайте). Répondez, cieux et mers, et vous terre parlez (одговарайте, небеса и мора, а ты земльо, говори. Апострофи се обично чине само живымъ и душевнымъ суштествама. Но у распалћнію уображенія, Витія и стихотворацъ обраћаю се и на целу природу; они даю чувства, душу, осећаня свему што суштествуе.

Суштествително быва допуномь, кад' оно непосредствено одъ друге какве речи завыси, ко-

іой определява значенѣ. По томе, суштествительно може завысити или одъ каквог' другог' суштествительног', или одъ прилагательног' или одъ глагола, или одъ предлога, као: la loi de Dieu (законъ божіи), promonade utile à la santé (оданѣ полезно за здравлѣ); aimer ses parents (любити свое родителѣ); loger chez son ami (пребывати кодъ своегъ пріятеля). У првомъ примеру суштествительно de Dieu завыси одъ другогъ суштествительногъ la loi; слѣдовательно de Dieu єсть допуна другогъ суштествительногъ la loi. Тако исто и у другимъ примерима.

Суштествительно не може быти иначе допуна другогъ каквогъ суштествительногъ него само помоћу каквогъ предлога. Н. п. la beauté de l'univers (красота вселене); moulin à vent (ветреняча). Овде се наоде два суштествительна, la beauté и l'univers, и ово последнѣ текъ посредствомъ предлога de єсть допуна оногъ првогъ суштествительногъ.

О РОДУ СУШТЕСТВИТЕЬНЫ ИМЕНА'.

(DU GENRE DES SUBSTANTIFS).

Єдно и исто суштествительно обично нема више него само єданъ родъ, међутымъ гдикоя одъ ньи имаю два рода, као:

Amour (любовь), délice (милина) и orgue (оргулѣ), у єдинственомъ брою єсу мужкогъ рода, а у мложественомъ женскогъ, н. п. un amour violent (страстна любовь), de folles amours (луде любови);

un délice (милина), de grandes délices (велике милине) un bel orgue (лепа оргуля), de belles orgues (лепе оргулѣ).

Aigle (орао), кад' се као знакъ узме, женскогъ є рода, н. п. l'aigle Romaine (римскій орао), l'aigle impériale (царскій орао). У свим' другим' значеняма, мужког' є рода н. п. l'aigle fier et courageux (поносный и храбрый орао); le grand aigle de la légion d'honneur (великій орао честног' полка); c'est un aigle (то є орао), говорећи о храбрости човека.

Automne (єсень), има два рода, но мужкій є важніи, будући да су имена и други' годишньи' времена' овог' т. є. мужког' рода.

Couple (паръ), кад' означава число два, женског' є рода, као: une couple d'oeufs (два јєта), une couple de chapons (два копуна); а кад' означава саюзъ, уєдиненѣ, онда є мужког' рода, као: voilà un couple bien assorti (ето пара лепо сдружена).

Enfant (дете), кад' означава мужко, мужког' є рода, као: c'est un bel enfant (то є лепо дете); а женског' є рода, кад' се оће о женскомъ да каже, као: c'est une belle enfant (то є лепа девојчица).

Exemple (примеръ), кад' представля образъ прописа, женског' є рода, као: voilà une belle exemple d'anglaise (ето красна енглеска прописа). Изузимаюћи овай случай у осталомъ є мужког' рода, као: il suit les bons exemples de ses parents (онъ слѣдує добрымъ примѣрима свои' родитеља').

Речь Foudre (громъ), у правом' смислу узета, єсть женског' рода, као: la foudre est tombée (громъ є пуко), само кад' ніе саюжена съ каквымъ прилагательнымъ, єрбо онда пріима два рода, као: la foudre vengeresse (отмастительный громъ), les foudres menaçants (грозећи громови). Образно узета мужког' є рода, као: un foudre d'éloquence (громъ краснорѣчія), un foudre de guerre (кромъ рата).

Речь gens (люди), зактева да све речи къ ньой односеће се, кое іой предходе, буду женског' а све оне, кое іой послѣдую мужког' рода, као: les vieilles gens sont soupçonneux (стари люди єсу подозрельиви), toutes les méchantes gens (сви рђави люди). Међутымъ, мѣсто de toutes, употреблява се tous 1) кад' само ово прилагательно предходи суштествительномъ gens, као: tous les gens qui pensent bien (сви люди кои добро мысле), tous les gens d'esprit (сви разумни люди). 2) кад' овомъ суштествительномъ gens предходи какво прилагательно, кое єдно и исто оконченіе за оба рода има, као: aimable (любави достоянъ), brave (валянъ), honnête (поштенъ) и т. д. као н. п. tous les honnêtes gens, tous les habiles gens (сви поштени люди, сви способни люди).

Hymne (химна), коя се пои у цркви, женског' є рода, тако: Santeuil et Coffin ont composé les belles hymnes du Bréviaire de Paris (Сантель и Кофаенъ сачинили су лепе пѣсне за требникъ Парискій). У осталомъ є мужкогъ рода н. п. un hymne guerrier (песма рата).

Quelque chose (нешто), мужког' є рода, кад' означава какву ствaрь, као: il a fait quelque chose qui mérite d'être blâmé (онъ є нешто учиніо, што заслужує быти похуђено), т. є. il a fait une chose qui mérite etc. (онъ є учиніо неку ствaрь, коя заслужує, и т. д.). Женског' є рода, кад' означава, ма буди какву ствaрь, као: quelque chose qu'il ait dite, on ne lui a pas répondu (на оно што є годь рекао, ніе му одговорено).

Реčь aide (помоћь), женског' є рода, кад' означава помоћь, сигурность, кою каква особа другой коіой дає, као: aide prompte (брза помоћь), aide assurée (сигурна помоћь). Іошь є женског' рода, кад' изражава саму особу одъ коє се помоћь пріима, као: vous êtes toute son aide (вы сте сва нѣгова помоћь). Но онда є мужког' рода кад' служи къ означеню лица', кои се дужность у томе састои, да буду под' кимъ, да саюзно съ ньиме и подъ ньимъ служе, као: un aide de camp (воєный ађутантъ), un aide major (Ађутантъ Штаба), un aide de cuisine (паракуваръ).

Écho (одзивъ), мужког' є рода, кадъ' означава одбіянѣ гласа, као: un bon écho (добаръ одзивъ); l'écho est sourd à ma voix (одзивъ є глувъ на мой гласъ).

Женског' є рода, кад' означава нимфу овог' имена, као: Écho était amoureuse de Narcisse (Ехо є была залюблѣна у Нарсиса).

Enseigne (знакъ), мужког' є рода, кад' означава Официра, кои барякъ носи. Н. п. un enseigne mon-

ta le premier à la brèche (баряктаръ се првый попео (erſtieg) на развалину града).

А женског' є рода у свим' другим' значеняма, као: Je le reconnus à l'enseigne qu'on m'en avait donnée (познао самь га по знаку, кои ми є о нѣму датъ); venir à bonnes enseignes (доћи подъ добрымъ знацима); il loge à une telle enseigne (онъ пребыва кодъ таког' знака); enseignes déployées (заставе развійте), les enseignes romaines (заставе римске); il portait une enseigne de diaments au chapeau (онъ є носіо знакъ одъ діяманта на шеширу); elle portait à sa coiffure une enseigne de pierreries (она є носила на своіой коси знакъ одъ драги' каменя'.

Garde (гарда), мужког' є рода, кад' означава таковог' оружаног' човека, кои є одређенъ да чува каквогъ вр'овногъ Чиновника, Цара, Краля, Княза и т. д. као: il n'avait avec lui qu'un de ses gardes (онъ є имао са собомъ само єдног' одъ своє гарде).

А женског' є рода, кад' представля скупу людій, као: la garde du Roi (гарда Кралѣва); la garde parisienne (гарда Парійзка); la garde nationale (гарда народня).

Guide (спроводитель), мужког' є рода, кад' оног' или ону означава, кои какво лице спроводи, као: bon, fidèle, sûr guide (добаръ, веранъ, поузданъ спроводитель). Женског' є рода кад' означава узду, коя служи къ управляню коня упрегнутог' у каруце, као: la guide du côté droit de ce cheval s'est rompue (узда са десне стране овог' коня прекинула се).

Manche (држалѣ), мужког' є рода, кад' означава часть каквог' орудія, за коју се исто орудіе узима, кад' се оћемо њиме да послужимо, као; le manche d'un couteau (држакъ ножа); long manche (дугачакъ држакъ), court manche (кратакъ држакъ); le manche est rompu (држакъ се пребіо); cette cognée branle au manche (ова сикира кламиће у држалю); jetter le manche après la cognée (бацити држалѣ за сикиромъ).

Но женског' є рода, кад' означава часть одела, у коју се рука меће, као: la manche d'une robe, d'une chemise (рукавъ одъ альине, кошулѣ; les manches sont trop courtes (рукави су врло кратки).

Maneuvre, мужкогъ є рода, кад' означава човека, кои ради съ рукама, помоћника зидарскогъ, помоћника домопокривача. Употребљава се образно и презрително, за означити човека, кои извршава посао художества грубо и неуко, као: ce n'est qu'un maneuvre (овай ніе ништа друго него невештакъ).

Женскогъ є рода, кад' изражава оно, што се чини къ управляню какве лађе, или движенія коя Генералъ арміе налаже, да трупе нѣгове извршаваю, као: comme ils se virent en présence, ils firent une maneuvre qui leur fit gagner le vent sur les ennemis. . . les ennemis croyaient l'avoir enfermé, mais il fit une maneuvre qui les déconcerta fort (чимъ су се усмотрили, учинили су маневру, коя ій є учинила добити ветаръ на непріятеля . . . непріятельи су мыслили, да су га затворили, но

онъ учини маневру, коя ій (непріятелѣ) яко збуни). И у образномъ употребленію такође є женскогъ рода, н. п. il a fait une maneuvre qui a gâté ses affaires (онъ є учиніо маневру, коя є покварила нѣгове послове).

Oeuvre (дѣло), женскогъ є рода, кад' означава посао или дѣло какво, као: la moindre des oeuvres de la nature est plus parfaite que toutes celles de l'art (најманѣ дѣло природе савршеніе є одъ свію художествены), selon la Genése, l'oeuvre de la création fut achevée en six jours; les chretiens disent que l'oeuvre de la rédemption fut accomplie sur la croix (по кньиги Бытія, дѣло створеня было є окончано за шесть дана; христіяни говоре да є дѣло искуплѣнія свршено на крсту).

Но ова речь oeuvre мужкогъ є рода, кадъ се употреблява у алхеміи, за изразити la pierre philosophale (каменъ философный), и то само у єдинственомъ брою съ речію grand, као: travailler au grand oeuvre (радити на великомъ послу).

Parallèle (равнотеченіе), єсть суштестви-тельно женскогъ рода, кад' означава линію равноотстоєћу другой, као: tirer une parallèle (повући равноотстоєћу).

Мужкогъ є рода кадъ означава окружіе равноотстоєће равнителю, као: tous ceux qui sont sous le même parallèle ont la même latitude, ont les jours et les nuits de la même longueur (сва она (окружія), коя подъ истимъ равноодстояніємъ имаю єдну исту ширину, имаю дане и ноћи єдне души-

не). Іошь є мужкогъ рода, кадъ изражава сравненіе двію ствaрій, или двію особа' узаймно, као: un juste parallèle (праведно сравненіе); faire de parallèle de Corneille avec Racine (чинити сравненіе Корнелія съ Расиномъ).

Période (періодъ), женскогъ є рода, кадъ се употреблява ко израженію промене или теченія, кое чини каква планета, да се поврати истой точки, съ кое се кренула, као: le soleil fait sa période en trois cent soixante-cinq jours et près de six heures (сунце свршує свое теченіе за 365 дана и скоро 6. сатій). Période истогъ є, т. є. женскгъ рода, кадъ ohe да изрази повраћай грозница, коя се появлюе у известно и правилно време, као: la fièvre quatre et toutes les autres fièvres intermittentes ont leurs périodes réglées (грозница четвородневна и све остале грознице попустне имаю свое періоде правилне). На конацъ période є іошъ женскогъ рода, кадъ означава часть говора, ставлѣногъ у какавъ редъ, и сложеногъ изъ више членова', кои, заедно узети, сачињаваю пуный смысао, као: période longue (періодъ дугачакъ), période courte (кратакъ періодъ); période nombreuse (періодъ млогочлены); période bien arrondie (періодъ добро окруженъ).

Но période есть мужкогъ рода, кадъ се образно узме да се изрази найвыша точка, до кое каква стварь може доспети, или кадъ означава просторъ времена неопределѣногъ, као: Demosthène et Cicéron ont porté l'éloquence à' son plus haut période (Демостенъ и Цицеро довели су краснорѣчіе до своє найвыше точке). Dans un certain

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

période de temps, dans le dernier période de sa vie (у известномъ простору времена, у последнѣмъ періоду нѣговогъ живота).

Personne (особа), женскогъ є рода, кадъ означава човека или жену, као: c'est la personne du monde qui reçoit le mieux ses amis (то є особа умешна, коя најболѣ дочекує своє пріятелѣ); des personnes constituées en dignité (особе налазећесе у достоинству); des personnes fort éclairées (особе врло просвештене).

Но кад' речь personne означава nul (нико), qui que ce soit (ко му драго), у єдинственомъ є числу мужког' рода и увекъ іой предходи или слѣдує одрицателна частица, само кадъ говоръ ніє вопросителанъ, као: personne ne sera assez hardi (нико неће быти доста дрзакъ): il n'y a personne si peu instruit des affaires, qui ne sache . . . etc. (нико ніє тако мало вештъ у пословима, кои не бы знао . . . и т. д.).

Vase (сасудъ), мужкогъ є рода, кадъ означава сасудъ, способанъ за обдржати какву течность, као: vase fêlé (судъ пукнутъ), vase précieux (скупоцѣнъ судъ), vase sacré (освећеный судъ). — Женскогъ є рода, кадъ означава глибъ, кои се на дну река', мора' налази и т. д. као: ce bateau s'est enfoncé dans la vase (ова лађа насела є на блато).

Има іоштъ млого суштествительны, коя два рода имаю, кои' бы исчисленіє врло дуго было.

О БРОЮ СУШТЕСТВИТЕЛНЫ ИМЕНА
(DU NOMBRE DANS LES SUBSTANTIFS.)

Образованѣ мложественогъ броя при сложенымъ суштествителнымъ
(Formation du pluriel dans les substantifs composés).

Премда є мложественость у идеи, опетъ нека суштествителна не пріимаю мложественый брой, та су:

1.) Имена собствена (les noms propres), при коима правописаніе (l'ortographe) не дозволява, да имъ се оконченіе њиово меня, као: l'Espagne s'honnore d'avoir vu naître les deux Sénéque (Шпанія се слави, што є родила два Сенеке). Les deux Corneille sont nés à Rouen (два су се Корнелія родила у Руану). Изузимаюћи кад се она употребляваю као обшта имена, т. є. за означити подобне особе оныма, кои се име употреблява, као: la France a eu ses Césars et ses Pompées, т. є. des généraux comme César et comme Pompée (Франція є имала своє Цезаре и своє Помпеє, т. є. таке воєначалнике као Цезаръ и као Помпей). Un coup d'oeil de Louis enfantait des Corneilles, т. є. des poètes comme Corneille (погледъ Лудвиговъ пораћао є Корнеліє, т. є. стихотворце као Корнелій).

Примѣч. 1. Нека собствена имена, премда означаваю само єдну особу, опетъ имъ се членъ мложественог броя les придає, као: les Corneille et les Racine ont illustré la scène française (Корнеліи и Расини прославили су позоріє француско). Онда се познає, да є єдинственость у идеи, кадъ смысао дозволява одузети

членъ les; овде се може рећи: Corneille et Racine ont illustré la scène française (Корнелій и Расинъ прославили су позорiє французско).

2.) Суштествителна позаймлѣна изъ странны єзика', и коя често употреблѣніє нiє iошть пофранцузило, као: des alléluia (алилуя), des ave (поздрави матери Божиiой), des auto-da-fé (акта судебна шпанске инквизициє), des alinéa (линiє управительнице), des te Deum (тебе Бога), des postscriptum etc. (после писано и т. д.)

Академiя додає овымъ речма у мложественомъ брою s, као: des factums (дѣла), des debets (дугови), des bravos (одобренiя съ плѣсканѣмъ), des operas (опере, позорiя съ песмама), будући да се ове речи често употребляваю.

3. Речи непроменяєме у природи ньiовой употребльне кадкадъ као суштествителна, као: les pourquoi (зашто), les car (єрбо), les oui (єсть да), les non (не), les on dit (говори се).

4. Суштествителна сложена, коя iоште нису као речи, т. є. кои одделѣне части, приближаваю се чертомъ саюза, долазе у єдинственый и у мложественый брой, онако сирѣчь, као што природа и смысао наособны рѣчiй, одъ кои' су образоване, ишту овай или онай брой.*) Таковый є обштый основъ, кога употребленѣ бы'ће олакшано слѣдуюћимъ' правилама.

Прво правило. Кад' се суштествително сложено образує изъ суштественогъ и прилагателногъ, долазе и єдно и друго у мложественый брой, као: une basse-taille (басъ), des basses-tailles (басови); un plain-chant (црковна песма), des plains chants (црковне песме).

*) Кодъ сложены имена', само су суштествителна и прилагателна способна по своiой природи мложественый брой прiимити.

Изузимаю се:

Des blanc-seings, des seings en blanc (подписъ на белой артіи), des terre pleins, des lieux pleins de terre (места насута земльомъ); des chevau-légers (лаке кавалѣріе), des grand'mères (бабе, старе майке), des grand'messes (велике литургіе). У првымъ двама смысао не дозволява, да речи blanc и terre у множественый брой ступе; у трећемъ наведеномъ примеру чудно употребльніе не допушта суштествителномъ, да множественый брой пріими; најпосле у два последня примера прилагателно остае непроменяемо због изговора.

Примѣч. Кадъ се при сложенымъ суштествителнымъ наоди каква речь, коя се сама по себи не употребљава, као овде: pie-grièche (жена дераюћа се), loup-garou (човекъ нелагоданъ), gomme-gutte (жута боя) и т. д. Ова речь узима се за прилагателно, и по томе пріима множественый брой, као: des pies-grièches (жене дераюће се), des loups-garous (људи нелагодни), des gommes-guttes (жуте боје).

Друго правило. Кадъ се суштествително сложено образуе изъ два суштествителна непосредствено једно за другимъ постоећа, онда оба долазе у множественый брой, као: un chef-lieu (главно место), des chefs-lieux (главна места).

Un chien-loup (псето подобно куряку), des chiens-loups (пси подобни куряцима), un chou-fleur (цветный купусъ), des chous-fleurs (цветни купуси).

Изузимаю се:

Un bec-figues (птица, коя клюномъ смокве клюца), des bec-figues (птице кое и т. д.). Un ap-

pui - main (наслонъ за руку), des appuis - main (наслони за руку), un hôtel-Dieu (шпиталь), des hôtels-Dieu (шпитальи). Un brêche-dents (празно место међу зубима), des brêche dents (празна места и т. д.).

Треће правило. Кадъ се сложено суштествително образуе изъ два суштествителна саюжена каквымъ предлогомъ, онда прво суштествително долази у мложественый брой, као: un ciel-de-lit (кровъ надъ креветомъ), des ciels-de-lit (кровови надъ креветомъ); un chef - d'oeuvre (урнекъ) (Meiſterſtück), des chefs - d'oeuvre (майсторски послови).

Изузимаю се:

Des coq-à-l'âne (разговоръ безъ саюза), у комъ се одъ петла на магарца прелази); Des pied-à-terre (обыталиште тако мало да се само єдна нога на землю метути може). Des tête-à-tête (суочити кога съ кимъ); при овыма смысао не дозволява, да се суштествительна coq, pied, terre, у мложественый брой поставе.

Четврто правило. Кадъ се суштествително сложено образуе изъ суштествителногъ саюженогъ съ глаголомъ или предлогомъ, или нарѣчіемъ, онда само суштествително долази у мложественый брой, кадъ є у идеи мложественость.

Тада се пише са єдно s у мложественомъ брою, као:

Des contre - coups (противоударци), des avant-coureurs (напредъ трчећи вѣстници); des arrière-saisons (послѣдуюће доба године).

А онда се пише безъ s у мложественомъ брою, кадъ є єдинственость у идеи, као:

Des serre-tête (капе, ков главу стежу), des reveille-matin (сати ютромъ будећи), des contre-poison (противуотрови).

Најпосле овде пише се са s како у єдинственомъ, тако и у мложественомъ брою, због тога што є свагда мложественость у идеи, као:

Un ou des { Essuie-mains (убрусъ за руке). Porte-mouchettes (потребникъ за мумаказе, на кои се мећу). Cure-dents (орудія, коима се зуби лече). Porte-clefs (обручъ, на комъ су ключеви свезани).

Пето правило. Кадъ се суштествително сложено састои само изъ глагола и нарѣчія или и предлога, онда се суштествителномъ не придодає s, само членъ у мложеств. брой ступа, као: des pour-boir (напойнице) (Trinkgeld); des pince-sans-rire (намргођени люди); des passe-partout (ключеви съ коима се свака брава отворити може); des passe-passe (хитрость у рукама).

ГЛАВА II.

(CHAPITRE II).

О ЧЛЕНУ (DE L'ARTICLE).

I. Членъ се поставля предъ суштествителна нарицателна за означеніе рода, вида и особе, као:

Les hommes sont plutôt faibles que méchants (**люди су више слаби, него рђави**).

Les maladies de l'âme sont plus difficiles à guérir que celles du corps (**теже є болести душевне, него тѣлесне излечити. La ville de Rome a été fondée 753. ans avant I. C. (варошь Римъ была є сазидана 753. године пре Х. Р.**

II. Частице du, des, de la поставляю се предъ обштыма суштествителными употребльными у смыслу почастномъ, т. є. за означити почастность лица' или стварій о коима се говори, као: il a du papier (онъ има артіє, т. є. quelque papier (нешто артіє); — Vous avez de la fortune (вы имате богатства, т. є. quelque fortune (нешто богатства); nous possedons des amis (ми имамо пріятеля' т. є. quelques amis (неколико пріятеля').

У овымъ фразима суштествителна papier, fortune, amis, имаю подєднако означеніє опредѣлено; то се разуме као кадъ бы было il a une portion de tout le papier (онъ има неку часть одъ све артіє); vous avez une portion de toute la fortune (вы имате часть неку одъ целогъ богатства) и т. д. papier, fortune овде заиста означаваю цео родъ, єрбо є овде речь о свой артіи и богатству; слѣдовательно она имаю значенѣ опредѣлено, и по томе изискую членъ.

Членъ се обично предъ суштествителна поставля; но прилагательно tout и ова качества наименованія, monsieur, madame, monseigneur одбацую членъ, кои се у овакомъ случаю међу ове речи и суштествительна поставля. Н. п. mon

frère est aimé de tout le monde (мога брата сви любе); à monsieur le duc (Господину војводи); à madame la comtesse (госпои графици).

Членъ се сасвимъ изоставля, т. е.; само се предлогъ de употребљава, кадъ се суштествително у почастномъ смислу узима, и када му прилагателно предходи, као: donnez moi de bon pain (дай ми добра леба); je bois d'excellente bière (я піемъ прекрасно пиво); il possède de belles maisons (онъ има лепе куће).

Примѣч. Кадкадъ суштествително почастно и прилагателно предходеће му, саюжаваю се неодцепимымъ начиномъ, као: petit-pois (грашакъ) petit-pâté (колачићъ), petit-maître (господичићъ), petite maîtresse (господична), jeunes gens (млади люди), petite maison (мала кућа), grand homme (човекъ великогъ дара) и т. д. она се дакле држе за єдну речь и пріимаю членъ по изложеномъ другомъ правилу, као: Je ne connais rien d'ennuyeux comme des petits-maîtres et des petites-maîtresses (ништа ніе досадніе одъ господичића и господичны).

Но кад' се суштествителна у определѣномъ смислу употребляваю, онда се поставля членъ, ма да бы се предъ суштествителнымъ и прилагателно наодило. Н. п. Cet homme n'est pas dépourvu des grands talents qu'exige sa place (овай човекъ ніе лишенъ велики' дарова коє нѣгово достоинство зактева). Суштествително talents има овде савршеный смысао, кои му ове речи qu' exige sa place (коє му нѣгово достоинство зактева) подаю. — Ce marchand s'est défait avantageusement des belles étoffes, qu'il avait achetées à un prix modique (овай се трговацъ съ коришћу опростіо лепогъ

еспапа, кои є съ маломъ ценомъ набавіо); суштествително étoffes има овде савршеный смысао, кои му даю ове речи qu'il avait achetées à un prix modique (кои є съ маломъ ценомъ набавіо).

Изъ овогъ правила слѣдує да суштествително обште, кадъ му предлогъ de предходи, непріима членъ, кадъ є оно допуна.

1. Имена сабирателногъ или нарѣчія количества, као: une multitude de peuples (мложина народа). beaucoup de nations (млого народа).

Изузимаюћи кадъ се обштемъ суштествителномъ смысао допунява онымъ што слѣдує, као: un grand nombre des personnes que j'ai vues (велико число лица', коя самъ видіо); il me reste peu des livres, qui m'on été donnés (остало ми є мало кньига, коє су ми быле дане). А говори се такође са членомъ: la plupart des hommes (већа часть людій), bien des pays (млого земаля).

2. Членъ се не пріима, кадъ є оно, т. є. суштествително допуна глагола дѣйствителногъ саюженогъ са одрицателномъ частицомъ, као: Je ne vous ferai pas de réproches (я вамъ нећу пребацивати).

А кадъ суштествителномъ слѣдує прилагателно или односително мѣстоименіе, коє смысао опредѣлява, онда пріима членъ као: je ne vous ferai pas de réproches frivoles (я вамъ нећу безосновно пребацивати). On ne soulage point des douleurs qu'on méprise (оне болести се не олакшаваю, коє се презиру).

Примѣч. 1. Кадкадъ се изпредъ суштествителны узима членъ, само да говору већу живость да. Кадъ

се каже: pauvreté n'est pas vice (сиромашство није порокъ). — Ево такође једно изреченіе славногъ француз-скогъ списателя Флешія: citoyens, étrangers, ennemis, peuples, rois, empereurs le plaignent et le révèrent (грађани, странни, непріятельи, народи, краљви, цареви жале га и почитую). Ово изреченіе има много већу живость, енергію и красоту, коє бы се лишавало, кадъ бы се членови постављали: les citoyens, les étrangers и т. д. le plaignent et le révèrent.

Членъ се не поставля предъ суштествителна општа

1. Кадъ се она употребляваю као усклнкъ или междометіе, као:

O rives du Jourdain, ô champs aimés des cieux! (О обале Іордана, о поля небомъ љубљена!).

2. Кадъ се она управляю предлогомъ en као: être en ville (быти у вароши); regarder en pitié (сматрати съ милосрдіемъ); raisonner en homme sensé (разсуждавати као човекъ паметанъ).

3. Кадъ су суштествителна саюжена съ глаголима avoir (имати), faire (чинити) и т. д. да овымъ само једну идеу изразе, као: avoir envie (имати желю), faire peur (причињавати стра'), chercher fortune (тражити срећу), porter malheur (носити несрећу), tenir parole (држати речь) и т. д.

4. Кадъ су суштествителна посредствомъ предлога à или de саюжена съ речію, коя имъ предходи, за изразити начинъ быћа, као: cheminée de marbre (одаклія одъ мермера), tabatière d'or (златна бурмутица), table à tiroir (асталъ съ фіокомъ), lit à colonnes (креветъ са стубовима) и т. д.

5. Предъ собственымъ именима божества, людій, варошій, такође се членъ изоставля као н. п.

C'est Jupiter armé pour éffrayer la terre (то є оружаный Юпитеръ, да землю устраши).

Echo n'est plus un son qui dans l'air rétentisse (одзивъ ніє више звукъ кои се у воздуху одбія).

Rome enfin se découvre à ses regards cruels (најпосле се Римъ нѣговымъ свирѣпымъ очима укаже).

III. Предъ нарѣчіяма plus (више) mieux (болѣ) moins (манѣ) употреблява се le, la, les, за изразити сравненіє, као: de toutes ces dames, votre soeur était la plus affligée (одъ свію овы госпоя, ваша сестра была є најжалостнія) т. є. la dame plus affligée que les autres (жалостнія одъ други). На противъ le унотреблява се само за означеніє качества подигнутогъ на найвышій степенъ безъ икаквогъ образа сравненія са другимъ предметима, као: votre soeur ne pleure pas lors même qu'elle est le plus affligée (ваша сестра ни онда не плаче кадъ є најжалостнія) т. є. affligée au plus haut point (жалостна у найвышемъ степену).

У првомъ случаю, членъ се слаже (соглаша-ва) са суштествителнымъ подразумеваюћимъ се (dame); а у другомъ є непроменяємъ, єрбо изражава са нарѣчіємъ, коє му слѣдує, говоръ нарѣчный, кои прилагателно (affligée) образує.

Примѣч. Le plus, le mieux, le moins свагда су непроменима, кадъ се односе на глаголъ или нарѣчіє, єрбо они онда свагда нарѣчанъ говоръ произносе, као: Racine et Boileau sont les poètes qui écrivent le mieux, qui s'expriment le plus noblement (Расинъ и Боало єсу стихотворци кои најболѣ пишу, кои се најблагородніє

изражаваю); у овомъ израженію, le mieux односи се на глаголъ écrivent; a le plus на наръчіе noblement.

IV. Членъ и прилагателна опредѣлителна као mon, ton, son, ce, cet, un, une и т. д. повтораваю се.

1. Предъ свакимъ суштествительнымъ, као: le coeur, l'esprit, les moeurs, tout gagne à la culture (срце, разумъ, нрави, све то добія изображеніемъ).

Дакле не говори се: les officiers et soldats, mes père et mère, ses frèrs et soeurs (официри и солдати, мой отацъ и мати, нѣгова браћа и сестре), него: les officiers et les soldats, mon père et ma mère, ses frères et ses soeurs (официри и солдати, мой отацъ и моя мати, нѣгова браћа и нѣгове сестре).

2. Предъ двама прилагателнымъ составлѣнымъ посредствомъ саюза et, кадъ она не изражаваю свойства єдногъ и истогъ суштествителногъ, као: le vieux et le jeune soldat, mon grand et mon petit appartement (старъ и младъ солдатъ, моє велико и мало обыталиште). Ова су израженія скраћена, то є као кадъ бы было: le vieux soldat et le jeune soldat, mon grand appartement et mon petit appartement (старый солдатъ и младый солдатъ, моє велико обыталиште и моє мало обыталиште); овде су два суштествителна, дакле и два опредѣлителна прилагателна быти мораю. Но могу казати: le vieux et brave soldat, mon grand et bel appartement (старъ и храбаръ солдатъ, моє

ико и лепо обыталиште); єрбо є овде речь само о єдномъ войнику, заєдно и старомъ и храбромъ, као и о єдномъ обыталишту, кое є и велико и лепо. И будући да є овде само єдно суштествително, дакле є само и єдно опредѣлително прилагателно довольно.

ГЛАВА III.

(CHAPITRE III.)

СЛОВОСАЧИНЕНІЄ ПРИЛАГАТЕЛНЫ ИМЕНА (SYNTAXE DES ADJECTIFS).

О ПРИЛАГАТЕЛНОМЪ КАЧЕСТВЕНОМЪ.

(De l'adjectif qualificatif).

1. Свако качествено, было прилагателно или причастіе прошло или настоѣће, свагда се мора односити на какву речь изражену у говору, и нѣгово одношенѣ на овакову речь не треба да има смысао двозначећій. Дакле ніе добро речено: jaloux des droits de sa couronne, son unique ambition était de la transmettre à ses successeurs (бдителанъ надъ правама своє круне, нѣгово єдинствено ревнованѣ было є ню на своє наслѣднике пренети).

Endormi sur le trône, au sein de la mollesse (успаванъ на престолу, у недру мекушства).

Le poids de sa couronne accablait sa faiblesse (теретъ нѣгове круне отегоћавао му є слабость).

Прилагателна качествена jaloux и endormi не односе се ни на кою речь налазећу се у овде наведеномъ говору.

Такође не говори се: aimant l'étude par-dessus toute chose, votre père vous fournira les moyens de vous y livrer (любећи науку преко свега, отацъ вашъ набави ће вамъ средства да се оддате на њи). Одношенѣ прилагателногъ качественогъ aimant овде є двосмыслено; єрбо или є Вашъ отацъ, или сте Вы залюблѣни у науку, не извѣстно є. Ово двосмисліє може се избећи овако говорећи: comme votre père aime l'étude par-dessus toute chose, il vous fournira etc. (као што вашъ отацъ люби преко свега науку, онъ ће вамъ набавити и т. д.); или comme vous aimez l'étude etc. (као што вы любите науку и т. д.).

II. Прилагателно соглашава се и у роду и у брою са суштествителнымъ или мѣстоименіємъ, коме свойство придева, као: un homme vertueux, une femme vertueuse, des enfants dociles (добродѣтеланъ човекъ, добродѣтелна жена, послушна деца).

Кадъ се два или више суштествителны, или мѣстоименія налазе, онда се прилагателно у множеств. броӥ ставля и мужкій родъ пріима, и ако суштествителна или мѣстоименія нису єдногъ рода, као н. п. Le riche et le pauvre sont égaux devant Dieu (богатъ и убогъ предъ Богомъ су равни). Une application et un travail continuels font surmonter bien des obstacles (прилѣжаніє и непрестана радиность надмоћаваю млоге препоне).

Примѣч. Кадъ два суштествителна єднымъ истымъ прилагателнымъ окачествована нису єдногъ рода, благогласіє зактева, да се суштествително мужкогъ рода при краю произноси, ако прилагателно особито окончеиє за свакій родъ има, као: bon, bonne (добаръ, добра); entier, entiere (цео, цела); épais, épaisse (густъ, густа) и т. д. дакле говори се: il a montré une prudence et un courage étonnants (онъ є показао мудрость и храброст удивителну); а не: un courage et une prudence étonnants (храброст и мудрость удивителну).

Изятія.

Прво изятіє. Прилагателно поставлѣно после два или више суштествителны соглашава се са последньимъ.

1. Кадъ су суштествителна близузначна (synonymes), т. є. кадъ она скоро єдно исто значенѣ имаю, као: il a montré une réserve, une retenue digne d'éloges (онъ є показао умѣреность, уздржность похвале достойну). — Toute sa vie n'a été qu' un travail, qu' une occupation continuelle (цео животъ нѣговъ быо є сама радиность, само непрестано заниманіє). — У овомъ случаю, само се єдна речь налази за качествованѣ, єрбо є само и єдна идеа изражена, и то са последньимъ суштествителнымъ соглашаваюћа се, зато што намъ исто найвише на умъ пада.

2. Кадъ су суштествителна саюжена посредствомъ саюза ou, као: Un courage ou une prudence étonnante (храброст или мудрость удивителна). — Овай саюзъ дає изключительность єдномъ одъ овы суштествителны, и то последнѣмъ, као вниманіє наше на себе найвећма обраћаюћемъ, дає се качество.

Друго изятіе. Прилагателны nu (нагъ), demi (пола), коя се са суштествителнымъ свагда посредствомъ єдне черте саюжаваю, excepté (изузетъ), supposé (предпоставлѣнъ), єсу непроменяєма, кадъ она предходе суштествителномъ, као: nu-tête (гола глава), demi-heure (по сата), excepté ces personnes (изузимаюћи ова лица), supposé ces faits (предпоставляюћи ова дѣла): а иста ова прилагателна пріимаю родъ, кадъ се после суштествителны налазе, као н. п. tête nue (глава гола), une heure et demie (сатъ и по), ces personnes exceptées (ова лица изузимаюћи).

Примѣчава се, да се прилагателно demie кадкадъ употреблява као суштествително женскогъ рода, да бы се означило по сата, и онда се свагда у множественомъ брою употреблява. Дакле каже се; cette pendule sonne les heures et les demies (овай сатъ на дувару избія и сатове и половине овы).

Трећє изятіє. Прилагателно feu (покойный), не пріима ни родъ ни брой одъ суштествителногъ, развѣ кадъ му оно т. є. прилагателно непосредствено предходи, као: la feue reine (покойна кральица), votre feue mère (ваша покойна мати); но говори се безъ промене прилагателногъ feu la reine (покойна кральица), feu votre mère (ваша покойна мати), єрбо є прилагателно feu одлучено одъ суштествителногъ чрезъ la и votre.

III. Прилагателно нарѣчно употреблѣно, т. є. да бы глаголъ окачествовало, свагда є непроменяємо, као: Ces livres coûtent cher (ове су кньиге скупе), ces fleurs sentent bon (ово цвеће мириши лепо), ils marchent vite (они иду брзо). Дакле овде прилагателна cher, bon, vite остаю непроменяєма.

IV. Прилагателно се управля по суштествителномъ, а не ово по ономъ. По томе дакле неће се рећи: le premier et le second étages (првый и другій катови, боєви) les histoires ancienne et moderne (повестнице стара и нова). Ова израженія скраћена су. Свако одъ овы има два прилагателна, єдно дає качество суштествителномъ подразумеваюћемъ се; а друго суштествителномъ изложеномъ. То є тако, као кадъ бы было: le premier étage et le second étage (првый катъ и другій катъ); l'histoire ancienne et l'histoire moderne (повестница стара и повестница нова). По томе што суштествително изложено у израженію представля єдинственость, ясно є, да му прилагателна, коя съ ньиме у саюзу стоє, ма ій колико броємъ было, неће видъ мложествености дати, т. є. да мложественый брой пріими. Треба дакле рећи: le premier et le second étage (првый и другій катъ); l'histoire ancienne et la moderne (повѣстница стара и нова).

V. Кадъ се два прилагателна налазе, одъ кои' прво добія качество одъ другогъ, онда остаю оба непроменяєма, као: des cheveux châtain clair (власи отворене кестенове боє); des étoffes rose tendre (матеріє деликатне ружичне боє). Ово є због тога, што прво прилагателно узето за суштествително; то є исто тако као кадъ бы было: d'un châtain clair (одъ отворене кестенове боє); d'un rose tendre (одъ деликатне ружичне боє).

VI. Но не треба при особама употреблявати онакова прилагателна, коя само стварима прили-

че, као што су: pardonable (опроштаємо); impardonable (неопроштаємо); déplorable (плачевно); contestablė (опровргаємо); inestimable (неоцениво), etc., нити кодъ ствари такова употребльвати коя само лицама приличе, као што су: consolable (утѣшимый), inconsolable (неутѣшный) etc. Дакле нећемо рећи

Vous voyez devant vous un prince déplorable (вы видите предъ вами владѣтеля плачеввогъ); нити: sa douleur était inconsolable (нѣгова жалость была є неутѣшима). Но болѣ є рећи: Un prince dont le sort est déplorable (владѣтель, кога є судба плачевна); une personne inconsolable dans sa douleur (особа неутѣшна у своіой жалости).

Прилагателна, коя се производе одъ глагола, као што су pardonable, consolable, образована одъ pardonner (опростити) и consoler (утѣшити), придаю се и лицама и стварима, онако као што глаголи, одъ кои се она производе, имаю за управну допуну или име особе, или име ствари. Као што се не говори: pardonner quelqu'un (опростити когагодъ), consoler quelque chose (удѣшита штогодъ), тако се не може рећи: quelqu'un est pardonnable, нити quelque chose est consolable; да бы правилама сходно было, треба рећи: pardonner à quelqu'un (опростити коме); consoler de quelque chose (утѣшити у чему).

VII. Има прилагателны имена, коя се предъ суштествително поставляю, као: beau jardin (лепа башта), grand arbre (велико дрво) etc. нека опетъ, коя се после суштествелны стављю, као: habit rouge (альина црвена), table ovale (ac-

талъ дугулясть), maison neuve (кућа нова) etc. Најпосле млога прилагателна предходе или слѣдую за суштествителнымъ, као што ўво и обичай зактеваю, као: véritable ami (истиный пріятель), ami véritable (пріятель истиный); charmante maison (красна кућа), maison charmante (кућа красна).

Има такође прилагателны, коя меняю значенѣ суштествителны, кадъ се предъ или за ньимъ поставе, као н. п. Un brave homme, означава човека, кои има човечности и честности.

Un homme brave, показуе човека, кои е храбаръ.

Un honnête homme, означава човека кои е честанъ.

Un homme honnête, показуе човека углађеногъ.

Un pauvre homme, есть човекъ безъ душевны дарова.

Un homme pauvre, означава човека лишеногъ богатства.

Не манѣ е различность примѣтна између sage-femme (учена жена) и femme sage (бабица); grand homme (духомъ великій човекъ) и homme grand (великій стасомъ човекъ); galant-homme (учтивъ човекъ) и homme galant (човекъ кицошъ) и т. д.

Само дужимъ упражненіемъ и читанѣмъ добры списателя' можемо се навикнути, кадъ прилагателно предъ или за суштествителнымъ поставити треба.

УПРАВА ИЛИ ДОПУНА ПРИЛАГАТЕЛНЫ ИМЕНА.

(RÉGIME DES ADJECTIFS)

Управа или допуна прилагателны єсть суштествително или глаголъ, предходимо єднымъ одъ овы предлога à, de, pour, par. Н. п.

Digne de recompense (достоянъ награде), propre à la guerre (способанъ за ратъ), un eufant chéri de son père (дете люблѣно своимъ отцемъ), un homme habile à tirer de l'arc (човекь искусанъ стрелу бацати. etc.)

Примѣч. Суштествително може быти управляно двама прилагателныма, само кадъ ова прилагателна зактеваю исте допуне, као и. п. un homme utile et cher à sa famille (човекъ полезанъ и любезанъ своіой породици); но не може се рећи: cet homme est utile et cheri de sa famille, єрбо прилагателногъ utile не може быти допуна de sa famille.

ГЛАВА IV.

(CHAPITRE IV.)

О ПРИЛАГАТЕЛНЫМЪ ОПРЕДѢЛИТЕЛНЫМЪ

(DES ADJECTIFS DÉTERMINATIFS).

I. Vingt (двадесеть) и cent сто єсу єдинствена броителна прилагателна, коя могу множественый брой пріимити.

Vingt и cent пріимаю єдно s, кадъ су какымъ другимъ числомъ умложена, као: quatre-vingts

soldats (осамдесетъ войника); trois cents chevaux (триста коня); ils sont quatre-vingts (ньи има осам. десетъ); Il y en a deux cents (налази се ньи 200).

Изятіе. Vingt и cent, премда бы другимъ каквымъ числомъ умложена была, не пріимаю мложеств. брой, кадь за ньима друго какво число слѣдуе, као: quatre-vingt-cinq soldats (осамдесеть петь войника), trois cent dix chevaux (триста десеть коня).

Примѣч. Vingt и cent употребльна за vingtième (двадесетый), centième (стотый) остаю увекъ непроменяема, єрбо она онда даю качество каковомъ существительномъ єдинственогъ броя, или израженомъ или подразумеваюћемъ се, као: chapitre quatre-vingt (глава осамдесета); page deux cent (листъ двестотый); en l'an mil sept cent quatre-vingt, en mil huit cent (у години иляду седамъ стотина осамдесетой, у години иляду осамъ стотой; т. е. chapitre quatre-vingtième, page deux centième, en l'an mil sept cent quatre-vingtième, en (l'an) mil huit centième.

II. Mille пише се троякимъ начиномъ:

Mil, са єдно l у исчисльню година, єсть скраћено одъ mille са два l и e, као: L'Amerique a été découverte en l'an mil quatre cent quatre-vingt-douze (Америка є откривена у 1492. години).

Mille са два l и e употребльно ко израженію числа десетъ путій сто, као: nos troupes firent cinq mille prisonniers (наша є войска заробила 5000 душа).

У ова два наведена случая речь ова mille нигда мложественый брой не пріима.

Mille узима єдно s у мложественомъ брою, кадъ се употреби, да меру пута опредѣли, и онда постає суштествителнымъ нарицателнымъ, као: trois milles d'Angleterre font un peu plus d'une lieu de France (три Енглеске милѣ чине мало нешто више него єдна Француска миля).

III. Прилагателна притяжателна мораю се членомъ попунити, кадъ смысао ясно показує притяжателанъ предметъ, као: J'ai mal à la tête (мене боле глава); Pierre s'est cassé la jambe (Петаръ є себи ногу сломіо) etc. Очевидно є да є овде речь о моіой глави, и о Петровой нози; прилагателна притяжателна ma, sa не бы овде ништа смыслу принела.

Ніє єдно исто, кадъ бы се рекло: je vois que la jambe enfle (видимъ да нога отиче); Pierre a perdu l'argent (Петаръ є новце изгубіо); овде є двосмысліє, не зна се или є ово моя или когъ другогъ нога што отиче, или су ово мои или Павлови новцы, коє є Петаръ изгубіо. Ово двосмысліє изчезава кадъ се рекне: Je vois que ma jambe enfle (я видимъ да моя нога отиче); Pierre a perdu son argent (Петаръ є изгубіо своє новце).

Употреблява се такоѣе прилагателно притяжателно ко означенію уобичаєны ствaрій, као: ma migraine m'a repris (главоболя ме є опетъ спопала); sa goutte le tourmente (нѣгова подагра мучи га).

IV. Прилагателна притяжателна (les adjectifs possessifs) notre, votre, leur поставляю се у мложественый брой, кадъ се односе на млоге единствености сабирателно узете, и представляюће потомъ образъ мложествености, као:

D'une égale horreur nos coeurs étaient frappés (равнимъ ужасомъ наша срца была су погоѣена).

Ces festons dans vos mains, et ces fleurs sur vos têtes.

Autrefois convenaient à nos pompeuses fêtes.

(Те цветне ките у вашимъ рукама и та цвећа на вашимь главама,

Негда су сходствовала великолѣпнымъ нашимъ праздницима).

Lorsque d'un saint resprect tous les Persans touchés,

N'osent lever leurs fronts à la terre attachés.

(Кад' светымъ почитанѣмъ сви Персіяни тронути,

Не смѣю дићи чела земльи приклонѣна).

У наведенымъ примѣрима, coeurs, têtes и frontes єсу єдинственості сабирателно узете: а зато су єдинственості, єрбо свака одъ особа', о коима є речь, нема више него єдну главу, єдно чело; те єдинственості зато су сабирателно узете, што є овде речь о више особама, и по томе слѣдовательно има и више срдца; више глава' и више чела'.

Изятіє. Премда бы био сабирателный образъ (l'idée collective) notre, votre, leur, ставляю се у єдинственый брой, кад' се она на єдно одъ оны суштествителны односе, коя не употребляваю се у мложественомъ брою, као: humanité (човечность), faim (гладъ), soif (жеђь), santé (здравлѣ) etc. и. п. nous sommes mécontants de notre santé (мы нисмно задовольни съ нашимъ здравлѣмъ); messieurs, modérez votre impatience (господо, уме-

рите ваше нестрпенѣ), je plains leur sort (я сажалявамъ ньіову судбу), заиста се не говори: des santés (здравля), des impatiences (нестрпеня), des sorts (судбе), баръ у овомъ смыслу, у комъ су оне овде употреблѣне.

V. Кад' є говоръ о речима: s o n, s a, s e s, l e u r, l e u r s оне могу се само онда употребити у мложест. брою, ако речь притяжаваюћа, суштествително или мѣстоименіе, у истомъ изложенію као подлогъ изражена буде, дакле као овде: la campagne a ses agréments (полѣ има своє пріяности); — ces langues ont leurs beautés (ови єзици имаю своє лепоте). Чіе пріятности? de la campagne (села). Чіе лепоте? des ces langues (овы єзыка). Campagne и langues єсу дакле суштествителна притяжаваюћа, и као што су она подлози изложенія гди се налазе притяжателна прилагателна ses, l e u r s заключуе се, да є изложеніе правилно. Но не бы было правилно рећи: j'habite la campagne, ses agréments sont sans nombre (я живимъ у селу, нѣгове пріятности єсу безбройне); ces langues sont riches, j'admire leurs beautés (ови су єзици богати, дивимъ се ньіовымъ лепотама); изъ тогъ узрока што суштествителна притяжаваюћа c a m p a g n e и l a n g u e s нису подлози изложенія, у коима се речи s e s и l e u r s наоде. У овомъ случаю s o n, s a, s e s, l e u r, l e u r s заступа се членомъ и мѣстоименіемъ e n и каже се: j'habite la campagne, les agréments en sont sans nombre; ces langues sont riches, j'en admire les beautés,

И з я т і е. Премда речь притяжаваюћа (le mot posseseur) не бы была подлогъ изложенія у комъ

се налази прилагателно притяжателно, опетъ се son, sa, ses, leur, leurs употреблява, кад' є суштествително притяжаваюће, допуна изложенія, као: Paris est une ville remarquable, les étrangers admirent la beauté de ses édifices (Паризъ є варошь славна, странни се диве лепоти нѣговы зданія).

VI. Aucun, означаваюћи pas un (ниєданъ), изключава свакій видъ мложествености; исто тако и прилагателно nul предходећи своме суштествителномъ, као:

Aucun chemin de fleurs ne conduit à la gloire (ниєданъ цвѣтанъ путъ не води къ слави).

Нећемо дакле рећи: Aucuns monstres (ниєдна чудовишта), нити: nuls Romains (ниєдни Римляни), него: Aucun monstre (никакво чудовиште), nul Romain (ниєданъ Римлянинъ).

Изятіє. Aucun и nul присвояваю мложественый брой са онымъ суштествителнымъ, коє нема єдинственогъ броя, као; pleurs (сузе), ancêtres (предци); или коє є у мложеств. брою другогъ смысла, него кои у єдинственомъ има, као: troupes (войске), gages (плате), н. п. aucunes funérailles (ниєдни надгробни обряди), Aucunes troupes ne sont mieux disciplinées (никакве трупе нису у-држане у болѣмъ поредку).

VII. Chaque (свакій) зактева, да свагда, какво суштествително за ньимъ слѣдує као: chaque pays a ses plantes particulières (свака земля има своя особна растѣнія). Не говори се дакле: ces volumes coûtent cinq francs chaque (ове части вреде петъ франка свака, него: cinq francs chacun.

VIII. Même (истый) или є прилагателно или нарѣчіє.

Même єсть прилагателно:

1. Кад' се оно предъ суштествително поставля, као:

Vous retombez dans les mêmes alarmes (вы се опетъ у истый стра' погружавате).

2. Кад' се оно после мѣстоименія или самогъ суштествителног' поставля, као: les dieux eux-mêmes devinrent jaloux des bergers (сами богови постали су завидљиви пастирима).

Ces mûres mêmes, seigneur, peuvent avoir des yeux (сами ови зидови, Господару, могу имати очи).

Même єсть нарѣчіє:

1. Кадъ се оно после два или више суштествителны поставля, као: les animaux, les plantes même étaient au nombre des divinités egyptiennes (животна и сама разстѣнія, была су у брою Египетски' богова'); т. є. les animaux, les plantes aussi (животна а такође и растѣнія).

2. Кад' оно дає качество глаголу, као: exempts de maux réels, les hommes s'enforment même de chimeriques (лишени дѣйствителны зала, люди уображаваю себи іошть неистинита).

IX. Quelque пише се троякимъ начиномъ:

1. Кадъ за ньимъ слѣдує глаголъ, пише се у две речи, quel que, и онда се quel, као прилагателно слаже у роду и числу са подлогомъ глагола, а que као саюзъ, остає непроменяємо:

Quels que soient les humains, il faut vivre avec eux (људи ма какви были, треба съ њима живити). Quelle que soit votre force, quelles que soient vos richesses, vous ne devez pas vous enorgueillir (ма каква была ваша моћь, ма каква была ваша богатства, не треба да се съ њима поносите); votre puissance, quelle qu'elle soit, ne vous donne pas le droit de mepriser les autres (ваша власть ма каква была, не даѥ вамъ право друге презирати).

2. Кадъ за њимъ слѣдуѥ суштествително, пише се у єдну речь, quelque; оно ѥ онда прилагателно и слаже се у брою са суштествителнымъ као:

Princes, quelques raisons que vous puissiez me dire (владѣтельи, ма какве узроке, коѥ бы могли вы мени навести).

3. Кадъ за quelque слѣдуѥ или прилагателно, или причастіе или нарѣчіе, онда се quelque такође уєдно пише, но оно ѥ онда нарѣчіе, и по томе слѣдователно непроменяѥмо остаѥ, као: quelque puissants qu'ils soient (ма' како они моћни были); quelque considérés que nous soyons (ма како уважаєми мы были); quelque adroitement qu'ils s'y prennent (ма како вешто, да се они тога лаћаю).

Примѣч. Пише се кадкадъ quelque и у промени као: quelques grandes richesses que vous possediez (ма како велика добра да бы вы притяжавали), изъ тогъ узрока, єрбо се налази суштествително стављѣно после прилагателногъ, то ѥ суштествително по комъ се оно управляти мора; а quelque, поставши онда прилагателнымъ, слаже се са истымъ суштествителнымъ, као:

Quelques vains lauriers que promette la guerre, on peut être héros sans ravager la terre (ма како суѣтне лаврове венце да обећава ратъ, опетъ є можно быти юнакъ безъ опустошаваня землѣ).

X. Tout (свакій, све) или є прилагателно или нарѣчіе.

Tout, као прилагателно, слаже се у роду и числу са суштествителнымъ или мѣстоименіемъ, коме качество придаѳ, као: tout homme (свакій човекъ), toute femme (свака жена), tous les hommes (сви люди), toutes les femmes (све жене); nous sommes tous sujets à la mort (мы смо сви изложени смрти).

Tout као нарѣчіе, означава tout-à fait (сасвимъ, и остаѳ непроменяѳмо, као: tout aimable qu'est la vertu (сасвимъ любведостойна, као што є добродѣтель); elle est tout étonnée (она є сасвимъ усхићена); tout spirituels qu' ils sont (сасвимь остроумни као што су); tout élégamment qu' elle est vêtue, сасвимъ кицошки као што є обучена).

Изтіе. Tout, премда нарѣчіе, кадъ за њимъ слѣдуе прилагателно или мѣстоименіе женскогъ рода, и кадъ се са согласнымъ или гласнымъ h починѣ, меня се, као: elle est toute stupéfaite (она є сасвимъ препаднута), toute hardie qu'elle est (сасвимъ слободна као што є); toutes spirituelles qu' elles sont (сасвимъ оштроумне као што су. Слаганѣ ово, коѳ tout чини, благогласіе зактева.

ГЛАВА V.

(CHAPITRE V.)

СЛОВОСАЧИНЕНІЄ МѢСТОИМЕНІЯ

(SYNTAXE DES PRONOMS)

О НЬИОВОМЪ УПОТРЕБЛЕНІЮ У ОБШТЕ

(De leur emploi en général).

1. Мѣстоименія, имаюћи свагда сама собомъ значенѣ опредѣлително, не треба да представляю суштествително у неопредѣленомъ смислу, т. є. безъ члена или каквогъ прилагателногъ опредѣлителногъ употребљено. Неће се дакле рећи:

S'il a droit de répondre, qui le lui a accordé?

(Ако има право одговарати, ко му є то дао)?

Il demande grâce, qoiqu' il ne la mérite pas (онъ моли за милость, премда ю не заслужуе).

Il nous a reçus avec politesse qui nous a charmés (онъ є насъ пріимio съ умилношћу, коя насъ є обаяла).

Да бы изреченія ова была правилна, треба да суштествителнима droit, grâce, politesse, членъ или какво прилагателно опредѣлително предходи; као:

S'il a le droit de répondre, qui le lui a acordé?

Il demande sa grâce, quoiqu' il ne la mérite pas.

Il nous a reçus avec une politesse qui nous a charmés.

Примѣч. Кадъ свойство Французскогъ єзика не дозволява членъ или прилагателно опредѣлително предъ суштествително поставити, онда се другимъ начиномъ изражава, као н. п. quand nous mîmes en mer, elle était paisible (кадъ смо наступили на море, оно было є тио); овако се мора поправити: quand nous nous embarquâmes; la mer était paisible (кадъ смо се навезли на море и т. д., свойство єзика не дозволява рећи: quand nous mîmes en la mer.

II. Мѣстоименія не траба никадъ да се у разнымъ отношеніяма повтораваю т. є. не треба да се часъ на єданъ, а часъ на другій предметъ односе. Неће се дакле рећи: Samuël offrit son holocauste à Dieu, et il lui fut si agréable qu'il lança au même instant la foudre contre les Philistins (Самуилъ є поднео Богу свою жертву, и она му є тако пріятна была, да є онъ у истый тренутакъ громъ противъ Филистяна пустіо), єрбо се прво il односи на l'holocauste, а друго на Dieu; нити: on aperçoit dans cet ouvrage un certain mystère qu' on tâche de vous cacher (увиђа се у овомъ дѣлу нека тайна, кою є радъ одъ васъ сакрити); будући да се прво on односи на читателя, а друго на сачинителя. Нити ће се найпосле рећи: j'ai lu avec plaisir cet ouvrage qui a été composé par une personne qui est versée dans les sciences qui ont pour objet l'étude de la nature (я самъ читао са задовольствомъ ово дѣло, коє є састављено єдномъ особомъ, коя є искусна у вѣжествама, коя имаю за предметъ науку природе); прво qui односи се на ouvrage, друго на personne, а последнѣ на sciences.

Начинъ, коимъ бы се ова изреченія правилнымъ учинила, састои се у умаленію числа отношенія' излажући манѣ мѣстоименія као: Samuël offrit son holocauste; et Dieu le trouva si agréable qu'il lança etc. Самуилъ є поднео своју жертву, и она є Богу тако пріятна была, да є онъ пустіо и т. д. — Le lecteur aperçoit dans cet ouvrage un certain mystère qu' on tâche etc. (читатель примѣчава у овомъ дѣлу неку тайну, коя се радо и т. д. — J'ai lu avec plaisir cet ouvrage composé par une personne versée dans les seiences qui ont etc. (я самъ читао са задовольствомъ ово дѣло састављѣно некомъ особомъ искусномъ у вѣжествама, коя имаю и т. д.

III. Мѣстоименіе никадъ не треба да буде двосмысленымъ начиномъ употребљѣно. Нећe се дакле рећи; Virgile a imité Homère dans tout ce qu'il a de beau (Виргилъ є подражавао Омиру у свему што онъ има красно). Ово мѣстоименіе il чини се као да се односи и на Виргилія и на Омира. Правилно пакъ треба рећи: Virgile a imité Homère dans tout ce que celui-ci a de beau (Виргилій є подражавао Омиру у свему, што овай красно има); или: Virgile, dans tout ce qu'il a de beau, a imité Homère (Виргилій є у свему што има красно, подражавао Омиру).

ЛИЧНА МѢСТОИМЕНІЯ
(DES PRONOMS PERSONNELS).

1. Лична мѣстоименія употребљѣна као подлози (les sujets) поставляю се предъ глаголъ као:

J'inventai des couleurs, j'armai la calomnie (Изобрѣо самь боѥ, уоружао самь клевету).

J'intéressai sa gloire: il trembla pour sa vie (учиніо самь га внимателнымъ на нѣгову славу онъ ѥ стрепіо о своимъ животу).

Изятіѥ. 1. Кадъ се пыта, у простымъ временима лична мѣстоименія поставляю се после глагола, а у сложенымъ међусе међу спомагателный глаголъ и причастіѥ, као:

Par de stériles voeux pensez-vous m' honorer?

(Заръ суѥтнымъ желяма мыслите ме почествовати?)

Où suis-je? qu'ai-je fait? que dois-je faire encore? Гди самь я? шта самь учинила? шта ми іоштъ чинити предстои?)

2. Кадъ се глаголъ налази у сослагателномъ наклоненію безъ икаквогъ саюза израженъ, као:

Puissé-je de mes yeux y voir tomber la foudre! (кадъ бы я собственымъ очима моимъ видити могао, како громъ онде пада!)

Dussé-je, après dix ans, voir mon palais en cendre (башъ и да бы морао, после десеть година, видити мою палату у пепелу).

3. Кадъ глаголъ образуѥ предложеніѥ, коѥ изявлюѥ, да се речи одъ кога другогъ представляю, као: Je ne serais heureux, disait-il, qu'autant que vous le serez (я ћу само толико быти срећанъ, рече онъ, колико ћете вы таковымъ быти).

4. Кадъ глаголу предходе єдна одъ овы речій, aussi (такође), peut-être (може быти), encore (іошть), toujours (свагда), en vain (залудъ), du moins; au moins (баръ), као: Aussi est-il votre ami (єли онъ такође и вашъ пріятель); peut-être avez-vous raison (може быти да вы имате право); en vain prétendons-nous (залудъ мы то потврђуємо).

Ово изятіє ніє башъ неизменимо, єрбо се може и овако рећи: aussi il est votre ami; — peut-être vous avez raison и т. д., но онда се чини као да израженіє ово нема оне красоте, нити оне енергіє.

II. Лична мѣстоименія употребљена као допуна (régime) равнымъ начиномъ поставляю се предъ глаголъ, као:

Les ennemis des Juifs m' ont trahi, m'ont trompé
(Непріятельи Евреа' издали су ме, преварили су ме!).

Je viens chercher Hermione en ces lieux,

La flechir, l'enlever ou mourir à ses yeux.

(Дошао самь тражити Херміону по овымъ мѣстима,

Приволети ю, одвести ю, или умрети предъ нѣнымъ очима).

Ово правило дає место двама изятіяма, као:

1. Кадъ є глаголъ у неопредѣленомъ наклоненію, а одъ когъ другогъ глагола завыси, мѣстоименіє као допуна неопределѣногъ наклоненія, може се поставити или предъ ово неопределѣно наклоненіє, или предъ глаголъ, кои му предходи.

Обоимъ начиномъ правилно є рећи: Je viens vous chercher (долазимъ васъ тражити), или je vous viens chercher (васъ долазимъ тражити); Tu trahis mes bienfaits, je veux les redoubler, или je les veux redoubler (ты издаешъ моя доброчинства, я ћу ій удвоити); — Le myrte ne doit se cueillir qu' après la palme (венацъ мира не треба плести пре побѣде); или le myrte ne se doit cueillir qu' aprés la palme.

2. Кадъ є глаголъ у повелителномъ наклонењу, мѣстоименіе, коє му є допуна, излаже се после глагола, као:

Avant de m'avilir ciel, ouvre-moi la tombe (Пре него што ме подлимъ учинишъ небо, отвори ми гробъ).

Pends-toi, brave Crillon, on a vaincu sans toi (обеси се храбрый Криллоне, безъ тебе є побѣда учињена).

1. Примѣч. Кадъ се два повелителна наклоненія саставлѣна саюзима et (*и*) ou (или), — наоде, мѣстоименіе, коє є допуна последњегъ повелителногъ наклоненія, може се предъ исто изложити. Дакле, место што бы се казало: ou arrachez-moi le jour, — et repolissez le (или ми одузми животъ и опетъ га углади). Ла Харпъ, Францускій Списатель говори: Laissez-moi cette chaine, ou m'arrachez le jour (оставими ову свезу, или ми одузми животъ); а Боало Поета Францускій: Polissez-le sans-cesse, et le repolissez (углађавай га безъ престанка, и опетъ га углађавай).

2. Примѣч. Кадъ глаголъ у повелителномъ наклоненію два мѣстоименія за допуне (pour régimes) има, єдну управну, а другу неуправну, онда се найпре управ-

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

на допуна изражава, као: donnez-le-moi (дайте то мени), prêtez-le-lui (позаймите то нѣму), cédez-les-nous (уступите ии нама).

Одъ овог примѣчанія изузимаю се мѣстоименія као управне допуне (régimes directs) m o i, t o i, l e, l a, саставлѣна са неуправномъ допуномъ (régime indirect) *y*, гди се најпре неуправна допуна изражава, као: envoyez-y-moi (пошљите ме тамо); promènes-y-toi (проодай се тамо); menez-y-le (водите га тамо); а не: envoyez-m'y; promènes-t'y; menez-l'y.

Но опетъ, болѣ є другимъ се начиномъ изразити, гди се најпре управна допуна изражава, као н. п. envoyez-moi-là (пошљите ме тамо); promènes-toi dans ce lieu (проодай се по овомъ месту и т. д.).

III. Повтораванѣ личны мѣстоименія употреблѣны као подлози необходимо є:

1. Када су изложенія свезана другимъ коимъ саюзима осимъ e t, o u, n i, m a i s, као: nous détestons les méchants, parce que nous les craignons (мы мрзимо зле, єрбо ій се боимо). — Il est savant, quoiqu'il soit bien jeune (онъ є ученъ, премда є доста младъ).

2. Кад' се прелази одъ изложенія одрицателногъ (proposition négative) на потврдително (prop. affirmative) као: je ne plie pas et je romps (я се не сагибамъ, па се пребіємъ), или: je plie et ne romps pas (сагибамъ се, па се не ломимъ); будући да є прво изложеніе потврдително.

Осимъ ова два случая валя онако поступити, као што благогласіе и свойство єзика зактева.

IV. Повтораванѣ личны мѣстоименія употребљены као допуне єсть необходимо предъ свакимъ глаголомъ, као:

Son visage odieux m'afflige et me poursuit (нѣговъ мрзкій ликъ досаданъ ми є и гони ме).

Il détourne les yeux, le plaint, et le révère (онъ одвраћа очи, жали га и высоко почитує.)

V. Мѣстоименіе s o i (себи) свагда се употребљава у єдинственомъ брою; оно се односи на лица и ствари, но односећи се на лица само се у неопредѣлителномъ израженію узима, као: o n, c h a c u n (євакій), p e r s o n n e (нико), q u i c o n q u e (когодъ) и т. д., н. п. on doit rarement parler de soi (редко треба о себи говорити.) Quiconque rapporte tout à soi, n'a pas beaucoup d'amis (когодъ односи све на себе, нема млого пріятеля); или са неопредѣленымъ наклоненіемъ: ne vivre que pour soi, c'est être déjà mort (живити само за себе, то є готова смрть). — L'aimant attire le fer à soi (магнетъ привлачи гвожђе къ себи.)

Примѣч. И ако се не бы у говору неопредѣлителногъ израженія налазило, као: o n, q u i c o n q u e и т. д., списатељи да бы избегли двосмысліе, употребљаваю мѣстоименіе s o i за лица, и онда се свагда ово мѣстоименіе на подлогъ глагола односи, као н. п. En remplissant les volontés de son père, ce jeune homme travaille pour soi (извршиваюћи волю свога отца, овай младиħъ ради за себе). — Кад' бы се ставило p o u r l u i представіо бы се дворазумителанъ смысао (un sens louche), не бы се знало, еда ли оно представля сына или отца.

VI. Мѣстоименіе leur (ньіовъ), и мѣстоимения lui (нѣму), eux, (они), elle, (она), elles, (оне) употребльна као неуправне допуне, односе се само на лица и на ствари оличене. Дакле не треба рећи: cette maison menace ruine, n' approchez pas d'elle (овай домъ грози падомъ, не приближавайте му се); ce cheval est méchant, ne lui touchez pas (овай є конь зао, не коснявайте га се); — ces bâtimens n'étant pas assez grands, je leur ferai ajouter une aile (ова зданія не будући доста велика, придода ћу имъ єдно крило). У овомъ случаю послужує се са мѣстоименіяма en, y, као н. п. n'en approchez pas, n'y touchez pas, j'y ferai ajouter, и т. д.

VII. Мѣстоименіе le, коє има у женскомъ роду la, а у множ. брою за оба рода les, може представляти или суштествително или прилагателно.

Кад' оно представля суштествително или прилагателно за суштествително узето, мѣстоименіе le слаже се у роду и брою са овымъ суштествителнымъ или прилагателнымъ за суштествително узетымъ, као:

Êtes-vous madame de Genlis? — Je ne la suis pas. (Єсте ли вы госпоя Жанлисъ? — Нисамь). Êtes-vous la mère de cet enfant?. — Je la suis. (Єсте ли вы мати овога детета? — Єсамь.) Êtes-vous les ministres du roi? — Nous les sommes. (Єсте ли вы министри краля? — Єсмо).

Êtes-vous la malade? — Je la suis. (Єсте ли вы болестни? — Єсамь)

Êtes-vous les mariés? — Nous les sommes. (Єсте ли вы оженѣни? — Єсмо).

Кадъ оно представля прилагателно или суштествително за прилагателно узето, онда мѣстоименіе остае непроменяемо, будући да му прилагателно ни рода ни броя саобштити не може, као:

Madame, êtes-vous malade? — Je le suis?

Messieurs, êtes-vous mariés? Nous le sommes.

Êtes-vous ministres? — Nous le sommes.

Êtes-vous mère? — Je le suis.

МѢСТОИМЕНІЯ УКАЗАТЕЛНА.

(DES PRONOMS DEMONSTRATIFS.)

1. Мѣстоименіе се, ставлѣно при почетку говора, мора се повторити у другомъ члену истогъ израженія, кад' се овай другій членъ са глаголомъ être починѣ, као н. п. ce que je désire le plus, c'est d'aller vous voir (што найвише желимъ, єсть васъ посѣтити); ce qui me fâche, c'est qu'on m'interrompe à tout moment (што ме люти, єсть што ме непрестано узнемираваю); — ce qui m'attache à la vie, c'est vous (што ме привезуе животу, єсте вы); ce qui m'indigne, ce sont les injustices des hommes (то што ме огорчава, єсу неправде људске.)

Примѣч. Повтораванѣ мѣстоименія се ніе необходимо, кад' за глаголомъ être слѣдуе суштествително єдинственог' броя, обычай дозволява рећи: ce qui mérite le plus notre admiration, c'est или est la vertu

(оно што заслужує наше највеће почитаніе, єсть добродѣтель).

II. Премда се мѣстоименіе *ce* не бы съ почетка говора налазило, опетъ се оно употреблява предъ глаголомъ être, кад' се оно, што тому глаголу предходи, показує као качество, и известно пространство у означенію има, као: Le signe de la corruption de moeurs dans un état, c'est la multiplicité des lois (знакъ развращтеня нравій у држави, єсть мложество закона'). Но може се рећи: La véritable noblesse est или c'est la vertu (истинито благородство єсть добродѣтель), будући да качество la véritable noblesse нема пространо значенѣ.

Познає се, да се ово што предходи спомагателномъ глаголу être, показує као качество, кад' се оно може после глагола ставити, и оно предъ истый глаголъ метути, што се пре за ньимъ налазило. Може се рећи: la multiplicité des lois est le signe de la corruption des moeurs dans un état (мложина закона знакъ є развращтеня нравій у држави); — La vertu est la véritable noblesse (добродѣтель є истино благородство); и тако, le signe de la corruption des moeurs dans un état, и la véritable noblesse показую се као качества.

А у обште болѣ є употребити мѣстоименіе се, єрбо дає већу енергію израженію.

III. Celui (овай), ceux (ови), celle, (ова), celles (ове) изражаваю обштый образъ, кои сва-

гда треба да є стесњињъ, было чрезъ неуправну допуну, као:

Les défauts de Henri IV. étaient ceux d'un homme aimable (погрешке Хајнриха IV. быле су само погрешке човека любезногъ); или чрезъ односителнo мѣстоименіе одма после истог' поставлѣно, као:

Ceux qui font des heureux, sont les vrais conquérants (они кои чине (друге) срећныма, єсу прави јунаци).

Изъ овог' узрока нигда не треба да одма за овымъ мѣстоименіяма прилагателно или причастіе слѣдує. Дакле, место што бы се рекло: celle aimable (ова любезна), celle écrite (ова писмена), треба рећи: celle qui est aimable (ова коя є любезна), celle qui est écrite (та што є написана.)

IV. Celui-ci (овај овде), celle-ci (ова овде), ce-ci (ово) противоположена овыма: celui-là (онај), celle-là (она), cela (то) означаваю ближе предмете; а celui-là, celle-là, предмете удалѣніе, као н. п. Voici deux maisons: celle-ci (la plus proche) est la plus élégante, et celle-là (la plus éloignée) est la plus commode (ево две куће: ова (ближа) єсть украшенія, а она (удалѣнія) єсть удобнія).

Предмети о коима є најпре речено, будући да су ближи, представляю се чрезъ celui-ci, ceux-ci; а ови на противъ о коима є после речено, будући да су удалѣніи, представляю се чрезъ celui-là, ceux-là, као н. п. Le corps périt, et l'âme est immortelle; cependant on néglige celle-ci, et tous les soins sont pour celui-là (тѣло изчезава, а

душа є безсмртна; при свемъ томъ ова се пренебрегава, а све неге односе се на оно).

МѢСТОИМЕНІЯ ПРИТЯЖАТЕЛНА.

(DES PRONOMS POSSESSIFS).

Ова мѣстоименія треба свагда да се односе на какво суштествително напредъ изложено, као:

Tes discours trouveront plus d'accès que les miens (твое речи наћи ће више приступа него мое).

Слѣдователно не само да є противъ лепог' вкуса, него є и противъ грамматике, писмо овако започети:

J'ai reçu la vôtre en date du etc. (пріимio самь ваше датума и т. д.); то є говоръ, при комъ се la vôtre ни нашто предходно не односи. Да буде сходно правилу, треба рећи: J'ai reçu votre lettre (пріимio самь ваше писмо).

МѢСТОИМЕНІЯ ОТНОСИТЕЛНА.

(DES PRONOMS RELATIFS).

I. Мѣстоименіе односително пріима свагда родъ, число и лице своє предходне речи (види 36. стрн. I. ч.), као н. п. moi qui suis estimé (я кои самь почитованъ), toi qui es estimé (ты кои си почитованъ), lui qui est estimé (онъ кои є почитованъ), elle qui est estimée (она коя є почитована), nous qui sommes estimés (мы кои смо почитовани), vous qui êtes estimés (вы кои сте почитовани) и т. д.

Дакле не бы было правилно рећи:

Ce n'est pas moi qui se ferait prier (я нисамь кои се дамъ молити).

Предходна речь одъ qui єсть moi, дакле є qui првог' лица, слѣдователно зактева, да и глаголъ, кога є оно (qui) подлогъ истог' лица буде; и тако треба рећи: Ce n'est pas moi, qui me ferais prier (я нисамь тай, кои се даємъ молити), као годъ што се каже: je me ferai prier (я ћу се дати молити).

Примѣч. Прилагателно, не имаюћи по себи ни рода, ни броя, ни лица, не може служити за предходну речь односителног' мѣстоименія, и место што бы се рекло: nous étions deux qui étaient du même avis (насъ є было двоица, кои смо были єдногъ мнѣнія), треба рећи: nous étions deux qui étions du même avis (насъ є было двоица, кои смо были єдног' мнѣнія), дававаюћи за предходну речь односителному мѣстоименію подлогъ глагола предходног'.

II. Относително мѣстоименіе треба свагда да се одма до своє предходне речи постави, свако друго поставленѣ учинило бы нѣгово одношенѣ двосмысленымъ. Дакле ніе Боало овде за подражаванѣ, кад' є рекао: La déesse, en entrant, qui voit la nappe mise (Богиня, улазећи, коя види застирку прострту).

Требао є рећи: la déesse qui, en entrant, voit la nappe mise (богиня коя, улазећи види застирку прострту), да бы се односително мѣстоименіе qui своіой предходной речи déesse приближило.

III. Qui (кои,) као допуна каквогъ предлога, може се само о лицама и о стварима оличенымъ рећи, као:

Le bonheur appartient à qui fait des heureux (срећа є онога, кои (друге) чини срећныма). Rocher à qui je me plains (стѣна, коіой се я тужимъ).

Не каже се дакле: l'étude à qui je consacre mes loisirs (наука, коіой посвећуємъ моє часе одмора); le cheval sur qui je suis monté (конь на комъ самь яшіо), и т. д. У овомъ случаю у место qui ставля се lequel, laquelle: l'étude à laquelle je consacre mes loisirs; le cheval sur lequel je suis monté.

IV. Мѣстоименія qui, que, dont заступаю се чрезъ lequel, duquel, да бы се двосмыслів избегло. Дакле, у место што бы се рекло: j'ai vu le mari de votre soeur, qui doit obtenir cette place (видіо самь мужа ваше сестре, кои или коя има получити ово место); la bonté de Dieu dont je connais la grandeur, me rassure (доброта Бога, коє или кога познаємъ величину, утврђава ме), каже се: j'ai vu le mari de votre soeur, lequel doit obtenir cette place (видіо самь мужа ваше сестре, кои има получити ово место; la bonté de Dieu de laquelle je connais la grandeur (доброта Бога, коє познаємъ величину); єрбо се иначе не бы знало, едали се оно qui односи на mari или на soeur *a* dont или на bonté, или на Dieu.

V. Dont означава просто одношенѣ, као: la personne dont je parle (особа о коіой я говоримъ), d'où изражава образъ извода, или исхода: la ville d'où je viens (варошь изъ коє долазимъ); le péril d'où il est sorti (опасность, кою є избегао).

Примѣч. Кад' глаголъ, кои слѣдує, изражава образъ: d'être issu (быти происходнымъ); dêtre né (быти рођенымъ); онда треба dont а не d'où употребити, као н. п.

Je jure par le ciel, qui me voit confondue (заклинѣмъ се небомъ, кое ме види збунѣну).

Par ces grands Ottomans dont je suis descendue (чрезъ оне велике Отомане одъ кои самъ произишла).

VI. Не бы было правилно речено:

La pluralité des Dieux est une chose qu'on ne peut s'imaginer qui ait été adoptée par des hommes de bon sens (мложество богова' єсть стварь, коя се не може мыслити, да є пріимлѣна одъ людій здравогь разума).

Овай є начинъ говора погрешанъ, вели Фабръ, по томе, што є єдна стварь двапутъ посредствомъ que, qui представлѣна, премда само єдно и оно исто качество пріима. То є као кад' бы было: La pluralité des Dieux est une chose, laquelle chose on ne peut s'imaginer laquelle chose ait été adoptée par des hommes de bon sens (мложество богова' єсть стварь, коя се стварь не може помыслити, коя стварь да є пріимлѣна одъ людій здравог' разума). Да буде сходно правилу, треба рећи: La pluralité des Dieux est une chose qu'on ne peut s'imaginer avoir été adoptée par des hommes de bon sens (мложество богова' єсть стварь, о коіой се не може мыслити, да є пріимлѣна одъ людій здравогъ разума.

Дакле оно што слѣдує глаголу s'imaginer, треба само оно да представля, што ово que изразити има, представляюћи какву стварь, а не

іоштъ по другій путъ представляти образъ тогъ истог' суштествителног'.

МѢСТОИМЕНІЯ НЕОПРЕДѢЛИТЕЛНА.

(DES PRONOMS INDÉFINIS.)

I. On, по своіой природи мужскогъ є рода и у єдинственомъ брою постоєће; а женскогъ рода постає, кад' се односи єдинствено на какву женску особу, и у млож. брой прелази, кад' смысао ясно показує, да оно више особа означава; у оваковым' случаима прилагателна и причастія, коя се на on односе, узимаю видъ женског' рода и мложествен. броя, као: quand on est mariée, on n'est pas toujours maîtresse de ses actions (кад' є коя уда, ніє свагда госпоя свои' дѣйства). Lorsqu' on s'aime tendrement, on n'est pas heureux quand on est séparés (кад' се люби нѣжно, онда разлучени нису срећни).

Место on, треба l'on употребити, за избећи ружно звонећа безгласія, коя место имаю особито после: et, si, ou, као: et l'on dit, si l'on voit, ou l'on verra (и каже се, ако се види, или види ће се). Мора се међутымъ чинити употребленѣ одъ овогъ on предъ le, la, les, lui, као: et on le dit, si on la voit, ou on le verra, (и то се каже, ако се она види, или то ће се видити), да се избегне ружно звонеће повтораванѣ члена l'.

При почетку каквог' израженія, треба on предпоставляти овомъ l'on, єрбо се онда ништа не налази, што бы се збогъ рђавог' безгласія избегавати имало.

II. Chacun кад' му млож. брой предходи, пріима после себе часъ son, sa, ses, а часъ leur, leurs.

Chacun пріима son, sa, ses, кад' се оно после управне допуне налази, или кадъ глаголъ нема такове допуне, као:

Ils ont apporté leurs offrandes, chacun selon ses moyens (они су принели своє жертве, свакій по свомъ могућству). Les deux rois se sont retirés, chacun dans sa tente (Два су краля вратила се, свакій у свой шаторъ). Ils ont opiné, chacun à son tour (они су дали мнѣніє, свакій одъ своє стране).

Chacun пріима leur, leurs, кадъ се предъ управномъ допуномъ налази, као н. п.

Ils ont apporté, chacun leurs offrandes (они су принели, свакій свою жертву). Ils ont donné chacun leurs avis (они су дали свакій своє мнѣніє).

III. Personne єсть и неопредѣлително мѣстоименіє и суштествително.

Personne, као неопредѣлително мѣстоименіє, има двосмыслено значенѣ, и употреблява се безъ члена и безъ икаквог' прилагателног' опредѣлителног'; у овомъ случаю означава: aucune personne (нико), qui que ce soit (ма ко), и єсть мужског' рода, као н. п.

Personne n'est assez sot pour le croire (нико ніє тако глупъ, да то верує).

Il n'y a personne qui n'en soit faché (нема никог' кои се не бы зато лютіо).

Personne као суштествително, има опредѣлителанъ смысао, саюжава се са членомъ или опредѣлителнымъ прилагателнымъ, и єсть женскогъ рода, као:

Quelle est la personne assez sotte pour le croire? (коє є лице тако малоумно, да то' верує?)

Il n'y a pas une personne qui n'en soit fachée (нема никаквог' човека, кои се не бы зато лютіо).

IV. L'un et l'autre (єданъ и другій), les uns et les autres (єдни и други), побуђаваю єдинствено образъ мложества; l'un l'autre (єданъ другог'), les uns les autres (єдни друге) виду мложествености додаю и образъ узаймности (l'idée de reciprocité).

Тако се може о Расину и Боалоу рећи: l'un et l'autre furent deux grands poèts (єданъ и другій были су два велика стихотворца); ils s'éstimaient l'un l'autre (они су почитовали єданъ другог').

Примѣч. Кад' се налази више одъ два предмета, онда треба узаймность чрезъ les uns les autres, а не чрезъ l'un l'autre изразити, као: Mille soldats s'excitent les uns les autres au combat (тисућа войника побуђаваю се єдни друге у борби). — Кад' бы се рекло: L'un l'autre, было бы противъ грамматике.

ГЛАВА VI.

(CHAPITRE VI.)

СЛОВОСАЧИНЕНІЄ ГЛАГОЛА.

(SYNTAXE DE VERBES.)

О ПОДЛОГУ. — О СЛАГАЊУ ГЛАГОЛА СА СВОИМЪ ПОДЛОГОМЪ.

(Du sujet. — De l'accord du verbe avec son sujet.)

I. Свакій глаголъ у личномъ наклоненію (види стр. 41. I. част. грам.) мора имати свой подлогъ, као:

Celui qui met un frein à la fureur des flots,
Sait aussi des méchants arrêter les complots.

(Оняй кои зауздава беснило таласа,
Зна такође предупредити рђава сазаклетія).

У овомъ примеру, налазе се два глагола у личномъ наклоненію, а исто се тако и два подлога налазе; првый глаголъ, met има за подлогъ qui, а другог' глагола sait, подлогъ є celui. Arrêter нема подлога, єрбо се налази у безличномъ наклоненію. Одтуда слѣдує, да ніе правилно рећи: en quoi ce grand prince réussit parfaitement, fut de réformer les moeurs de son peuple (у чему є овай великій владатель совршено успѣо. было є изменути нрави свог' народа), изъ тогъ узрока, єрбо fut овде нема никаквог' подлога; треба дакле рећи: la chose dans laquelle ce grand prince réussit parfaitement, fut de réformer les moeurs de son peuple (ствaрь у коіой є овай ве-

ликій князъ и т. д.), и онда глаголъ fut има за подлогъ la chose.

II. Исто тако, свакій подлогъ мора имати свой глаголъ, као:

L'orgueil n'aveugle pas ceux que l'honneur éclaire (гордость не заслепљива оне, коима честь светли).

У овомъ се примеру налазе два подлога и два глагола: l'orgueil єсть подлогъ глагола aveugle; *a* l'honneur єсть подлогъ глагола éclaire. Иіє дакле правилно реħи: je souhaiterais de voir vivre ces valeureuses légions, qui si elles n'étaient pas détruites, du moins la république romaine subsisterait encore (я бы желіо видити да живе они храбри легіони, кои, да нису покошени, баръ бы република Римска іошт суштествовала). Ово израженіє садржи у себи четири подлога, а само три глагола:

Je, прьый подлогъ, има за глаголъ souhaiterais, elles другій подлогъ, има за глаголъ étaient détruites, и la republique єсть трећій подлогъ, и има за глаголъ subsisterait. Четвртый подлогъ qui, нема никаквог' глагола, кои бы се на њга односіо, нити израженог', нити подразумеваюћег' се. Да се избегне ова неправилность, треба реħи: je souhaiterais de voir vivre ces valeureuses légions; si elles n'étaient point détruites, du moins la république romaine subsisterait encore (я бы желіо видити да живе они храбри легіони, да они нису покошени, баръ бы римска ребублика іошт суштествовала), и онда є исто онолико глагола, колико се подлога налази.

III. Подлогъ каквог' глагола (le sujet d'un verbe) не треба нигда, да се двапутъ изражава, кад' є само єданъ подлогъ доволянъ за глаголъ. Дакле ово ніе правилно речено:

Louis, en ce moment, prenant son diadème,
Sur le front du vainqueur il le posa lui-même.

(Лудвигъ, у овомъ тренућу, узимаюћи свою круну,
На главу побѣдителя самъ ю є метнуо).

Posa има за подлогъ Louis и il, а очевидно є, да глаголъ не изискуе више него само єданъ: Louis posa, il posa (Лудвигъ є метао, онъ є метао), єданъ є дакле одъ овы подлога' излишанъ, и по томе требало бы ћи: Louis, en se moment, prenant son diadème, sur le front du vainqueur, le posa lui même.

IV. Глаголъ се слаже у брою и лицу са своимъ подлогомъ, као н. п.

Je plains l'homme accablé du poids de ses loisirs (я сажалѣвамъ човека обтерећена бременомъ своє недѣятелности).

O soleil! tu parais, tu souris, et tu consoles la terre. (О сунце! ты се указуешъ, ты се осмеяваш, и ты землю тѣшишъ).

Souvent les richesses attirent les amis, et la pauvreté les éloigne (често богатства привлаче пріятелѣ, а сиротиня ій удалява).

Кад' є подлогъ сложенъ изъ више суштествителны, или више мѣстоименія, глаголъ се ставля у множ. брой, и то у оно лице, коє првенство надъ другимъ има, кад' су речи подлогъ образу-

ње одъ разны лица. Прво лице добія првенство надъ другимъ, а ово опетъ надъ трећимь, као:

Tôt ou tard la vertu, les grâces, les talents,
Sont vainqueurs des jaloux, et vengés des méchants.

(Раніє ил' касніє добродѣтель, умилности, душевни дарови,

Єсу побѣдительи завидника' и отмашћени одъ злочинаца').

Narbal et moi admirions la bonté de dieux qui ont un soin si touchant de ceux qui hasardent tout pour la vertu (Нарбаль и я дивили смо се доброти богова', кои се стараю тако чувствително о оныма, кои жертвую све за добродѣтель).

Изятіє. Кад' више суштествителны или мѣстоименія подлогъ сачиняваю, глаголъ се са последньимъ суштествителнымъ или мѣстоименіємъ слаже:

1. Кад' су речи подлогъ образуюће скоро єднозначеће, као: son courage, son intrépidité étonne les plus braves (нѣгова храбрость, нѣгова неустрашимость удивлява найхрабріє).

Ово быва изъ тога узрока, што є само єдна и иста идеа, премда се више суштествителны налази, будући є єдинственость у мыслима, треба дакле да буде и у речима.

2. Кад' су речи подлогъ сачиняваюће посредствомъ саюза ou скопчане, као н. п. la faiblesse ou l'inexpérience nous fait commetre bien

des fautes (слабость или неискусность причина є што чинимо толике погрешке).

Саюзъ ou подає исключителность єдном' одъ два подлога, и слаже се са последньимъ као у видъ найвећма падаюћимъ.

Међутимъ ако речи посредствомъ саюза ou скопчане єсу одъ разны лица', обичай зактева, да се глаголъ стави у множ. брой, и да се са онымъ лицемъ слаже, коє првенство има н. п. vous ou moi parlerons (вы или я говорићемо); vous ou votre frère viendrez (вы или вашъ братъ дођићете).

3. Кад' су речи подлогъ сачињаваюће наметштене по постепености, као: ce sacrifice, votre intérêt, votre honneur, Dieu l'exige (ову жертву, вашъ интересъ, ваша честь, Богъ зактева).

Узрокъ є овог' изятія тай, што є при свакой постепености, последня речь израженіє владаюће (l'expression dominante), коє сва проча уништава, да обрати вниманіє на себе. И заиста интересъ изглађава се предъ чешћу, а честь човечія предъ Богомъ. Дакле последня ова речь Dieu остає сама, и сама она глаголу законе предписує.

4. Кад' речи подлогъ образуюће садржаваю израженіє, коє све предходеће речи у себи заключава, као: tout (све), rien (ништа), personne (нико), као н. п.

Paroles et regards, tout est charme dans vous (речи и погледи, све є волшебство у вами). Le temps, les biens, la vie, tout est à la patrie (време, блага, животъ, све принадлежи отечеству).

Ови су видови израженія скраћени, то є тако као кад' бы было: paroles et regards sont charmes dans vous (речи и погледи єсу волшебства у вами); tout est charmes dans vous (све є волшебство у вама. — Le temps, les biens, la vie sont à la patrie, tout est à la patrie (време, блага, животъ єсу за отечество, све є за отечество).

Примѣчанія свр' употребленія овог' четвртог' правила.

1. Примѣч. Кад' су два подлога, суштествителна, или два мѣстоименія скопчана посредствомъ єдног' одъ овы саюза, као: de même que (тако исто као), ainsi que (тако као), aussi bien que (исто тако као), онда се глаголъ слаже са првымъ подлогомъ, будући да се другій подлогъ узима као подлогъ глагола подразумеваюћег' се, као н. п.

L'enfer, comme le ciel, prouve un Dieu juste et bon (пакао као и небо доказує Бога праведног' и доброг').

La vertu ainsi que le savoir, a son prix (добродѣтель, као и вѣжество има свою цену). То є као кад' бы было: l'enfer prouve un Dieu juste et bon, comme le ciel prouve un Dieu juste et bon (пакао доказує Бога праведног' и доброг', као што и небо доказує Бога праведног' и доброг').

2. Примѣч. L'un et l'autre (єданъ и другій), изражаваюћи множественость, захтева, да се глаголъ стави у множ. брой, као:

L'un et l'autre à ces mots ont levé le poignard (и єданъ и другій на ове речи потргли су мачеве).

3. Примѣч. Ni l'un ni l'autre (ни єданъ ни другій), и свакій подлогъ, кога су части скопчане посредствомъ саюза ni захтева такође, да се глаголъ стави у множ. брой, као: j'ai lu vos deux discours, ni

l'un ni l'autre ne sont bons (читао самь ваша два слова, ни єдно ни друго, нису добра).

Ni l'or ni la grandeur ne nous rendent heureux (ни злато ни величина не чине насъ срећнима).

Изятіе. Кад' єдна одъ речій посредствомъ саюза ni скопчаны може сама изразити дѣйство чрезъ глаголъ изложенó, онда се овай у єдинств. брой ставля, као н. п. ni l'un ni l'autre n'obtiendra le prix (ни єданъ ни другій неће получити награду). — Ni M. le duc, ni M. le cardinal ne sera nommé ambassadeur à Saint-Pétersbourg (Нити ће Г. Војвода, нити Г. Кардиналъ бити наименованъ за Посланика у С. Петербургу).

4. Примѣч. Свакій глаголъ, кои има за подлогъ какво сабирателно име, слаже се са овымъ сабирателнымъ, ако є обште (види 7. стр. I. части) као: l'infinité des perfections de Dieu m'accable (безконечность савршенства Бога погружава ме). La totalité des enfants sacrifie l'avenir au présent (сва деца жертвую будућность садашньости); и са суштествителнымъ ков за сабирателнымъ именомъ слѣдує, ако є ово почастно (види 7. стр. I. части), као н. п. une foule de nymphes, couronnées de fleurs, étaient assises auprès d'elle (гомила Нимфій, цвећемъ увѣнчаны, седиле су покрай нѣ). Une troupe de Barbares desolèrent le pays (гомила варвара опустошили су землю). Une infinité de monde pense comme vous (безчисленн люди мысле као вы).

Узрокъ є овога простъ: обште сабирателно нарочно обраћа на себе вниманіе, оно є владаюћа речь (le mot dominant), на противъ сабирателно почастно, ніє ништа друго, него тако рећи придодана речь (le mot accessoire) и умъ се нашъ задржава при суштествителномъ, ков слѣдує.

Примѣч. Нарѣчія количества (les adverbes de quantité), као: peu (мало), baucoup (много), assez (доста), infiniment (безчислено) и т. д. треба да се сматраю као сабирателна почастна (des collectifs partitifs). Пише се дакле: peu de gens negligent leurs interêts (мало людій пренебрегаваю своє користи), посредствуюћи слаганѣ глагола са суштествителнымъ gens поставляюћи исто после нарѣчія количества peu. То є дакле као што се Расинъ изразіо:

Tant de coups imprévus m'accablent á la foi (толико удара непредвидимы погружаваю ме на єданпутъ).

Кад се peu, baucoup и la plupart односе на суштествително множ. броя пре изражено, глаголъ се ставля у множ. брой, слажући се са суштествителнымъ множ. броя подразумеваюћимъ се, као н. п. La plupart sont sujets à l'erreur (већа часть изложена є погрешки); peu aiment l'étude (мало њи любе науку); то є као кад бы было: la plupart des hommes sont sujets à l'erreur (већа часть людій изложена є погрешки); peu d'enfants aiment l'étude (мало деце любе науку).

5. Примѣч. Глаголъ être, кад му мѣстоименіе се предходи, не ставля се у множ. брой, осимъ кад му треће лице множеств. броя послѣдує, као н. пр. Ce sont les vices qui degradent l'homme (То су пороци, кои унижаваю човека); ce sont eux qui les rendent malheureux (то су они, кои њи чине несрећнымa).

L'honneur parle, il suffit: ce sont là mes oracles (честь говори, довольно є: то су моя пророчишта).

Са глаголомъ être говори се у єдинств. брою, као: c'est le travail et l'application (то є посао и прилѣжаніе); c'est nous qui . . . ., c'est vous qui . . . . (то смо мы кои . . . ., то сте вы кои . . . .); єрбо ни

єдна одъ овы речій le travail, l'application, nous, vous, не образуєе треће лице млож. броя.

6. Примѣч. Неопредѣлена наклоненія (les infinitifs) не имаюћи сама собомъ собствености броя, не бы могла, кад' су као подлози употребляєма, саобштити глаголу образъ млож. броя: у овомъ случаю остаєе глаголъ у єдинств. брою, и слаже се са мѣстоименіємъ се, коєе онда глаголу предходи, као: manger, boire, et dormir, c'est leur unique occupation (єсти, пити и спавати, то є ньино єдино заниманіє).

Кад' се не налази више, него само єдно неопредѣлено наклоненіє, коєе служи за подлогъ, онда употребленіє мѣстоименія се ніе необходимо; то вкусъ опредѣлява; но, уобште, болѣ є исто употребити, кад' неопредѣлено наклоненіє има допуне известног' пространства.

Se plaire en tous les lieux, c'est le secret du sage (быти задоволянъ на свакомъ мѣсту, то є тайна мудраца).

ДОПУНА ГЛАГОЛА'.

(RÉGIME DES VERBES).

I. Єданъ глаголъ не може имати две управне допуне (deux régimes directs) због тога ово ніе добро изражено:

Ne vous informez pas ce que je deviendrai (не испытуйте оно, што ће се самномъ случити). Овде се vous и се указую као управне допуне глагола informer. Правило зактева рећи: ne vous informez pas de ce que je deviendrai, и онда глаголъ informer нема више, него само єдну

управну допуну, будући да мѣстоименіє се постає неуправномъ.

II. Єданъ глаголъ не треба да има две неуправне допуне ко израженію єдног' отношенія. Неће се дакле рећи: c'est à vous à qui je parle (то сте вы, коме я говоримъ); c'est de vous dont il s'agit (то сте вы о коме є речь); c'est à la ville où je vais (то є у варошь куда я идемъ).

Да бы се погрешка израженія овог' ясніє представила, довольно є, да се само c'est изостави, коє ни чему другомъ не служи, него само да већу ясность оному да, о чему є говоръ; као н. п. je parle à vous, à qui) il s'agit de vous dont; (я говоримъ вама, коме; речь є о вами, о коме); je vais à la ville, à laquelle (я идемъ у варошь, у кою) єрбо où (гди) толико значи као à laquelle (у кою). Будући да се овде не више, него само єданъ глаголъ налази, ясно є, да се само и єдно отношеніє ко израженію налази, и да, ово отношеніє, будући є изражено чрезъ à vous, de vous, à la ville, допуне à qui, dont, où, остаю безъ употребленія (sans fonctions), и по томе се нескладно употребляваю. Место што бы се изражавало ово безполезно отношеніє, треба саюзити два изложенія єдно съ другимъ, и то посредствомъ саюза que. Треба дакле рећи: c'est à vous que je parle, c'est de vous qu'il s'agit, c'est à la ville que je vais.

Примѣч. Неће се дакле рећи: c'est ici où je demeure (то є овде, гди я обытавамъ); c'est là où je vais (то є тамо куда я идемъ).

Овде нису две неуправне допуне, кое означаваю єдно отношеніе, но два нарѣчія, коя изражаваю єдно исто станѣ, и одъ кои бы єдно довольно было.

Заиста мысао се савршено попунява овымъ речма je demeure ici (я живимъ овде); je vais là (я идемъ тамо); и нарѣчіе où, стављено после ici и là не приносећи ништа смыслу, треба да се изостави, и замене саюзомъ que, као н. п. c'est ici que je demeure; c'est là que je vais.

III. Глаголу не треба придавати другу допуну него ону, коју онъ зактева; н. п. nuire (шкодити), parler (говорити), pardonner (опростити) зактеваю неуправну допуну, єрбо се говори: nuire à quelqu'un (шкодити коме); parler à quelqu'un (говорити коме); pardonner à quelqu'un (опростити коме); не треба дакле рећи: ils se sont nui les uns les autres (они су шкодили єдни другима); ils se sont parlé l'un l'autre (они су говорили єданъ другомъ); tout coupable qu'ils sont, je les ai pardonnés (са свимъ повини као што су, я самь имъ опростіо); валя рећи: ils se sont nui les uns aux autres; ils se sont parlé l'un à l'autre, je leur ai pardonné. Исто се тако каже: l'amitié qui les unit l'un à l'autre (пріятельство, кое њи саєдињава єдног' съ другимъ), или l'amitié qui les lie l'un à l'autre; а не qui les unit l'un l'autre, qui les lie l'un l'autre.

IV. Кад' два глагола не зактеваю єдну исту допуну, то єсть, кад' єданъ зактева управну, а другій неуправну допуну, онда треба свакомъ такову допуну дати, каква комъ глаголу приличи, као:

Il attaqua la ville et s'en empara (онъ є напао на варошь и ню освоіо).

Il attaqua et s'empara de la ville было бы неправилно рећи; єръ de la ville, неуправна допуна одъ s'empara, не бы приличила другомъ глаголу attaqua, кои зактева управну допуну.

То исто важи, кад' два глагола изискую неуправне допуне разнымъ предлозима означене. Тако се каже: un grand nombre de vaisseaux entrent dans ce port, et en sortent tous les mois (велико число лађій улази у ово пристаниште и изъ њега излази сваког месеца), а не: entrent et sortent de ce port; єрбо се говори: entrer dans, a sortir de.

Примѣч. Ово се правило односи на прилагателна и на предлоге. Не може се рећи: je suis sensible et content de preuves d'amitié que vous m'avez données (я чувствуємъ и задоволянъ самъ съ доказательствама пріятельства, коя сте ми вы поднели); — il a parlé en même temps contre et en faveur de son ami (онъ є говоріо у исто време противъ и на ползу свога пријателя). Заиста, sensible зактева предлогъ à, content изискує de; contre не трпи предлогъ de; a en faveur га зактева.

Да бы се ова погрешка поправила, треба сваком прилагателномъ и сваком' предлогу такову допуну придати, коя њему сходствує, и рећи: je suis sensible aux preuves d'amitié que vous m'avez données, et j'en suis content (я чувствуємъ доказательства пріятельства, коя сте ми поднели, и задоволянъ самъ съ њима); — il a parlé en même temps contre son ami, et en sa faveur.

V. Кад' глаголъ какавъ има две допуне разне природе, то єсть, єдну управну и єдну неуправну допуну; онда треба крађу најпре стављати, као н. п.

Il faut opposer un maintien stoïque aux propos et aux injures des méchants (треба противостояти начиномъ стоическимъ ижраженіяма и увредама зликоваца').

Les hypocrites parent des déhors de la vertu les vices les plus honteux et les plus décriés (лицемѣри украшаваю наличіяма добродѣтельи пороке најсрамніє и најизвиканіє).

VI. Кад' се догоди, да допуне єднаке дужине буду, онда се управна допуна најпре поставља, као: Les Français vainquirent les Espagnols à Villaviciosa (Французи су побѣдили Шпањольце кодъ Вилависіозе).

VII. Треба избегавати постављенѣ неуправны допуна таковымъ начиномъ, да не бы се поводъ дао двосмыслію. Неће се дакле рећи: croyez-vous pouvoir ramener ces esprits égarés par la douceur? (заръ мыслите, да можете на добаръ путъ навести ове заблуђене духове, благимъ начиномъ?). Les maîtres qui grondent ceux qui les servent, avec emportement, sont les plus mal servis (Господари кои псую оне, кои ій служе, съ необузданошћу, бываю најр'ђавіє послужени). Треба рећи: croyez-vous pouvoir ramenez par la douceur ces esprits égarés? Les maîtres qui grondent avec emportement ceux qui les servent, sont les plus mal servis. —

VIII. Кад' допуна єдног' глагола садржи у себи више частій скопчаны са єднымъ одъ овы саюза' et, ni, ou, онда те части треба да се изразе са речима єдног' вида; т. є. онда саюзи et, ni, ou, треба само да суштествително са суштествителнымъ, глаголъ са глаголомъ, израженіе са израженіємъ и т. д. скопчаваю. Због тога су, слѣдуюћи начини говора неправилни.

Il aime le jeu et à étudier (онъ люби игру и учити се).

Ils se plaisent au spectacle, ou à se promener (они се увеселяваю позоріємъ, или шетати се).

Il n'est pas nécessaire d'apprendre à tirer de l'arc, ni le maniement du javelot (ніе нуждно учити се запињати стрелу, ни раденѣ са пикомъ).

Je crois vos raisons excellentes, et que vous le convaincrez (я држимъ ваше узроке за важне, и да ће те га вы увѣрити).

Треба рећи: il aime le jeu et l'étude (онъ люби игру и науку); — ils se plaisent au spectacle ou à la promenade (они се увеселяваю позоріємъ или шетанѣмъ); — il n'est pas nécessaire d'apprendre à tirer de l'arc, ni à manier le javelot (ніе нуждно учити се запињати стрелу, ни радити са пикомъ); — je crois que vos raisons sont excellentes, et que vous le convaincrez (я држимъ, да су ваши узроци важни, и да ће те га вы увѣрити).

IX. Глаголи страдателни ишту за допуну предлоге de и par: de онда, када изражаваю какво чувствованіе, страсть, єдномъ речію движеніе душе; а par онда, када означаваю какво

дѣйство, при коме само разумъ или тѣло има участіе, као н. п. l'honnête homme est éstimé de tout le monde (честногъ човека почитуе свакій). — Une grande partie de la terre a été conquise par les Romains (велика часть землѣ была е освоена одъ Римляна').

Примѣч. Међутимъ, у место предлога de, обичай дозволява par употребити, за избећи често повтораванѣ предлога de, н. п. votre conduite a été approuvée d'une commune voix par toutes les personnes sages et éclairées (ваше поведеніе одобрено е обштымъ мнѣніемъ свію особа' учены и изображены).

УПОТРЕБЛЕНІЄ СПОМАГАТЕЛНЫ ГЛАГОЛА'.

(EMPLOI DES AUXILIAIRES.)

I. Спомагателный глаголъ avoir означава дѣйствіе, као. н. п. il a aimé (онъ е любіо); другій спомагателный глаголъ être, показуе станѣ, као: il est aimé (онъ е люблѣнъ); одкуда слѣдуе:

1. Да се већа часть средньи глагола', изражаваюћи дѣйствіе, спреже са спомагателнымъ глаголомъ avoir, као: j'ai succédé (я самь наслѣдіо); il a régné (онъ е владао); nous avions dormi (мы смо спавали); vous aviez marché (вы сте ишли); il a paru (онъ се показаò).

Изузимаю се: aller (ићи), arriver (доспеги), choir (спасти), décéder (умрети), mourir (умрети), naître (родити се), tomber (пасти), venir (доћи), и сложена: devenir (постати), parvenir (доспети), revenir (вратити се), коя узимаю спомагат. глаголъ être, премда дѣйствіе, кое они изражаваю,

зактева глаголъ avoir; но обичай у томъ другчіе располаже.

2. Неколико средньи' глагола', као: accourir (дотрчати), disparaître (изчезнути), croître (растити), cesser (оставити), périr (погинути), monter (попети се), descendre (сиħи), entrer (уиħи), sortir (отиħи), passer (проħи), partir (одлазити), vieillir (старити), grandir (повеħати се), rester (остати) и т. д. пріимаю часъ avoir, а часъ être: avoir, кадъ дѣйствіе, кое глаголъ изражава, имамо у виду; а être, кадъ є станѣ, образъ основный, кои смо ради изразити. То су обстоятелства, съ коима є глаголъ скопчанъ, кои показую, съ коимъ се одъ ова два вида занимамо. Дакле са глаголомъ avoir каза ħу: elle a disparu subitiment (нѣ є нестало наєданпутъ); la fièvre a cessé hier (грозница є юче престала); la rivière a monté rapidement (рѣка є нарастла напрасно); le baromètre a descendu de plusieurs degrés en peu d'heures (барометеръ є спао у више степеній за мало сатій); il a passé en Amerique en tel temps (онъ є отишао у Америку у овако време); le trait a parti avec impetuosité (стрела є одлетила са чрезвичайномъ брзиномъ); а са глаголомъ être: elle est disparue depuis quinze jours (нѣ є нестало одъ 15 дана); la fièvre est cessée depuis quelque temps (грозница є престала одъ некогъ времена); il est monté, il est descendu depuis une heure (онъ се попео, онъ є сишао пре єдногъ сата); les chaleurs sont passées (вруħине су прошле); les troupes sont parties pour six mois (трупе су отишле на 6 месецій).

Примѣч. Већа часть одъ овы глагола' употреблява се кадкадъ дѣйствително, т. є. са управномъ допуномъ, и онда пріимаю они, као и дѣйствителни помагат. глаголъ avoir, као: on les a descendus dans une île (свезли су ій у єданъ островъ); il a monté l'escalier (попео се на басамаке); on l'a sorti d'une affaire désagréable (избавили су га изъ непріятног' дѣла); j'ai passé la nuit sans dormir (я самь провео ноћь безъ да самь спавао).

II. Неки средньи глаголи пріимаю часъ avoir, а часъ être по разнымъ значеняма своимъ.

Convenir (сходствовати), у смыслу: быти сходственъ, пріима avoir; а être у смыслу: остати согласнымъ, н. п. cette maison m'a convenu (ова кућа мени є приличила), et je suis convenu du prix (я самь пристао на цѣну).

Demeurer (остати), пріима être, кад' подлогъ станѣ своє не меня, као: deux cents hommes sont demeurés sur le champ de bataille (две стотине людій остало є на полю сраженія); а avoir, кадъ подлогъ прелази изъ єдног' станя у друго, н. п. il a demeuré dix ans en province (онъ є живіо десетъ година у Провинсіи).

Говори се: cette faute m'est échapée (ова ми се погрешка подкрала), за означити, да є учинѣна; а: elle m'a échappé (она ми се подкрала) да бы означили, да ніє примѣћена.

Expirer (изданути), пріима être, кадъ є речь о стварима, а avoir, кадъ се говори о лицама, као н. п. la trève est expirée (време є примирія истекло); cet homme a expiré (овай є човекъ издануо).

Примѣч. Expirer употребљено кодъ лица', зактева, као и сви глаголи спрежући се са avoir, да нѣговъ спомагателанъ глаголъ, никадъ не буде само подразумителанъ. Ніе дакле добро речено:

. . . . . A ces mots ce héros expiré,
N'a laissé dans mes bras qu'un corps défiguré

(На ове речи овай юнакъ издане,
Оставивши у моим' наручіяма само осакаћено тѣло).

Un héros expiré, ніе речено француски, као годь и un héros triomphé (юнакъ побѣду добивши) и un homme dormi (човекъ успаваный). Требало бы рећи: ce héros ayant expiré. и т. д.

О УПОТРЕБЉЊЮ ВРЕМЕНА', ИЗЯВИТЕЛНОГЪ И УСЛОВНОГЪ.

(DE L'EMPLOI DES TEMPS DE L'INDICATIF ET DU CONDITIONNEL).

I. (Le present) настоѣће време употреблява се на место прошлогъ, да бы израженію већу живость и силу задало, као н. п.

J'ai vu, seigneur, j'ai vu votre malheureux fils
Traîné par les chevaux que sa main a nourris
Il veut les rappeler, et sa voix les effraie.

(Видіо самь Господару, видіо самь вашегъ несрећногъ сына, вучена по земльи коньима, кое є нѣгова рука ранила. Онъ оће да ій заустави, а нѣговъ гласъ ій поплаши).

Примѣч. Треба дакле, да сви глаголи у отношенію наодећи се, настоећегъ времена буду; дакле ніе добро рећи: il s'élance sur son ennemi et le terrassa

(онъ навали на свога непріятеля и оборіо га є), него: il s'élance sur son ennemi et le terrasse (онъ навали на свога непріятеля и њега обори).

II. Полу-прошавше време (l'imparfait) не треба употребљавати при каквомъ дѣйству, ков видъ саданьости на себи носи. Нів дакле добро рећи: j'ai appris que vous étiez à Paris (разумео самь, да сте вы были у Паризу), ако се лице оно іошть тамо налази; нити: je vous ai dit que la sagesse valait mieux que l'éloquence (я самь вамъ рекао, да є мудрость више важила, него краснорѣчіе); єрбо є предметъ онай у свима временима истинитъ, дакле такође и у ономъ тренућу, кадъ є о нѣму речь.

Треба рећи: j'ai appris que vous êtes à Paris (разумео самь, да сте у Паризу); je vous ai dit, que la sagesse vaut mieux que l'éloquence (казао самь вамъ, да мудрость више важи него краснорѣчіе).

III. Прошавше неопредѣлено (le passé indéfini) означава прошло време, или сасвимъ истекло, као: j'ai reçu une lettre l'anée dernière, le mois passé, la semaine passée, hier (пріимio самь писмо прошле године, прошлогъ месеца, прошле седмице, юче); или да се іошть нешто ко истеченю истогъ налази, као: j'ai reçu une lettre cette anée, ce mois, cette semaine, aujourd'hui (пріимio самь писмо ове године, овогъ месеца, ове седмице, данасъ).

IV. Прошавше опредѣлено (le passé défini) на противъ нигди се иначе не употребљава осимъ у времену савршено прошломе, и баръ єднымъ даномъ удаљномъ одъ тренућа, кадъ є о нѣму говоръ; дакле нів добро рећи: je reçus une lettre

cette année, ce mois, cette semaine, aujourd'hui; єрбо се іошть налази у ономъ времену, у комъ є речь о нѣму.

V. Давно прошавше време (le plus-que-parfait) не треба употреблявати место прошлогъ. По томе ніє добро рећи: j'ai appris que vous aviez voyagé (я самь разумео, да сте вы путовали); єрбо се овде оће проста прошлость да изрази, а давно прошавше (као што є на страни 48. I. част. грам. речено) не употреблява се иначе, осимъ у времену двогубо прошломъ, као н. п. у овомъ израженію: j'avais fini, quand vous vîntes (я самь быо свршіо, кадъ сте вы дошли).

VI. Условно наклоненіє (le conditionnel) не треба употреблявати место будућегъ времена. Ніє дакле правилно рећи: on m'a assuré que vous voyageriez incessament. Овде є речь єдинствено о будућемъ времену безъ икаквогъ вида условія, треба дакле рећи: on m'a assuré que vous voyagerez (я самь пуно извѣштенъ, да ћете вы путовати).

VII. Условно прошло време (le conditionnel passé) не треба употреблявати место просто условногъ, као: j'aurais parié que vous seriez venu, валя рећи: j'aurais parié, que vous viendriez (я бы се обкладіо, да бы вы дошли).

О УПОТРЕБЛЕНІЮ ПОЖЕЛАТЕЛНОГЪ НАКЛОНЕНІЯ.

(DE L'EMPLOI DU SUBJONCTIF.)

Пожелателно наклоненіє (le subjonctif) онде се употреблява, гди сумня, неопредѣлимость — нерѣшимость — места има.

Употреблява се дакле:

1. После глагола, кои изражаваю х'тенѣ, заповеданѣ, желю, сумню, стра' и т. д., као н. п.

Il veut
Il exige } que vous fassiez votre devoir.
Il désire

(Онъ оће
(Онъ зактева } да бы вы чинили вашу дужность).
(Онъ жели

II. После глагола са одрицанѣмъ саюженогъ, или кои пытанѣ изражава.

Je ne crois pas } qu'il vienne.
Croyez vous

(Я неверуємъ
(Мыслите л' вы } да ће онъ дођи).

Ne cherchez pas quelqu'un qui soit plus modeste (Не тражите никогъ, кои бы био скромніи).

Cherchez vous une personne qui soit plus habile (тражите вы лице, кое бы было искусніе).

Изятіе. Пожелателно наклоненіе нема места, кадъ се пытанѣ изявлюе краснорѣчиво, кое не изражаваюћи сумню, не служи ничемъ другомъ, него къ потврђеню съ већомъ живошћу, као н. п.

. . . . Madame, oubliez vous
Que Thésée est mon père, et qu'il est votre époux?
(Госпоя, заръ сте заборавили,
Да є Тезей мой отацъ, и да є онъ вашъ супругъ?)

III. После безличногъ глагола, или безлично употребљеногъ, као:

Il semble
Il convient
Il faut
Il est juste
} qu'il vienne.

(Чини се
(Пристои
(Треба
(Праведно є
} да бы онъ дошао).

Изятіе. Il semble, саюжено съ неуправномъ допуномъ лица il y a (налази се), il paraît (чини се), il resulte (одтудъ слѣдує), il est certain (извѣстно є), il est vrai (истина є), и други гдикои безлични глаголи, кои изражаваю нешто положително, ишту изявително наклоненіе.

Il me semble
Il vous semble
Il paraît
Il est sûr
} qu'il a raison.

(Чини ми се
(Чини вамъ се
(Види се (показує се)
(Извѣстно є
} да онъ има право).

IV. После односителногъ мѣстоименія или нарѣчія où (гди), кадъ єдномъ, или другомъ предходи seul, peu, или какво односително превосходително:

Le chien est le seul animal dont la fidélité soit à l'épreuve (пасъ є єдино животно, кога є верность осведочена).

Il y a peu d'hommes qui sachent supporter l'adversité (мало є людій, кои знаю сносити несрећу).

C'est la seul place où vous puissiez aspirer (ово є єдино место, гди бы вы могли зактевати).

Détestables flatteurs! présent le plus funeste,
Que puisse faire aux rois la vengence celeste.

Мрзски ласкательи! поклоне найужасніи,
Кои може учинити кралѣвима освета небесна).

V. После односителногъ мѣстоименія, или нарѣчія où, кадъ глаголъ, кои слѣдує, изражава нешто двоумно, неопредѣлено, као н. п. je cherche quelqu'un qui me rende ce service (я тражимъ некогъ, кои бы ми учиніо ову услугу); — je sollicite une place que je puisse remplir (я тражимъ место — званіє — кое бы могао извршивати; — j'irai dans une retraite où je sois tranquille (ићи ћу у самоћу, гди бы био спокоянъ). Можно є заиста, да ми она особа, кою тражимъ не бы учинила ону услугу; можно є, да я не бы могао извршивати званіє, кое тражимъ, и да не бы био спокоянъ у самоћи, у кою ћу отићи; то є дакле пожелателно наклоненіє, кое изражава ову сумню, ову неопредѣлимость. —

Примѣчава се да бы такође было добро овако речено: je cherche quelqu'un qui me rendra ce service (тражимъ кога, кои ће ми учинити ову

услугу); je sollicite une place que je peux remplir (тражимъ место, кое могу извршивати); j'irai dans une retraite où je serai tranquille (ићи ћу у самоћу, гди ћу быти спокоянъ); но не бы смысао истый быо: дѣйствіе означено глаголима rendre (учинити), pouvoir (моћи) и être (быти), было бы представлѣно као извѣстно, положително.

VI. После quelque...que (ма какавъ да), quel que (ма какавъ), quoi que (премда), н. п. quelque riche que vous soyez (ма како да сте вы богатъ); — quels que soient vos talents (ма какви да су ваши дари душевни); — quoi que vous disiez (ма шта да сте казали); quoique vous soyez son ami (премда сте вы нѣговъ пріятель).

VII. После неки саюзны частица', такове су: à fin que (на тай конацъ да), à moins que (баръ да), avant que (пре него), bien que (премда), de crainte que (боећисе да), pour que (да бы) и т. д., н. п. je le connu laquais avant qu'il fût commis (я самь га познавао ћирицомъ (лакаіомъ) пре него є быо калфа).

. . . . . J'évite sa présence
De peur qu'en le voyant, quelque trouble indiscret
Ne fasse, avec mes pleurs, échapper mon secret

(. . . . . Избегавамъ нѣгово присутствіе
Боећисе да, нѣга гледаюћи, каква узбуна непристойна
Не причини, да ми се съ моимъ сузама, не измакне моя тайна).

Примѣч. De façon que, de sorte que, de manière que (тимъ начиномъ да), si ce n'est que

(ако то ніє него), si non que, (ако ніє него), ишту часъ пожелателно, а часъ изявително наклоненіє: пожелателно, кадъ идеа садржи какву сумню, будућность, н. п. conduisez-vous de manière que vous obteniez l'éstime des honnêtes gens (владайте се тако, да будете почитовани одъ поштены людій); а изявително, кадъ є идеа положителна, и кадъ стои у одношеню са настоећимъ или прошлимъ временомъ, као н. п. il s'est conduit de manière qu'il a obtenu l'éstime des honnêtes gens (онъ се тако владао, да є получіо почитаніє одъ честны людій).

О УПОТРЕБЛЕНІЮ ВРЕМЕНА ПОЖЕЛАТЕЛНОГЪ НАКЛОНЕНІЯ.

(DE L'EMPLOI DES TEMPS DU SUBJONCTIF).

I. Пожелателно наклоненіє завыси свагда одъ каквогъ другогъ глагола, и због тога време предходећегъ глагола, опредѣлява, кое се тако-во одъ пожелателногъ наклоненія има употребити, као н. п. je ne crois pas que vous veniez, je ne croyais pas que vous vinssiez (я неверуємъ да вы долазите, я небы веровао, да бы вы дошли).

Примѣч. Кадкадъ, на противъ, пожелателно наклоненіє предходи ономъ глаголу, одъ кога завыси, као у овомъ примѣру: quelque sages que nous soyons nous commettons bien des fautes (ма како да смо мудри, чинимо доста погрешака). Да бы се употребленіє одъ овогъ правила учинило, довольно є речи опетъ наново у ныовъ природный редъ поставити, као н. п. nous commettons bien des fautes, quelque sages que nous soyons (мы чинимо доста погрѣшака, ма како да смо мудри). Ово изятіє понайвише има места са quelque, afin que, и другимъ некимъ саюзнымъ говорима.

II. После садашнѣгъ и будућегъ времена изявителногъ наклоненія, употреблява се или садашнѣ или прошло време пожелателногъ наклоненія, т. є. да време, кое се има изразити, сходно буде съ онымъ првога глагола и тако: садашнѣ време, да бы се садашньость или будућность; а прошло, да бы се прошлость означила, као:

Je doute
Je douterai
} que vous étudiez maintenant, demain

(Я сумнямъ
(Я ћу сумняти
} да вы учите сада, сутра).

Je doute
Je douterai
} que vous ayez étudié hier

(Я сумнямъ
(Я ћу сумняти
} да сте вы учили юче).

Изятіе. После садашнѣгъ и будућегъ времена изявителногъ наклоненія, употреблява се полу-прошло време наклоненія пожелателногъ место садашнѣгъ; а давно-прошавше место прошлогъ, кадъ глаголу пожелателногъ наклоненія слѣдуе условно израженіе, као:

Je doute
Je douterai
} que vous étudiassiez maintenant, demain, si l'on ne vous y contregnait

(Я сумнямъ
(Я ћу сумняти
} да бы вы учили сада, сутра, да нисте на то приморавани).

Je doute
Je douterai
} que vous eussiez étudié hier, si l'on ne vous y eût contraint.

(Сумнямъ } да бы вы юче учили,
(Сумня ћу } да нисте были на то приморани).

III. После полу-прошлогъ, давно-прошлогъ, прошавши, и условны времена', употреблява се полу-прошло или давно-прошло пожелателногъ наклонснія, т. є. да време, кое се има изразити, сходно буде времену првогъ глагола и тако: полу-прошло, да бы се садашнѣ или будуће, а давно-прошло, да бы се прошавше време изразило, као:

Je doutais
Je doutai
J'ai douté
Je douterais
J'aurais douté
J'avais douté
} que vous étudiassiez aujourd'hui, hier.

(Я сумня
(Сумня
(Я самь сумньо
(Я бы сумньо
(Я бы быо сумньо
(Я самь быо сумньо
} да сте вы учили данасъ, юче).

Je doutais
Je doutai
J'ai douté
Je douterais
J'aurais douté
} que vous eussiez étudié la semaine passée

(Я сумня
(Сумня
(Я самь сумньо
(Я бы сумньо
(Я быо сумньо
} да сте вы были учили прошле седмице).

Изятіе. Место полу-прошавшегъ употреблява се настоѣће време пожелателногъ наклонения, кадъ дѣйство глагола у пожелателномъ наклонению быва у ономъ тренуѣу, кадъ є о нѣму говоръ, као н. п. il m'a trahi, quoiqu'il soit mon ami (онъ ме є преваріо, премда є мой пріятель); или има места у свима временима, као: certains philosophes anciens ne savaient pas que la terre tourne autour du soleil (нѣки древни философи нису знали да се земля окреће око сунца).

О УПОТРЕБЛѢНЮ НАКЛОНЕНІЯ НЕОПРЕДѢЛЕНОГЪ.

(DE L'EMPLOI DE L'INFINITIF.)

Наклоненіє неопредѣлено употреблява се и као подлогъ и као допуна.

I. Употребльно као подлогъ, неопредѣлено наклоненіє зактева, да глаголъ свагда у єдинственомъ броюу стои.

II. Употребльно као допуна, не само да се мора односити на речь какву у говору изложену, него се іоштъ безъ свакогъ двосмыслія до исте речи има односити. Не говори се: la vie est trop courte pour se tuer. — C'est pour donner que le Seigneur nous donne. У првомъ израженію, s e t u e r, не односи се ни до какве речи, коя бы была онде изложена; а у другомъ, d o n n e r, има од-

ношенѣ двосмыслено; оно се чини, као да се односи и на Бога и на насъ. Да бы израженіе правилу сходно было, треба рећи: la vie est trop courte pour qu'on se tue (животъ є врло кратакъ због чега да се убія); c'est pour que nous donnions que le Seigneur nous donne (Богъ нама зато дає, да и мы (другима) даємо, — поставляюћи друго коє наклоненіе место неопредѣленогъ.

III. Понайвише кадъ употребльніє неопредѣленогъ наклоненія не представля ништа двосмыслено, треба предпоставити ово наклоненіе, изявителномъ и пожелателномъ, коя чине смысао развученымъ и безсилнымъ. Дакле на место: il vaut mieux qu'on soit malheureux que criminel (болѣ є да смо несрећнымъ, него злодѣйни); mon frère est certain qu'il réussira, болѣ є рећи: il vaut mieux être malheureux que criminel (болѣ є быти несрећнымъ него злодѣйнымъ); mon frère est certain de réussir (мои є братъ извѣстанъ, да ће му за рукомъ испасти).

IV. Наклоненіе неопредѣлено може быти допуномъ кога другогъ глагола, или безъ сваке помоћи каквогъ предлога, или помоћу неки одъ ньи, одъ кои понайвише употребляєми, у подобномъ случаю, єсу: à и de.

Наклоненію неопредѣленомъ не предходи никакавъ предлогъ после овы глагола': aimer mieux (волети), compter (рачунати), croire (веровати), daigner (благоизволети), devoir (морати), entendre (чути), faire (чинити), s'imaginer (уображавати се-

би), oser (усудити се), pouvoir (моћи), prétendre (истязавати), vouloir (хтети), savoir (знати) н. п.

J'ai cru n'avoir au ciel que des grâces à rendre (я самь мысліо, да немамъ небу ништа друго осимъ благодарности приносити). Ah! demeurez, seigneur, et daignez m'ecouter (Ахъ! останите, Господару, и благоизволите ме саслушати). Je voudrais inspirer l'amour de la retraite (я бы хтео уливати любавь къ самоћи).

Наклоненію неопредѣленомъ предходи предлогъ à после глагола': aimer (любити), aider (помагати), s'attendre (надати се, очекивати), autoriser (опуномоћити, дати коме уваженіе), balancer (колебатисе), consentir (саизволети), decider (рѣшити), desapprendre (заборавити), encourager (охрабрити), exhorter (опоминяти), habituer (навикавати), hésiter (колебати се), s'obstiner (противити се), penser (мыслити), persister (при чему остати), rennoncer (одрећи се), repugner (гнушавати се), као н. п. Elle aimait à prévenir les injures par sa bonté (она є имала радо предупређавати увреде своіомъ добротомъ). — Je consens à me perdre afin de le sauver (я саизволявамъ животъ изгубити, да нѣга спасемъ). — J'ai voulu m'obstiner à vous être fidéle (я самь хтео упоранъ быти, да вамъ останемъ веранъ).

Наклоненію неопредѣленомъ предходи предлогъ de после овы глагола': appréhender (страшити се), craindre (плашити се), dédaigner (презирати), défier (неповѣравати), se dépêcher ('итати), désespérer (очаяваті), desirer (желити), dé-

tester (мрзити), différer (одлагати), discontinuer (престати, одустати одъ мнѣнія), espérer (надати се), gager (обкладити се), regrètter (сажалѣвати), souhaiter (желити), soupçonner (подозреніе имати) и т. д. као н. п.

Je demande sa tête, et crains de l'obtenir (зактевамъ нѣгову главу, и боимъ се ню получити).

Ils ont désesperé d'avoir mon secret (они су очаяли дознати мою тайну).

Je défiais ses yeux de me troubler jamais (нѣгове очи нису кадре быле, мене игда збунити).

Примѣч. Може се изоставити предлогъ de после глагола desirer (желити), détester (мрзити), espérer (надати се), souhaiter (желити) и рећи: je désire de sortir (я желимъ изићи), или je desire sortir и т. д. Ово завыси одъ обичая и благогласія.

Наклоненію неопредѣленомъ предходи предлогъ à или de после овы глагола: commencer (почети), continuer (продужити), contraindre (приморати), déterminer (опредѣлити), s'empresser (ревностно дѣлати), engager (обвезивати), essayer (пробати), faillir (погрешити), forcer (принудити), obliger (обвезати), resoudre (разрѣшити), solliciter (домоћи се), souffrir (трпити), tarder (закасняват). И ово такође завыси одъ обычая и одъ благогласія, као н. п.

Je commence à rougir de mon oisiveté (Починѣмъ црвенити због моє недѣятелности).

Ma vie à peine a commencé d'éclore (Мой животъ текъ што се почео развіяти).

Il contraignit cinq légions romains à poser les armes sans combat (онъ є принудіо петъ римски легіона да положе оружіе безъ борбе).

Et lui même au torrent nous contraint de céder (И онъ самъ принудіо насъ є уступити потоку).

V. Духъ Французскогъ єзика дозволява поставляти два неопредѣлена наклоненія єдно за другимъ, и, у овомъ є случаю друго таково допуна првогъ, као: je veux le lui faire savoir (я му оћу то до знаня доставити). — Je n'ose leur permettre d'écrire (я не смемъ дозволити ньима писати). Али три или четири неопредѣлена наклоненія на овай начинъ употреблѣна праве штилъ развученымъ и за уво незгоднымъ, и єсу противна уобичаєномъ употреблѣнію добры Французски списателя'. Не валя дакле рећи: je crois pouvoir aller voir vos parents (я мыслимъ моћи отићи видити ваше родителѣ). — N'allez pas croire savoire faire jouer tous les ressorts de l'éloquence (не мыслите знати употребити све силе краснорѣчія). Треба дакле умалити число неопредѣлены наклоненія, заменяваюћи ій съ другимъ каковымъ, као: je crois que je pourrai aller voir vos parents (я мыслимъ да ћу моћи отићи видити ваше родителѣ). — N'allez pas croire que vous sachiez faire jouer tous les ressorts de l'éloquence (не мыслите да знате употребити све силе краснорѣчія).

ГЛАВА VII.

(CHAPITRE VII.)

О ПРИЧАСТІЮ САДАШЊГЪ ВРЕМЕНА.

(DU PARTICIPE PRÉSENT.)

I. Причастіе садашњгъ времена свагда окончаваюћи се на ant, не пріима ни родъ ни брой.

Дакле пише се:

Un homme lisant (човекъ читаюћи). Des hommes lisant (люди читаюћи). — Une femme lisant (жена читаюћи). Des femmes lisant (жене читаюћи).

II. Не треба смешавати причастіе садашњгъ времена са прилагателнымъ одъ глагола произходећимъ; ово т. е. прилагателно исто онако, као и причастіе садашњгъ времена оканчаваюћи се на ant, слаже се у роду и брою са речію, коју оно качествуе, као:

Des esprits bas et rempants ne s'élèvent jamais au sublime (духови низски и пузећи не подижу се никадъ у высину).

La passion dominante de César était l'ambition (господствуюћа страсть Цезарева была е честолюбіе).

III. Причастіе садашњгъ времена изражава дѣйствіе, и може се заменути другимъ коимъ временомъ одъ глагола, коме предходи мѣстоименіе qui, или єдно одъ саюза lorsque (када), parce que (єрбо), puis que (єрбо) и т. д., као н. п. c'est un

homme d'un bon caractère, obligeant ses amis, quand l'occasion s'en présente (то є човекъ доброгъ карактера, обвезујући своє пріятелѣ, кадъ се прилика къ томе пода). — Ces hommes, prévoyant le danger, se mirent sur leur garde (ови људи, предвидећи опасность, поставили су се у готовость на обрану). Les personnes aimant tout le monde, n'aiment ordinairement personne (лица љубећа цео светъ, не љубе обично никога). Може се рећи: c'est un homme d'un bon caractère, qui oblige ses amis (то є човекъ доброгъ карактера, кои обвезуе своє пріятелѣ); — ces hommes, qui prévoyaient le danger (ови људи кои предвидише опастность). — Les personnes qui aiment tout le monde (лица коя љубе цео свѣтъ). и т. д.

IV. Прилагателно одъ глагола происходеће означава станѣ, начинъ быћа речій, на кою се оно односи, и може се слагати са єднымъ одъ времена' спомагателногъ глагола être, као: ce sont des hommes obligeants (ово су људи обвезујући). — Ces hommes prévoyants ont aperçu le danger (ови људи предвидећи усмотрили су опастность). — Les personnes aimantes ont plus de jouissances que les autres (лица љубећа друге, имаю више увеселѣнія одъ осталы). Може се казати: des hommes qui sont obligeants (люди кои су обвезујући); des hommes qui sont prévoyants (люди кои су предвидећи); les personnes qui sont aimantes (лица коя су љубећа).

V. Прилагателно (качествено) окончаваюће се на ant єсть такође причастіе садашнѣгъ вре-

мена кадъ оно има управну допуну, єрбо се онда при њему налази и дѣйствіе, зато што є ова допуна свагда предметъ каквогъ дѣйства, као н. п.
Cette réflexion embarrassant notre homme,
On ne dort point, dit-il, quand on a tant d'esprit.

(Ово размышлѣнѣ узнемираваюћи нашегъ човека,
Не може се спавати рекне онъ, кадъ се има толико разума).

Vois ces groupes d'enfants se jouant sous l'ombrage (гле оны гомила' деце играюће се подъ сенкомъ).

VI. Прилагателно (качествено) окончаваюће се на ant обично є прилагателно одъ глагола происходеће, кадъ оно нема никаквогъ вида допуне, будући да оно онда понайвише изражава станѣ, као:

Un geste pittoresque, et des regards parlants движеніе (н. п. витіе) красно и погледи говорећи).

On appercevait sur la mer des mâts et des cordages flottants (увидиле су се на мору катарке и конопци пливаюћи).

VII. Прилагателно (качествено) окончаваюће се на ant, коє само неуправну допуну има или є причастіе садашнѣгъ времена, или прилагателно одъ глагола происходеће: оно є причастіе садашнѣгъ времена, кадъ смысао означава дѣйство, а прилагателно одъ глагола происходеће онда, кадъ смысао означава станѣ, положеніе, као н. п.

On voit la tendre rosée dégouttant des feuilles (види се нѣжна роса каплюћа съ лишћа).

On voit la sueur ruisselant sur leur visage (види се зной цурећи съ ньовы лица).

У овымъ израженіяма смысао є:

la rosée qui dégoutte des feuilles (роса коя каплѣ съ лишћа); la sueur qui ruisselle sur leur visage (зной кои цури съ ньовы лица), у овомъ є случаю о дѣйствію речь; а dégouttant, ruissellant єсу причастія садашњгъ времена и мораю остати непромѣняєма,

Voyez vous ces feuilles degouttantes de rosée? (видите ли ово лишће каплюћи росомъ?).

Voyez sa figure ruisselante de sueur (гледајте нѣгово лице цуреће зноємъ).

У овымъ двама последньимъ на противъ показуе се станѣ, начинъ быћа, кои се изражава, єрбо є смысао: qui sont dégouttantes de rosée (коя су каплюћа росомъ); — qui est ruisselante de sueur (кое є цуреће зноємъ); degouttantes, ruisselante, єсу слѣдователно прилагателна одъ глагола происходећа, и мораю се слагати са суштествителнымъ feuilles и figure, коима качество задае.

ГЛАВА VIII.

(CHAPITRE VIII.)

О ПРИЧАСТІЮ ПРОШЛОГЪ ВРЕМЕНА.

(DU PARTICIPE PASSÉ.)

I. Причастіе прошлогъ времена употребљено безъ спомагателногъ глагола, слаже се, као и прилагателно, у роду и брою, съ речію, на коју се односи, као:

Que des remparts detruits, que de villes forcées (каква предградія порушена, какве вароши јуришомъ освоєне).

Que de moissons de gloire en courrant amassées (какве жетве славе, трчећи сабране!).

Les inimitiés sourdes et cachées sont plus à craindre que les haines ouvertes et déclarées (непријательства тайны и скривены више є се плашити, него мрзостій откривены и изављены).

II. Причастіе прошлогъ времена у саюзу са спомагателнымъ глаголомъ être слаже се са подлогомъ глагола, као: le fer est émoussé, les bûchers sont éteints (гвожђе є отупило, горећe гомиле дрва' угашене су). — La vertu obscure est souvent meprisée (добродѣтель тавна быва често презрена). — Les Grecs étaient persuadés que l'âme est immortelle (Грци су были уверени, да є душа безсмртна).

Кадкадъ се подлогъ после причастія поставля, но ово у смотреню слаганя никакву промену

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

не чини, као: quand il vit l'urne, où étaient renfermées les cendres d'Hippias, il versa un torrent de larmes (кадъ є видіо урну, (сасудъ кои є кодъ древны народа пепео умрши садржавао) у коіой є быо затворенъ пепео Иппіє, проліо є потокъ суза').

III. Причастіе прошлогъ времена у спреги са спомагателнымъ глаголомъ avoir, слаже се са своіомъ управномъ допуномъ, кадъ му она предходи, и остаe непромењяемо, кадъ се управна допуна после причастія стави, или ако се она и не налази, као:

Voici la lettre que j'ai reçue (ево писма коє самь добіо). —

Voici les lettres que j'ai reçues (ево писама коя самь добіо). —

Où est ton livre? — Je l'ai perdu (Гди є твоя књига? — Я самь ю изгубіо). —

Où est ta plume? — Je l'ai perdue (гди є твоє перо? — я самь га изгубіо). —

Où sont tes livres. — Je les ai perdus (гди су твоє књиге? — Я самь ій изгубіо). —

Ils m'ont félicité (они су ми честитали). —

Il nous a félicités (онъ є нама честитао). —

Mon fils, nous t'avons recompensé (мой сыне мы смо те наградили). —

Mes fils, je vous ai recompensés (мои сынови, я самь васъ наградіо). —

Quelle peine j'ai éprouvée (какову самь муку искусіо). —

Que de désagrements ils m'ont causés! (какове су ми непріятности они причинили!). —

Combien des livres avez-vous lus? (колико сте књига читали?); — єрбо причастіяма reçues, perdu, perdue, perdus, félicité, félicités, récompénsé, récompensés и т. д. предходе њиове управне допуне que, le, la, les, me, nous, te, и т. д. види се изъ примѣра' овде наведены, да се управна допуна причастія, кадъ она истомъ предходи, изражава чрезъ єдно одъ мѣстоименія que, le, la, les, me, nous, te, vous, se, или чрезъ суштествително коме предходи quel, que de, combien de.

А безъ слагања писа ће се:

Nous avons reçu votre lettre (мы смо пріими-ли ваше писмо).

Ils ont perdu leurs livres (они су изгубили њине књиге).

J'ai recompensé mes fils (я самъ наградіо моє сынове); єрбо су управне допуне votre lettre, leurs livres, mes fils, постављене после причастія, reçu, perdu, recompensé.

Исто тако писа ће се безъ измене причастія: ils ont répondu à notre attente (они су саотвѣтствовали нашемъ очекиваню); nous avons chanté (мы смо певали); cette armée a péri (ова є войска уништена); будући да глаголи répondre, chanter, périr, немаю овде управну допуну: ова допуна несуштествующи, очевидно є да и причастію не може предходити.

Изъ правила' и примѣра' наведены треба закључити:

1. Да подлогъ никаквогъ втеченія нема на причастіе спрежуће се са спомагателнымъ глаголомъ avoir;

2. Да средньи глаголи, кои овай спомагателный глаголъ т. е. avoir пріимаю, имаю свагда причастіе непроменимо, будући да глаголи овогъ вида немаю управне допуне. Тако, у свымъ израженіяма: les cinq heures que j'ai dormi; les dix ans qu'il a vécu (петъ сатій, за кои' самъ спáвао; десеть година, кои е онъ живіо), причастіе средньи' глагола dormir и vivre не меня се, и односително мѣстоименіе que, кое му предходи, премда се показуе у виду управне допуне, управо ніе другчія, него неуправна допуна, єръ толико важи као кадъ бы было pendant lequel (крозъ кои); les cinq heures pendant lesquelles j'ai dormi; les dix ans pendant lesquels il a vécu.

IV. Кадъ се глаголъ être употреблява на место avoir у мѣстоименымъ глаголима, онда причастіе овы глагола' слѣдуе по свему ономъ истомъ правилу, као и причастіе спрежуће се са avoir; т. е. да се причастіе глагола мѣстоименогъ слаже са управномъ допуномъ, кадъ му она предходи, а непромѣняемо остае, кадъ се управна допуна за ньимъ — причастіемъ — постави, или кадъ се такова и не налази, дакле у слаганю пише се:

La lettre qu'ils se sont adressée (писмо, кое су себи адрессирали).

Ils se la sont montrée (они су га (односи се на писмо) себи показали).

Ils se sont blâmés (они су се худили); єрбо причастіяма adressée, montrée, blâmés предходе ньіове управне допуне que, la, se;

а безъ слаганя пише се:

Ils se sont adressé une lettre (они су себи адрессирали писмо).

Ils se sont imaginé que je plaisantais (они су себи уображавали, да самь се я шаліо); будући да причастіяма adrèssé и imaginé слѣдую ньіове управне допуне une lettre, que je plaisantais.

Іошть се пише са причастіемъ непроменяемымъ:

Ils se sont écrit (они су себи писали). — Nous nous sommes succédé (мы смо нами наслѣдили); будући причастія écrit и succédé немаю управне допуне. То є, као кадъ бы было:

ils ont écrit à eux (они су писали ньима); — nous avons succédé à nous (мы смо наслѣдили нама).

Изъ наведены правила изводи се:

1. Да се причастія глагола суштествено мѣстоимены свагда соглашаваю, будући да ови глаголи имаю за управну допуну ньіово друго мѣстоименіе, коє свагда причастію предходи, и по томе писа ће се:

Nous nous sommes abstenus de toute réflexion (мы смо се уздржали одъ свакогъ размышлѣня).

Mes amis, vous vous êtes repentis de votre lé-

gèrté (мои пріятельи вы сте се покаяли за ваше лакомысліе).

Les trouppes se sont emparées de la ville (войска є освоила варошь); слажући причастіе са управнымъ допунама, nous, vous, se, напредъ изложенымъ.

Примѣч. Єданъ само глаголъ суштествено мѣстоименый прави изятіе, а тай є: s'arroger (присвоявати), кои нема пигда за управну допуну друго какво мѣстоименіе. Дакле безъ слаганя, писаће се: ils se sont arrogé des droits (они су себи присвоили права), будући да се управна допуна des droits после причастія изложена налази. Но у слаганю писаће се: Les droits qu'ils se sont arrogés (права, коя су они себи присвоили); il se les est arrogés (онъ є њи себи присвоіо), предходећи управне допуне que, les, причастію.

2. Да причастіе глагола' мѣстоимены одъ средњегъ глагола образованы, свагда є непроменяємо, єрбо ови глаголи, као и остали средньи, немаю управне допуне. Дакле безъ слаганя пише се:

Nous nous sommes nui (мы смо нама шкодили).

Ils se sont plu (они су се себи допали).

Примѣч. Se plaire (допасти се), se déplaire (недопасти се), se complaire (узаймно допасти се), se sourir (смѣщити се), se rire (смеяти се), se parler говорити себи), se succéder (наслѣдити себи), se nuire (себи шкодити), se convenir (согласити се се); se ressembler (узаймно наличити) єсу єдини мѣстоимени глаголи одъ средњегъ образовани, и кои по томе причастіе свагда непромѣняємо остає.

Наведена четири правила довольна су къ разрѣшенію тегоба', кое причастія доставляю. Међу тимъ, као што употребљењ овы правила' може представляти неку тамность, мы ћемо, да бы учинили исто употребљењ лакшимъ и понятніимъ, овде придодати нека особена примѣчанія, коя ће намъ иста правила яснымъ и подпунымъ представити.

ПРИМѢЧАНІЯ СВР' УПОТРЕБЛѢНЯ НЕКИ' ПРИЧАСТІЯ.

(REMARQUES SUR L'EMPLOI DE CERTAINS PARTICIPES.)

1. Примѣч. Причастіе безличногъ глагола свагда е непромѣняемо, као:

Il est arrivé de grands malheurs (догодиле су се велике несреће).

Il s'est glissé une erreur (подкрала се една погрешка).

Les mauvais temps qu'il y a eu (рђава времена коя су была).

Les chaleurs qu'il a fait (врућине, кое су быле).

У првомъ примѣру, причастіе слаже се са своіомъ подлогомъ il, а овай е подлогъ мужкогъ рода и единственогъ броя.

У другомъ примѣру слаже се са своіомъ управномъ допуномъ se, коя предходи, и коя двосмыслену речь il представля.

У двама последњимъ примѣрима ніе речь о имавшимъ рђавымъ временима, нити да су врућине одъ кога начинѣне; глаголи avoir и faire оставили су њино дѣйствително значенѣ, единствено да бы означили быће, а односително мѣстоименіе que, кое предходи, ніе

допуна никоегъ глагола: то е таково израженіе, кое се разчлененѣмъ (l'analyse) не може изяснити.

2. Примѣч. Причастіе између два односителна мѣстоименія que, налазеће се, такође е непромѣняемо, као:

Les reponses que j'avais prévu qu'on vous ferait (одговори кое самь я предвидіо, да ће вамъ се учинити).

Les embarras que j'ai su que vous aviez (муке кое самь я знао, да сте вы имали).

Узрокъ е овога тай, што ово причастіе има свагда за управну допуну край израженія. Заиста: j'avais prévu quoi? (шта самь я предвидіо?), qu'on vous ferait des réponses (да ће вамъ се учинити одговоръ). — J'ai su quoi? (Шта самь я знао?), que vous aviez des embarras (да сте вы имали муке), и као што се ове допуне после причастія prévu и su налазе, слаганѣ овде нема мѣста.

3. Примѣч. Причастіе е непроменяемо, кадъ оно има за управну допуну l', представляюће членъ израженія, ербо е онда l', будући да е овомъ cela равно, мужкогъ рода и единственогъ броя, и не бы могло изъ тогъ узрока саобштити између причастію, кога е оно управна допуна. Писа ће се дакле са непроменяемымъ причастіемъ:

Cette lettre est plus intéressante que je ne l'avais cru (Ово е писмо важніе, него што самь я мыслio). L'affaire fut moins serieuse que je ne l'avais pensé (ствaрь е была манѣ важна, него што самь я мыслio). Cette perfidie a eu lieu comme je l'avais supposé (Ово е невѣрство имало мѣста, као што самь га я поставльо).

La famine arriva ainse que Joseph l'avait prédit (гладь е наступила тако, као што е Іосифъ предсказао).

Ово є као кадъ бы была:

Cette lettre est plus intéressante que je n'avais cru qu'elle était intéressante (ово є писмо важніе него што самь я мыслio, да є было важно).

L'affaire fut moins sérieuse que je n'avais pensé qu' elle serait sérieuse (ствaрь є была манѣ важна, него што самь я мыслio, да ће быти важна).

Cette perfidie a eu lieu comme j'avais supposé qn'elle aurait lieu (ово є невѣрство имало места, као што самь я поставльо, да ће имати места).

La famine arriva ainsi que Josephe avait prédit qu'elle arriverait (Гладь є наступила тако, као што є Iосифъ предсказао, да ће наступити).

4. Примѣч. Причастіе, коме непосредствено слѣдуе наклоненіе неопредѣлено, слаже се, кадъ оно има за управну допуну мѣстоименіе, кое му предходи, а остаe непромѣняемо, ако па противъ, има за управну допуну неопредѣлено наклоненіе, коe му слѣдуe, као:

Cette femme chante bien, je l'ai entendue chanter (ова жена пева лепо, я самь ю чуо, гди пева).

J'ai entendue qui? (кога самь чуо?), elle chanter (ню гди пева); la есть управна допуна причастія, и као што оно, т. е. la, нѣму предходи, слажу се.

Cette romance est charmante, je l'ai entendu chanter (ова є любовна песма красна, я самь чуо, гди є певаю).

J'ai entendu quoi? (Шта самь чуо?), chanter elle (гди є певаю). Chanter есть управна допуна причастія, и као што онъ, т. е. глаголъ неопредѣленогъ наклоненія chanter, за њимъ слѣдуe, слога нема места;

Je les ai laissés partir (я самь ій пустіо да изиђу). J'ai laissé qui? (кога самь пустіо?) eux partir (њи да изиђу). Les єсть управна допуна причастія, и као што оно т. є. les њему предходи, слажу се: Ils se sont laissé surprendre par l'ennemi (они су се дали изненада напасти одъ непріятеля). Ils ont laissé quoi? (шта су они дали?) surprendre eux (њи напасти). Surprendre єсть управна допуна причастія, и будући да она причастію слѣдує, не слажу се.

Примѣтба. Види се изъ ова два последня примѣра, да причастіе laissé, коме неопредѣлено наклоненіе слѣдує, такође истомъ правилу, као и остала причастія съ неопредѣленымъ наклоненіемъ наодећа се, подлежи, т. е. да се оно слаже, ако се допуна предъ причастіемъ laissé налази, и да непроменяемо остае, ако му иста допуна слѣдує; тако пишу поготову сви Грамматици и добри Француски Списатељи.

Познае се механически, да причастію, коме непосредствено слѣдує неопредѣлено наклоненіе, предходи нѣгова управна допуна, кадъ се неопредѣлено наклоненіе може претворити у причастіе саданѣгъ времена, и да оно има за допуну неопредѣлено наклоненіе, ако ова измена не може имати мѣста, као:

Je les ai vus repousser les ennemis (я самь ій видіо гди одбіяю непріятељ).

Il nous a entendus blâmer son imprudence (онъ є насъ чуо гди худимо нѣгову неразсудность). — Ils se sont vus dépérir (они су се видили да изчезаваю).

Може се рећи: je les ai vus repoussant les ennemis (я самь ій видіо одбіяюће непріятељ); il nous a entendus blâmant son imprudence (онъ є насъ чуо худеће нѣгову неразсудность); ils se sont vus dépérissant (они су се видили изчезаваюћи); дакле причастію пред-

ходе нѣгове управне допуне, кое єсу: les, nous, se, по чему дакле и слога постои

Je les ai vu repousser par les ennemis (я самь видіо, гди ій одбіяю непріятельи).

Il nous a entendus blâmer, à cause de notre imprudence (онъ є чуо, како насъ худе, због наше неразсудности).

Ils se sont vu maltraiter (они су се видили злоставлѣни).

Не може се рећи: je les ai vus repoussant par les ennemis (я самь ій видіо одбіяюћи одъ непріятеля); il nous a entendus blâmant à cause de notre imprudence (онъ є насъ чуо хулећи због наше неразсудности); ils se sont vus maltraitant (они су се видили злоставляюћи), слога нема места; єрбо є неопредѣлено наклоненіе, кое слѣдує управна допуна причастія.

Причастіе fait, коме неопредѣлено наклоненіе слѣдує, прави изятіе у ономъ, што смо горе казали; оно є свагда непроменяємо, єрбо исто причастіе и неопредѣлено наклоненіе, кое му слѣдує, представляю смысао нераздѣлимый, и не ображаваю, тако рећи, више, него само єданъ глаголъ; коимъ начиномъ допуна не припадлежи ни причастію fait, ни неопредѣленомъ наклоненію, него двама саюженымъ глаголима.

Примѣри. Louis XI. fit taire ceux qu'il avait fait parler si bien (Лудвигъ XI. наложіо є ћутати оныма, коима є пре поводъ дао онако лепо говорити).

Le négoce qui l'avait fait fleurir servit à la retablir (трговина коя ю є учинила цветаюћомъ, служила є къ повторителномъ подизаю нѣномъ).

Наклоненіе неопредѣлено кадкадъ се подразумева,

после причастія глагола: devoir (морати), pouvoir (моћи), vouloir (хтети), као:

Je lui ai rendu tous les services { que je dû, подразумева се lui rendre / que je pu, подразумева се lui rendre / que je voulu, подразумевасе lui rendre }

(Я самъ му учиніо све услуге { коє самъ морао, подразум. се нѣму чинити / коє самъ могао, подразум. се нѣму чинити / коє самъ хтео, подразум. се нѣму чинити).

И у овомъ случаю, причастіе остає непроменяємо, будући да има неопредѣл. наклоненіе за управну допуну.

Примѣтити треба, да су причастія dû и vonlu променяєма у овымъ начинима говоре: Il m'a payé les sommes qu'il m'a dues (онъ ми є платіо сумме, коє ми є дуговао); il veut fortement les choses qu'il a une fois voulues (онъ оће непрестано ствари, коє є єдномъ хтео); будући да се овде не налази неопредѣл. наклоненіе, и да причастіе има за управну допуну односително мѣстоименіе que, коє му предходи.

5. Примѣч. Кадъ се налази предлогъ какавъ између причастія и неопредѣленогъ наклоненія, коє слѣдуе, онда причастіе може имати за управну допуну или мѣстоименіе, коє му предходи, или неопредѣлено наклоненіе, коє му слѣдуе: у првомъ случаю, сирѣчь, кадъ мѣстоименіе причастію предходи, постои слога, а у другомъ, т. є., кадъ му неопредѣлено наклоненіе слѣдуе, такова нема места.

Дакле съ причастіемъ променяємымъ писаће се овако:

Les personnes que j'avais engagées à vous voir, sont ici (лица, коя самъ я позвао, да васъ посѣте, овде су).

Il nous a priés de lui écrire (онъ є насъ моліо, да му пишемо).

Nous avons engagé qui à vous voir? (кога смо мы позвали, да васъ посѣти?) Les personnes (Лица), представљна чрезъ que; — il a prié qui de lui écrire? (кога є онъ моліо, да му пише?) Nous (насъ). Que, nous, всу дакле управне допуне причастія engagées, priés, и будући да исте допуне причастіяма предходе, то слога постои.

А безъ промене причастія писа ће се овако:

Les personnes que j'avais désiré de voir, sont ici (Лица, коя самъ желіо видити, овде су).

Il nous a recommandé de lui écrire (онъ намъ є препоручіо, да му пишемо.)

Ils se sont proposé de l'accompagner (они су се договорили, нѣга спроводити).

J'avais desiré quoi? (шта самъ желіо?) De voir les personnes (видити лица); —

Il nous a recommandé quoi? (шта намъ є онъ препоручіо?) De lui écrire (да му пишемо). — Ils ont proposé à eux quoi? (шта су они њима предлагали?) De l'accompagner (нѣга спроводити). De voir les personnes, de lui écrire, de l'accompagner єсу дакле управне допуне причастія desiré, recommandé, proposé, и будући се исте допуне после причастія налазе, слога нема места.

Примѣтити треба, да слога свагда има места, кадъ причастію две управне допуне предходе, као у овомъ израженію: les livres qu'il nous a priés de lui prêter

(књиге за кое насъ є моліо да му позаймимо); у овомъ случаю, управна допуна найпре изложена припада неопредѣленомъ наклоненію, а друга допуна принадлежи причастію.

6. Примѣч. Le peu има у французскомъ єзику два значеня: сирѣчь или означава мало количество (une petite quantité), или изражава недостатакъ, оскудость (le manque).

У првомъ случаю, са суштествителнымъ после le peu ставлѣнымъ слога постои; а у другомъ на противъ са речію le peu, а не са суштествителнымъ, кое му послѣдує, такова има места. Примѣри:

Le peu d'affection que vous lui avez témoignée lui a rendu le courage (мало наклоности, кое сте му вы указали, нѣму є дало храбрости).

Le peu означава овде мало количество, єрбо є исто чувство наклоности већъ изражено, слѣдователно управна допуна que, представля суштествителнo affection, и причастіе се поставля у женскій родъ єдинственогъ броя.

Le peu d'affection que vous lui avez témoigné l'a decouragé (оскудость наклоности, кою сте му вы указали, нѣга є обезхрабрила).

Овде le peu означава недостатакъ, єрбо безъ недостатка наклоности онъ се не бы обезхрабріо; que, управна допуна, представля слѣдователно le peu, речь мужкогъ рода, єдинственогъ броя, по томе и причастіе присвоява мужкій родъ и єдинственый брой. Од'куда произлази ово правило:

Причастіе, коме le peu предходи, меня се, кадъ смысао допушта le peu изоставити; а остає непроменяємо, ако се нарѣчіе le peu не може изоставити. У

првомъ примеру, може се рећи: l'affection que vous lui avez témoignée lui a rendu le courage (наклоность, коју сте му вы указали, дала му є храбрости), и слога постои; а у другомъ не може се рећи: l'affection que vous lui avez témoignée l'a decouragé (наклоность, коју сте му указали, њга є обезхрабрила).

7. Примѣч. Мѣстоименіе en, речь двосмыслена, коя означава de cela, и свагда као неуправна допуна употребљно, не може имати никаква утицаня на причастіе. Тако ће се рећи о воћима: j'en ai mangé (я самь одъ њи єо); а о писмама: j'en ai reçu (я самь ій пріимio). Ова су израженія скраћена, то є као кадъ бы было: j'ai mangé une certaine quantité de cela — de fruits — (я самъ изео извѣстно количество одъ њи — воћа' —), j'ai reçu un certain nombre de cela — de lettres — (я самь пріимio извѣстно число њи' — писама' —); а причастія mangé, reçu, остаю непроменяема, єрбо њіове управне допуне, une certaine quantité, un certain nombre, нису изражене.

Il a des troupes, et il en a demandé aux autres peuples de la Grèce (Онъ има войске, и онъ є нѣ искао одъ други народа' Грчке).

Hélas! j'étais aveugle en mes voeux aujourd'hui
J'en ai fait contre toi, quand j'en ai fait pour lui
(Яо! я самь быо слепъ у моимъ завѣштаніяма данасъ,
Я самь ій учиніо противъ тебе, чинећи ій за нѣга).

Но у слоги каза ће се овако; nous les en avons informés, il nous en a blâmés (мы смо ій о томъ извѣстили, онъ насъ є зато худіо); l'opinion que j'en avais conçue (мнѣніе, коємъ самь о томъ добіо).

Elle s'en est vantée assez publiquement (Она се о томъ фалила доста явно).

Rendez grâces au ciel qui nous en a vengés (принесите благодареніе небу, које насъ є у томъ осветило); будући да причастіяма informés, blâmés, conçue, vantée, vengés, њиове управне допуне les, nous, que, se, nous предходе. Исто ће се тако писати са променяємымъ причастіємъ: Combien de personnes il a trompées par de belles promesses (колико є лица' онъ преваріо нѣговымъ лепымъ обећаняма!); а безъ измене причастія овако: Combien il en a trompé (колико є њи онъ преваріо). У овымъ двама примерима, управна допуна предходи причастію, но у првомъ, управна допуна combien de personnes, будући є женскогъ рода и множественогъ броя, саобштава и причастію женскій родъ и множественый брой. У другомъ примѣру, на противъ, управна допуна combien en, место combien de cela непроменяєма будући по своіой природи, не може причинити, да се причастіе измене. Погрешно бы дакле было рећи:

Ah! malheureux, combien j'en ai déja perdus (Ахъ! я несрећанъ, колико самъ ій већъ изгубіо).

8. Примѣч. Coûté (коштаный) и valu (вредный), премда су причастія средньи глагола' спрежући се са спомагателнымъ глаголомъ avoir, опетъ су кадкадъ способна за слогу у роду и брою, и то онда, кадъ се глаголи coûter и valoir за дѣйствителне узимаю. Єрбо є глаголъ coûter онда дѣйствителанъ, кадъ означава causer (причинити), exiger (закгевати); а глаголъ valoir, кадъ има смысао procurer (набављати) rapporter (односити). Дакле са слогомъ пише се:

Les peines que cette affaire m'a coûtées, т. є. m'a causées (муке кои' ме є ова ствaрь стала, т. є. причинила).

Les honneurs que cette place m'a valus, т. є. m'a

procurés (чести, кои' ме є ово место вредило, т. є. набавило); єрбо су овде глаголи coûter и valoir дѣйствително узети, коима њіове управне допуне que, у место peines и honneurs предходе.

Овако се дакле Француски добри Списатељи изражаваю:

Après tous les ennuis que ce jour m'a coûtées (после све чаме (дуго време), кою ми є овай данъ причиніо).

Ai-je pu rassurer mes esprits agités? (єсамъ ли могао утишати моє мысли немирне?).

Vous n'avez pas oublié les soins que vous m'avez coûtés depuis votre enfance (вы нисте заборавили неге, кои' сте ме коштали одъ вашегъ детињства).

Que d'éloges ne lui a pas valus sa conduite noble et généreuse (каквы похвала' ніє му вредило нѣгово поведеніє благородно и великодушно!).

Но съ причастіємъ непроменяємымъ писа'ће се:

Cette affaire m'a coûté une peine infinie (Ова ме є ствaрь вредила муке неописане).

Ce travail m'a valu une gratification (овай посао добавіо ми є награду); будући да се управне допуне une peine infinie, une gratification, после причастія coûté, valu, налазе.

ГЛАВА IX.

(CHAPITRE IX.)

О НАРѢЧІЮ.

(DE L'ADVERBE.)

I. Dessus (на површію), dessous (исподъ), dedans (унутра), dehors (с'поля), будући су нарѣчія, не закгеваю допуне, дакле не треба рећи: dessus la terre (по површію землѣ), dessous le ciel (подъ небомъ), него: sur la terre (на земльи), sous le ciel (подъ небомъ).

Изятіе. 1. Кадъ се она употребляваю у противоположеню, кяо: les ennemis sont dedans et dehors la ville (непріятельи су унутри и с'поля вароши).

2. Кадъ имъ какавъ предлогъ предходи, као: par-dessus les murs (преко зыдова'). On a tiré cela de dessous la table (извучено є ово исподъ астала).

II. Alentour (около), auparavant (пре), davantage (више), одбацую такође сваку допуну; дакле не валя рећи: alentour de (около), auparavant de (пре одъ), auparavant que (пре негъ), davantage de (више одъ), davantage que (више него), него овако: autour de (около), avant de (пре одъ), avant que (пре негъ), plus de (више одъ), plus que (више негъ).

Davantage не треба употреблявати у смыслу найвише (le plus), тако место: de toutes les

fleurs, la rose est celle qui me plâît davantage (одъ свогъ цвећа, ружа ми се найвише допада), овако є добро рећи: qui me plaît le plus.

III. Plus tôt (скоріе), односи се на време, и има за противоположеніе plus tard (касніе), као н. п. il partira plus tôt (онъ ће ићи скоріе). — Plutôt побуђава идеу предпоставимости; као:

Le travail aux hommes néccessaire,

Fait leur félicité plutôt que leur misère (радня людима нуждна, чини ій срећнима пре, него бѣдным).

IV. Si, aussi саюжаваю се са прилагателнымъ именима и нарѣчіяма: si modeste, aussi éloquent (тако скроманъ, тако краснорѣчивъ); tant, autant (толико, колико), саюжаваю се съ другимъ рѣчма: tant d'éloquence, autant de préjugés (колико краснорѣчія, толико предразсуђенія); il travaille tant (онъ ради толико), autant estimé que cheri (колико почитованъ, толико люблѣнъ).

Примѣч. Нарѣчіе si ніе у стању дати качество израженіяма нарѣчныма. Ніе дакле добро рећи: il était si en peine, si en colère, si à l'aise, il est venu si à propos (онъ є био тако у муци, тако у гнѣву, тако волянъ, онъ є дошао тако у згодно време), него овако: il était si fort en peine, si fort en colère, si bien à son aise, il est venu à propos. —

Aussi, autant, изражаваю сравненіе као н. п. César était aussi éloquent que brave, on l'admirait autant qu'on le craignait (Цезаръ є био колико краснорѣчивъ, толико храбаръ, онъ є обожаванъ толико, да су га се

бояли); si, tant, означаваю протежность (l'extension), као н. п. il est si faible (онъ є тако слабъ).

Примѣч. Два окончења сравненія скопчаваю се са саюзомъ que: il est aussi sage que vaillant (онъ є толико разуманъ, колико храбаръ). — Aussi sage comme vaillant, рећи, была бы велика погрешка.

V. De suite (одма), successivement (слѣдствено), sans interuption (безпрекидно), као: il ne saurait dire deux mots de suite (онъ не бы знао рећи две рећи єдно за другимъ). Tout de suite (одма), sur le champ (одма), као: il faut que les enfants obéissent tout de suite (деца треба да се повинују незатежно).

VI. Tout-à-coup (на єданпутъ), soudainement (напрасно), као: cette maison est tombée tout-à-coup (ова се кућа срушила на єданпутъ); — tout d'un coup, tout en une fois (на єданпутъ), као: il gagna mille écus tout d'un coup (онъ є добіо тисућу талира' на єданъ ма').

УПОТРЕБЛЂЊЕ ОДРИЦАЊА.

(EMPLOI DE LA NEGATION.)

Одрицанѣ се састои изъ ne, ne pas, ne point, je n'ose (я не смемъ), je n'ose pas (я не смемъ), je n'ose point (я несмемъ никако). Ne єсть најслабіе одрицанѣ, ne point највеће, а ne pas среднѣ.

VII. Израженія саюзна à moins que (поне да), de peur que (изъ стра' да), de crainte que (боећи се да), и глаголъ empêcher (препятствовати) ишту свагда после њи одрицателну частицу

не, као: à moins que vous ne lui parliez (поне да му вы не говорасте), de peur qu'on ne vous trompe (изъ стра' да васъ не преваре).

La pluie empêcha qu'on ne se promenât dans les jardins (киша є препятствовала те се ніе шетало по баштама).

Les fautes d'Homère n'ont pas empêché qu'il ne fût sublime (погрешке Омирове нису препятствовале, да онъ не буде преузношенъ).

VIII. Одрицанѣ не употребльва се такође покрай autre, autrement (другчіе), plus (више), mieux (болѣ), moins (манѣ) образующи сравнителный степенъ, и покрай глагола craindre (бояти се), avoir peur (имати стра'), trembler (дрктати), appréhender (страшити се), као: il est tout autre qu'il n'était (онъ є сасвимъ другчіи, него што є био); il parle autrement qu'il n'agit (онъ говори другчіе, него што ради); il est plus modeste qu'il ne le paraît (онъ є скромніи, него што се показує); je crains qu'il ne vienne (боимъ се да не дође).

Изятіе. Употребльніе одрицателне частице не престає имати места кадъ є глаголъ изражения предходногъ, саюженъ съ каквымъ одрицанѣмъ, као: il ne parle pas autrement qu'il agit (онъ не говори другчіе него што ради); il n'est pas plus modeste qu'il le paraît (онъ ніе скромніи, него што се показує); je ne crains pas qu'il vienne (я се не боимъ да ће онъ доћи).

Примѣч. После craindre (бояти се), appréhender (страшити се), avoir peur (имати стра'), trembler

(дрктати), место ne, поставля се ne pas, кадъ се жели испуненѣ дѣйства израженогъ, посредствомъ каквогъ другогъ глагола, као: je crains qu'il ne réussisse pas (я се боимъ да му не испадне за рукомъ).

IX. Глаголима nier (одрицати), désespérer (очаявати), disconvenir (несоглашавати се), douter (сумняти), ne послѣдує само онда, кадъ су саюжени съ каквымъ одрицанѣмъ, као: je ne nie pas (я не одричемъ), je ne doute pas que cela ne soit (я не сумнямъ да то ніе); а безъ одрицаня рекло бы се: je nie (я одричемъ), je doute que cela soit (я сумнямъ да є то), будуħи да су глаголи nier, douter, употреблѣни потврдително.

X. Израженіяма саюженымъ avant que (пре негъ), sans que (безъ да), и глаголу défendre (бранити), никадъ не слѣдує ne, као: avant qu'il fasse froid (пре него се олади); — j'ai défendu que vous fissiez cette chose (я самь забраніо, да вы чините ову стварь).

XI. Pas и point избацую се, кадъ се у изложенію налази какво израженіе, кога бы смысао было одрицателанъ, као: jamais (никадъ), guère (нимало), nul (нико), nullement (никако), aucun (нико), rien (ништа), personne (нико), ni повторено као:

Un méchant ne sait jamais pardonner (Зао не зна нигда опростити).

Il ne faut rien dire qui puisse attaquer la réputation d'un homme de bien (не треба ништа говорити, што бы могло насрнути на добро мнѣніе поштеногъ човека).

Titus ne passait aucun jour sans faire une bonne action (Титусъ ніе пропустіо ни єданъ данъ, да што добро не учини).

Je ne vois personne qui ne vous loue (Я не видимъ никогъ, кои васъ не фали).

Il n'a ni talents, ni bonne volonté (онъ нема ни душевны дарова', ни добре волѣ).

L'honnête homme ne connait que ses devoirs (поштенъ човекъ незна ништа, него своє дужности).

ГЛАВА X.

(CHAPITRE X.)

О ПРЕДЛОГУ.

(DE LA PRÉPOSITION.)

I. Au travers (крозъ), зактева неуправну допуну de, а à travers иште управну допуну, као н. п. au travers d'un buisson (крозъ чбунъ); à travers les champs (преко поля).

II. Près (близу), побуђава идеу близкости; auprès de, идеу непрекидногъ прилѣжанія, чувствованя, као: il demeure près de l'église (онъ обытава близу цркве). — Cet enfant n'est heureux qu'auprès de sa mère (ово дете ніе срећно, него кодъ своє матере).

III. Vis-à-vis (спроћу), употреблява се само на противоположенѣ места, и означава противоположено место съ лица, као: il loge vis-à-vis de

mes fenêtres (онъ живи спроћу мои' прозора'). По грешно є дакле рећи: son ingratitude vis-à-vis de ses bienfaiteurs (нѣгова неблагодарность спроћу свои' добротвора'), треба рећи: envers ses bienfaiteurs, или à l'égard de ses bienfaiteurs.

IV. Vis-à-vis, en face (съ лица), proche (близу), près (близу), hors (изванъ), зактеваю после ньи' предлогъ de, као н. п. vis-à-vis de l'île de Tenédos (спроћу острова Тенеда); près du mont Athos (близу брда Атоса); — hors de rangs ennemis (изванъ редова' непріятеля') и т. д. осимъ у разговору и у штилу са свимъ домаћемъ, као: il loge près l'arsenal (онъ обытава близу оружнице); vis-à-vis la nouvelle rue (спроћу новогъ сокака) и т. д.

V. Entre (између), говори се о двама предметима, као: entre Rome et Cartage (између Рима и Картаге). — Parmi (међу), говори се, кадъ се више одъ два предмета наоде, и иште после себе или мложествен. брой, као: parmi les hommes (међу людима), или какво сабирателно име, као: parmi la foule (међу гомиломъ).

Не бы было правилно рећи:

parmi ce plaisir quel chagrin me dévore (међу овымъ веселѣмъ, каква ме туга прождире).

Точность грамматическа изискує да се каже: au millieu de ce plaisir etc. (у средъ овогъ веселя и т. д.

VI. Voici (ево), односи се на оно, што му слѣдує, а voilà, што му предходи.

Voici trois médecins qui ne se trompent pas, gaîté, doux exercice, et modeste repas (Ево три лѣкара, кои се не вараю, веселость, благоупражненіе, и умерено єло).

La droiture du coeur, la vérité, l'innocence, l'empire sur les passions: voila la véritable grandeur (правичность срца, истина, невиность, владанѣ надъ страстима: ево истиногъ величества).

О ПОВТОРАВАНЮ ПРЕДЛОГА.

(DE LA RÉPÉTITION DES PRÉPOSITIONS.)

VII. A, de, en, повтораваю се свагда предъ свакомъ допуномъ, као:

Il dut la vie à la clémence et à la magnanimité du vainqueur (онъ є дужанъ животъ милосрдію и великодушію побѣдителя).

Il est doux de servir sa patrie, et de contribuer à sa gloire (сладко є служити своє отечество, и садѣйствовати нѣговой слави).

On trouve les mêmes prejugés en Europe, en Asie, en Afrique et jusq'en Amérique (наоде се єдна иста предразсуђеня у Европи, Азіи, Африки и чакъ Америки).

Други предлози, особито они, кои немаю више одъ єдногъ слога, повтораваю се, кадъ допуне не представляю никакво подобіє у значеню, као: dans la paix et dans la guerre (у миру и у рату); — par la force et par l'adresse (силомъ и вештиномъ); — avec courage et avec inhumanité (храброшћу и нечовечношћу). На противъ, они

се не повтораваю, кадъ допуне израженія скоро єдно исто значе, као: dans la mollesse et l'oisiveté (у мекушству и нерадньи); — par la force et la violence (силомъ и насиліємъ); — avec courage et intrépidité (храброшћу и неустрашимошћу); — à travers les dangers et les obstacles (крозъ опасности и препятствія).

ГЛАВА XI.

CHAPITRE XI.

О САЮЗУ.

(DE LA CONJONCTION.)

I. Et (и), ni (ни), придодаю мысли; но et потврдително, а ni одрицателно. Одкуда слѣдуе, да се et употреблява:

1. Да саюзи придодата изложенія, коя сва завысе одъ єдногъ главногъ потврдителногъ, као:

Il croit que la terre est une planête, et qu'elle tourne autour du soleil (онъ мысли да є земля планета, и да се она обрће око сунца).

2. Да саюзи подобне части каквогъ потврдителногъ изложеня, као:

Il cultive les lettres et les sciences (онъ обдѣлава науке и вѣжества).

Cet enfant est instruit et modeste (ово є дете научено и скромно).

Il agit lentement et prudement (онъ ради лагано и разумно).

Ni употребљава се:

1. Да саюзи придодата изложеня, коя завысе одъ єдногъ главногъ одрицателногъ, као:

Il ne croit pas que la terre soit une planête, ni qu'elle tourne autour du soleil (онъ не верує да є земля планета, нити да се она обрће око сунца).

2. Да саюзи подобне части одрицателногъ изложеня, као:

Il ne cultive pas les lettres ni les sciences (онъ не обдѣлава ни науке ни вѣжества).

Cet enfant ne pas instruit ni modeste (ово дете ніе ни научено ни скромно).

Il n'agit pas lentement ni prudement (онъ не ради ни лагано ни разумно).

Примѣч. Болѣ є изостављати pas и point и повторавати ni, као:

Il ne cultive ni les lettres, ni les sciences и т. д.

II. Et предходи предлогу sans; a ni заступа нѣгово место, као:

Sans joie et sans murmure elle semble obéir (безъ радости и безъ мумланя, чини се да она слуша). —

Sans crainte ni pudeur, sans force ni vertu (безъ стра ни стида, безъ силе ни добродѣтельи).

III. Plus, mieux, moins, autant стављена при почетку два члена каквогъ изложеня не мораю быти скопчана посредствомъ саюза et, као:

plus on lit Racine, plus on l'admire (што се више чита Расинъ, то се више обожава); а кадъ бы се рекло: et plus on l'admire, было бы погрешно. Узрокъ є тому тай, што овде нієь цѣль саюзити ова два изложенія, него означити отношеніе єднога къ другомъ; то є као кадъ бы было: on admire d'autant plus Racine, qu'on le lit plus (Толико се више обожава Расинъ, колико се више чита). То є начинъ говора, при коме изложенія нису скопчана по средствомъ саюза et.

IV. Parce que (у две речи), значи attendu que (зато што), као н. п.

Parce qu'elle meurt, faut-il que vous mouriez? (Зато што она умире, треба ли да и вы умрете?).

Par ce que (у три речи), толико значи као: par la chose que, или par les choses que (изъ тога што), као:

Par ce qu'on voit tous les jours, il est facile de comprendre combien le mauvais exemple est pernicieux (изъ тога што видимо свакій данъ, лако є разумети, колико є рђавъ примеръ заражљивъ).

V. Quoique (у єдноій речи) значи толико као bien que (премда), као: Quoique vous soyez instruit, soyez modeste (премда сте вы научени, будите скромни).

Quoi que (у две речи), означава quelque chose que (ма што) као: quoi que vous lui disiez, il ne vous écoutera pas (ма му вы што говорили, онъ васъ неће слушати).

VI. Quand, саюзъ, означава lorsque (кадъ), à quelle époque (у кое време?), као н. п. Venez quand vous aurez fini (дођите кадъ будете свршили). Quand partez vous? (Кадъ полазите?) —

Quant, као предлогъ, има смысао à l'egard de (због), и свагда за њимъ слѣдує предлогъ à, као: quant à cette affaire, je m'en inquiète peu (што се тиче овогъ дѣла, я се о томъ мало узнемиравамъ).

VII. A cause que, devant que, durant que, malgré que, застарило є, и не употреблява се више; него место à cause que, поставля се parce que, место devant que, меће се avant que, (пре него), у место durant que, ставля се pendant que (у време кадъ), и на место malgré que, поставля се quoique (премда).

VIII. Саюзъ que употреблява се многостручно, найвише:

1. Да саюзи два глагола єданъ съ другимъ. као: je crois que l'âme est immortelle (я мыслимъ да є душа безсмртна).

Примѣч. Саюзъ que не ише никакво наклоніе, него смысао положителанъ или сумнителанъ предходећегъ глагола, зактева или изявително или пожелателно наклоніе.

2. Да саєдини два окончења каквогъ сравнія, као н. п. Démosthène était plus éloquent que brave (Демостенъ є био више краснорѣчивъ, него храбаръ).

3. Да образує помоћу предлога de, неке начине говора, єдинствено французскомъ єзику својствене, кои се изъ тогъ узрока називаю Галицизмусъ, као:

C'est peu que de posséder des richesses (мало є то, притяжавати богатства).

C'est un devoir que d'obliger ses amis (дужность є обвезивати своє пріятелѣ).

C'est être sage que de se défier des mechants (паметно є не поверавати се рђавыма).

Quel plaisir que de revoir sa patrie! (Каква радость опетъ видити своє отечество!)

Il ne laisse pas que d'être généreux (онъ не престає быти великодушанъ).

Примѣч. Обичай допушта у овомъ случаю изоставити саюзъ que, и рећи: c'est peu de posséder de richesses; — c'est un devoir d'obliger ses amis и т. д. Благогласіє у томъ рѣшава, кадъ се може саюзъ que изоставити, или кадъ не може

4. Најпосле саюзъ que употребљава се највише, да бы се избегло повтораванѣ неки' други' саюза', као quand, lorsque, si, quoique, comme и т. д. — н. п. Quand on est riche, et qu'on est géréreux, on ne manque pas d'amis (Кадъ смо богати и кадъ смо раздашни, не оскудѣвамо на пріятельима); — si vous avez des amis, et que vous désiriez les conserver, prouvez-leur votre estime (ако имате пріятеля', и ако ій желите задржати, осведочите имъ ваше почитаніє).

У првомъ примѣру, que заступа место quand, а у другомъ место si.

Обичай ће насъ најболѣ научити, и остала употребљења овогъ саюза познати.

ГЛАВА XII.

(CHAPITRE XII.)

О МЕЂУМЕТІЮ.

(DE L'INTERJECTION.)

I. Између међуметія' ah и ha та се разлика налази, што прво изражава радость, болю, а друго напрасность, као н. п. Ah Dieux! quel bonheur de vous voir (о Боже! каква срећа што васъ видимъ). — Ah combien je suis malheureux (ахъ како самь несрећанъ;) Ha, vous voila (Ха ето васъ!) Ha, ha, je n'en savais rien (ха, ха, я нисамь о томъ ништа знао).

II. Oh изражава напрасность или потврђенѣ, као: oh, oh! je croyais le contraire (ох, ох! я самь мыслio противно): — oh, pour le coup je vous tiens (ох, за овай паръ я васъ држимъ).

Но, служи къ позиваню, као: Ho, venez ici (Хей, дођи амо). Оно означава такође и напрасность, као: ho, que faites-vous là? (хей, шта чинишъ ты тамо?).

O, служи къ узвику краснорѣчивомъ, као: o mon fils! adorez Dieu, et ne cherchez pas à le

comprendre (о мой сыне! почитуй Бога, и не тражи нѣга постићи). — O suprême plaisir de pratiquer la vertu (О найвећа радости, упражнявати добродѣтель). —

ГЛАВА XIII.
(CHAPITRE XIII.)

О СЛОВОСТРОЮ.
(DE LA CONSTRUCTION.)

Словострой єсть поставленіе речій у редъ къ израженію мысли найсходніи.

У французскомъ єзику има два вида словостроя; словострой управный (la construction directe) и словострой изврнут' (la construc. inverse).

Словострой управный єсть онда, кадъ су све речи расположене по реду отношенія', коя оне међу собомъ имаю. И тако найпре се излаже подлогъ (le sujet), по томъ глаголъ (le verbe), за овымъ допуна (le régime) и найпосле измене (les modificatifs), кое показую времена, место, узрокъ или причину и друга обстоятельства дѣйства, кое глаголъ изражава.

Примѣръ: Alexandre vainquit Darius à Arbelles (Александеръ є победіо Дарія кодъ Арбелле).

Ово є правый редъ: 1) суштество, о комъ є речь, — Александеръ. 2) Дѣйство, тимъ суште-

ствомъ учинѣно, — побѣдіо. 3) Предметъ, на кои се ово извршено дѣйство односи, — Даріусъ. 4) Обстоятельства, — кодъ Арбелле.

Словострой извртнутъ єсть онда, кадъ є редъ отношенія прекинутъ.

Примѣри: Il fut de ses sujets le vainqueur et le père (онъ є био свои' подайника' побѣдитель и отацъ).

У природномъ реду, требало бы рећи: il fut le vainqueur et le père de ses sujets (онъ є био побѣдитель и отацъ свои подайника').

Enfin Malherbe vint .....
Tout reconnut ses lois, et ce guide fidelle
Aux auteurs de ce temps sert encore de modéle

(Најпосле Малербъ дође .....
Сви познаду нѣгове законе, и овай руководитель верный,
Аукторима овогъ времена служи іоштъ за образацъ).

Правый редъ зактевао бы рећи: ce guide fidelle sert encore de modèle aux auteurs de ce temps e. t. c. (овай руководитель верный служи іоштъ за образацъ аукторима овогъ времена и т. д.).

Словострой, дели се іоштъ на, пуный (construct. pleine) и на скраћеный (construct. elliptique).

Словострой є онда пунъ, кадъ ясно садржи све нуждне речи къ израженію мысли.

А скраћенъ є, кадъ се изоставе речи, кое бы нуждне биле къ правилности говора, но кое оби-

чай французскогъ говора дозволява такође и изоставити. Кадъ кажемъ: puissiez-vous être heureux, puissé-je vous revoir bientot dans une meilleure situation, — израженія puissiez-vous, puissé-je, єсу скраћена, то є као кадъ бы се казало: je souhaite que vous soyez plus heureux, que je puisse vous revoir bientôt dans une meilleure situation (я желимъ да вы будете срећніи, да васъ могу опетъ скоро видити у болѣмъ станю). — Кадъ се каже: La Saint-Jean, место la fête de Saint Jean (праздникъ Светогъ Іована), то є онда словострой скраћенъ. — Исто тако: Quand viendra-t-il? — demain (кадъ ће онъ доћи? — сутра), єсть скраћеніє, место што бы се рекло: il viendra demain (онъ ће доћи сутра).

Расинъ є начиніо словострой скраћенъ у овомъ стиху:

Je t'aimais inconstant; qu'aurais-je fait, fidèle?
(Я самь те любила непостояногъ; шта бы чинила, съ вернымъ?)

Лако се увиђа, да є овде тай смысао: que n'aurais-je pas fait, si tu avais été fidèle? avec quelle ardeur ne t'aurais-je pas aimé, si tu avais été fidèlle? (шта не бы я чинила, да си ты было веранъ? съ каквымъ жаромъ не бы те любила, да си ты было веранъ?). Но ово скраћеніє дає изражењу млого већу живость, кою стихотворацъ не бы могао дати, да є ово Херміона съ пунымъ словостроємъ изрекла. —

ТРЕЋА ЧАСТЬ.

(TROISIÈME PARTIE.)

О ПРАВОПИСАНЮ.

(DE L'ORTOGRAPHE.)

Правописанѣ єсть художество, по комъ постаємо правилни у употребльѣню писмена' и правописны знакова' каквогъ єзика.

Писмена єсу слова Азбуке; а знаци правописни єсу ударенія (les accents); апострофъ, дольныи знакъ (la cédille), две точке надъ каквымъ самогласнымъ (le tréma), знакъ саюженя (le trait-d'union) и затворителна (la parenthèse).

Начинъ, како треба речи писати, тражу се у рѣчнику. Овде можемо само општа правила тога изложити.

1. Согласна окончаваюћа найвећу часть имена' не изговараю се никако. Да бы познали согласно окончателно, ков се у имену не изговара, треба пазити на речи, ков су одъ ньи произведене. Дакле, знаћемо, да треба писати plomb (олово), dard (коплѣ), sourcil (обрва), sanglot (єцанѣ) и т. д. єрбо су одъ ти' речій образовани ови глаголи: plomber (оловомъ залити), darder (бости коплѣмъ), sourciller (обрвомъ намигивати), sanglotter (єцати) и т. д.

2. Речи производне задржаваю оно исто правописанѣ као и коренне, одъ кои су оне произведене, у слоговима, кои имаю єданъ истый гласъ, као:

Innocent (невиный), innocence (невиность), abondant (изобилный), abondance (изобиліє).

3. На aie, ie, ue, eue, oie, oue, ée окончавею се суштествителна женскогъ рода н. п. plaie (рана), taie (бело на оку), jalousie (зависть), vie (животъ); statue (штатуа), vue (видъ), queue (репъ), joie (радость), soie (свила), joue (образъ), roue (точакъ), pensée (мысао), matinée (ютро).

4. На at окончаваю се имена достоинства и званія, као: potentat (самодржацъ), consulat (консулатъ), avocat (адвокатъ), и млого речій, при коима є at придодато каквой Французской речи, као: orgeat — orge (вода єчмена), resultat — il resulte (рѣшеніє), forçat — force (робъ на лађи).

5. На aire окончаваю се суштествителна и прилагателна произведена одъ каковы краћи' речій, као: actionnaire (акціонеръ), munitionnaire (муниціонеръ), propriétaire (притяжатель), образована одъ action, munition, proprieté.

6. На iere окончаваю се суштествителна женскогъ рода, као: lumière (свѣтлость), prière (молба), изузима се pierre (каменъ).

На iaire окончаваю се суштествителна мужкогъ рода, као: bréviaire (требникъ), plagiaire (крадацъ), изъ туђи' сачиненія', изузимаю се: lierre, (блющъ разстѣніє), cimetière (гроблѣ).

7. На ait окончаваю се lait (млеко), souhait (жеља), fait (дѣйствіе), trait (стрела), и сложене одъ овы двію последньи' речій, као: forfait (злочинство), portrait (портретъ), attrait (дражесть).

Све друге речи, при коима производство доноси єдно t, пишу се са et, као: complet — complète (подпуный — подпуна), collet — colleter (яка — зграбити за яку).

8. На er окончаваю се речи мужкогъ рода, при кои' крайномъ е предходи i, y, ill, g, ch, као: acier (челикъ), noyer (дрво орово), oreiller (малый ястучићъ), verger (воћнякъ), clocher (звонара).

Изузима се: pied (стопа), congé (опроштай при разстанку), clergé (клирикъ), évêché (епархія).

9. На is окончаваю се суштествителна образована одъ причастія садашнѣгъ времена променомъ окончења ant на is, као: gâchis — gachant (барица — растапаюћій), coloris — colorant (разне боѳ у каквой контрафи — боєћій).

10. Окончење au има места после каквогъ самогласногъ, као: gruau (крисъ, крупа), fléau (бичъ). Изузима се duo (два), trio (три), cacao (семе, коѳ се за чоколаду мелѣ).

11. На eau окончаваю се суштествителна и прилагателна, при коима производство доноси єдно e, као: tombeau — tombe (гробъ), morceau — morceler (комадъ — комадати), nouveau — nouvel (ново — новость).

12. Гласъ in, при почетку какве речи, произноси се чрезъ in или im, као: industrie (промышлѣность), impôt (порезъ); изузима се ainsi (тако).

13. На eindre окончаваю се сви глаголи тако произносећи се у неопредѣленомъ наклонећю, као: feindre (измышлявати), teindre (бои-ти). — Изузима се contraindre (приморати), craindre (бояти се), plaindre (жалити). — Vaincre (побѣђавати) пріима такође ain.

14. Окончења en и em найчешће налазе се при почетку глагола': entrer (унѣи), enraciner (у коренити), emporter (сграбити и однети). — Изузима се: ancrer (помазати мастиломъ), antidater (напредъ датумъ ставити), anticiper (пре времена почети), ambitionner (поносно тражити) amplifier (разгранявати речима), amputer (одсећи кою часть тѣла — кадъ се не може другчіе излечити).

15. Слогъ en у средини речій, употребля-ва се:

1) Кодъ суштествителны, при коима се окончећіе изговара, као: mention (опомена), ascension (вознесећіе).

2) При речима окончаваюћима се на endre, као: tendre (тежити), vendre (продавати).

Изузима се répandre (разсипати).

16. Слогъ an има места у средини речій предъ g, као: échange (измена), mélange (смеша), louange (похвала), као и пре и после ch: chanter (певати), méchant (рѣавый), branche (грана), tranche (кришка). — Изузима се venger (осветити

се), pencher (насланяти се), и одтудъ образоване речи.

17. На ance окончаваю се суштествителна образована одъ причастія садашнѣгъ времена, као: abondance (изобиліе), subsistance (вештественость), naissance (пороћай), образована одъ причастія садашнѣгъ времена abondant, subsistant, naissant. — Изузима се déférence (почитаніе), existance (бы-ће), préférence (предпоставляй), semence (разна семена), sentence (сентенція) и т. д.

На ence окончаваю се суштествителна не образована одъ причастія садашнѣгъ времена, као: conscience (савѣсть), urgence (принуда). — Изузима се: aisance (угодность), balance (равновѣсіе), circonstance (обстоятелство), distance (разстояніе) и т. д.

18. На anse окончаваю се речи: danse (игра), transe (стрепенѣ), il panse une plaie (онъ завія рану).

На ense окончаваю се: défense (обрана), offense (увреда). récompense (награда), immense (неизмерность), il pense (онъ мысли), и одъ ове последнѣ образоване речи.

19. Слогъ sion пише се са s [онда, кадъ овомъ крайнѣмъ слогу предходи l или r, као: expulsion (изгнанѣ), aversion (одвраштенѣ). — Изузима се assertion (потврћенѣ — истинитости), désertion (одбѣгъ), insertion (дометакъ), portion (порція — мера).

Са ssion пишу се речи окончаваюће се на

essiоn, missiоn, cussiоn, као: procession (литія), admission (пропуштай), discussion (решетанѣ).

Са xiоn: connexion (саюзъ), complexion (составъ тѣла), flexion (пригибанѣ), réflexion (размышлѣнѣ), fluxion (натокъ крви).

А са tiоn све друге речи: nation (нація), potion (напой лѣкарскій). — Изузима се ascension (вознесеніе), dimension (просторъ), extension (протегльивость), pension (пензія), suspension (одлучка), aprе́hension (страшльивость), passion (страсть), suspicion (подозрителность).

20. На ment окончаваю се сва суштествителна образована одъ каквогъ глагола, као: bâtiment (зданіе), affranchissement (ослобоћай), logement (обыталиште) пишу се са ment због тога, што произходе одъ глагола bâtir (зидати), affranchir (ослобоћавати), loger (обытавати). Изузима се calmant (утишаваюћи).

21. На eur окончаваю се сва суштествителна, коя имаю ово окончењ, была мужкогъ или женскогъ рода, као: bonheur (срећа), fleur (цветъ). Изузима се heure (сатъ), beurre (путеръ), demeure (обыталиште).

22. На ire окончаваю се глаголи, кои' в причастіе садашнѣгь времена на vant или на sant, произносеће се на zant, као: écrire — écrivant писати — писаюћій), lire — lisant (читати — читаюћій).

На ir окончаваю се други глаголи: unir (сажавати), partir (полазити).

23. Окончењ **our** найвише налази се при концу свію суштествителны, коя се тако произносе, коа: tour (торонъ), un contour (први знаци каквогъ начертанія). — Изузима се bourre (струня).

24. На **oir** окончаваю се 1) глаголи: devoir (морати), concevoir (поняти). — Изузима се: boire (пити), croire (веровати). 2) Сва суштествителна мужкогъ рода образована одъ причастія садашнѣгъ времена променомъ **ant** на **oir**, као: abreuvoire — abreuvant (напоити — напояваюћи) rasoir — rasant (бріячица — бріяюћи).

Oire есть окончењ други речій: ivoire (слонова кость), réfectoire (њелія), armoire (орманъ), obligatoire (обвезиваюћи). — Изузима се: espoir (надежда), dortoire (спаваћа соба), soire (вече), noir (црнъ).

25. **Atte**, **itte**, **outte**, **utte** окончаваю речи: chatte (мачка), datte (урма), latte (баскія), natte (асура), patte (шапа), il flatte (онъ ласка), il gratte (онъ гребе). — Etre quitte (быти слободанъ одъ каквогъ обвезанія), il quitte (онъ оставля), il acquitte (онъ своє обвезаніе испунява). — Goutte — liquide, — maladie (подагра), butte (брежулякъ), hutte (колеба), lutte (борба).

Остале речи пишу се са **ate**, **ite**, **oute**, **ute**, као: pirate (морскій разбойникъ), hypocrite (лицемѣръ), route (путъ), culbute (превраћай).

26. J предходи писменима a, o, u, y: jaloux (завидљивый), jour (данъ), juge (судія). — Изузима се geai (нека шумска птица), gêole (апсъ).

G предходи писменима i, e, y, gibier (дивлячь), bougie (воштана свећа), gerbe (снопъ), gêner (узнемиравати), forge (ковачница). — Изузима се: je (я), jeune (младый), jeûne (постъ), jeudi (четвртакъ), jeu (игра), jeter (бацати), majeur (пунолѣтный), majesté (величество) и од'туд' произведене речи.

27. Место n употреблява се m предъ b, p, m: tomber (пасти), emporter (понети), emmner (довести).

28. Глаголи на quer окончаваюћи се, задржаваю qu у целомъ спрезаню, као: fabriquer (израђивати), nous fabriquons (мы израђивамо), fabriquant (израђиваюћій), fabriqué (израђено).

Изванъ спрезаня qu меня се у c, као: fabrication (израђиванѣ), dislocation (премѣштанѣ), suffocation (задаиванѣ), communicable (дружеванъ), un fabricant (израдитель), des emplois vacants (званія упразнѣна) и т. д. — Изузима се: attaquable (освоителанъ), croquant (гризкаюћи), immanquable (непремѣно), marquant (назначаваюћи), remarquable (примѣтльиво).

29. Производне речи, образоване одъ какве коренне, окончаваюће се на кое одъ согласны писмена', као: don (даръ), amas (гомила), fer (гвожће), regret (жаленѣ), trot (касъ), и т. д., — удвояваю обично то согласно, као: donner (давати), a-

masser (гомилати), ferrer (подкивати), regretter (жалити), trotter (касати).

30. Писмена b, d, g, удвояваю се само у овымъ речима: abbaye (парохія), abbé (свештеникъ), rabbin (Рабинъ — Еврейскій Свештеникъ), sabbat (Субота); — addition (сабраніе), reddition (предая), agglomerer (гомилати), aggraver (отежтати), suggérer (побуђавати), и од'туд' произведене речи.

31. Друга согласна писмена удвояваю се у речима, коя се починю са

Ac: accourir (дотрчати). — Изузима се: acabit (вкусъ воћа), académie (академія), acariâtre (чандрљивъ).

Oc: occasion (прилика).

Af: affermir (утврдити). — Изузима се: afin (да бы), Afrique (Африка).

Ef: effort (усиленѣ).

Of: offrir (подносити).

Suf: suffrage (потврдителанъ вотумъ),

Al: allumer (запалити). — Изузима се: alarme (ларма), aliéner (одлучавати), aligner (на праву линію довести), aliment (уживленѣ), alité (чуваюћи креветъ у болести), alerte (бодрый), alène (шило), alentours (около), aliquote (дѣлитель), alouette (шева), alourdir (отежтати).

Il: illusion (обмана). — Изузима се: île (острово).

Col: collége (зданіе за школу). — Изузима се: colère (ярость). colifichet (маленкость за украшеніе), colombe (голубъ), colonel (Полковникъ),

colon (посельникъ), colonne (стубъ), colorer (бо-ити).

Com: commerce (трговина). — Изузима се: comédie (комедія), comestible (ствaрь за єденѣ), comète (репата звезда), comique (смешный).

Im: immortel (безсмртный). — Изузима се: image (икона), imiter (подражавати).

Ap: apporter (принети). — Изузима се: apaiser (умирити), apetisser (маньимъ начинити), apercevoir (усмотрити), apitoyer (сажалѣвати), aplanir (уравнити), aplatir (спльоскати), aplomb (отвѣсна высина), apologie (похвала), apologue (морална басна), apostrophe (апострофъ), apôtre (апостолъ).

Oppo: opposition (противно мнѣніе).

Oppr: oppression (удручењ).

Sup: supplice (мученѣ). — Изузима се: superbe (прекрасный), superieur (старіи), superstition (суевѣріе), suprême (преузвышено).

Ar: arriver (доспети). — Изузима се: araignée (паукъ), arête (рыбня кость), arène (место борбе), aride (неплоданъ), ariette (песница).

Cor: corriger (поправити). — Изузима се: corail (мерцанъ), coriace (тврдый).

Ir: irréfléchi (неразсудльивъ). — Изузима се: irascible (гнѣвльивъ), ironie (иронія).

At: attention (вниманіе). — Изузима се: atelier (место раднѣ художника), atroce (свирѣпъ), atome (атомъ).

32. Согласно r удвоява се такође у будућемъ времену и у условногъ наклоненія настоећемъ времену, глагола': courir (трчати), mourir (умрети), pouvoir (моћи), envoyer (пошиљати), voir (видити), querir (изтраживати), и у одъ њи сложенымъ глаголима: je courrai (я ћу трчати), j'accourrai (я ћу дотрчати), nous mourrons (мы ћемо умрети), vous enverriez (вы бы послали) и т. д.

33. Место да се удвои согласно q, придодае му се єдно c, као што то има места у овымъ речима acquit (добієнъ), acquitter (испунити обвезаніе), acquiescer (допуштати), acquérir (набављати).

34. Согласно писмо не удвоява се:

1) После безгласногъ e, као: tenir (држати), rejeter (одбацивати), il renouvela (онъ є обновіо).

2) После самогласногъ са знакомъ, као: même (истый), gâter (кварити), épître (посланіе).

3) После слога, кои се крозъ носъ изговара, као enfanter (рађати), bonté (доброта).

4) Између два гласа подобна, као: malade (болестанъ), imiter (подражавати), sonore (ясно — звонко).

5) После каквогъ слога израженогъ чрезъ млого самогласны писмена', као: a i, o u, u i, и т. д. plaire (допасти се), voûte (сводъ), tuile (цигля). — Изузима се baisser (снизити), beurre (масло) bourre (струня), bourreau (џелатъ), bourique (магарица), caisse (кеса), courroux (гнѣвъ), fourrer (утурити), goutte (капля), houppe (кита), huppelande (кабаница), laisser (оставити — манути), nourrir

(ра'нити), soufler (дувати), souffrir (трпити), и од'-туд' произведене речи.

О УПОТРЕБЉЊЮ ВЕЛИКИ ПИСМЕНА'.

(DE L'EMPLOI DES MAJUSCULES)

Са великимъ писменомъ починѣ се свакій стихъ, сва собствена имена людій, као: Pierre (Петаръ)', Antoine (Антоніе), Cicéron (Цицеро), Racine (Расинъ), Lucian (Лукіянъ); частій света: l'Europe (Европа), l'Asie (Азія); Царства, Кралѣвства: Russie, France, варошій Paris, Petersbourg; Belgrad; сва имена народа': les Européens (Европейци), les Français (Французи), les Serbiens (Срби); сва имена Секта', као: les Epicuriens (Епикурейци), les Stoïciens (Стоици), les Protestants (Протестанти); сва имена рѣка', брда', ветрова', као: la Seine (Сейна), le Rhône (Рона), le Danube (Дунавъ), les Alpes (Алпи), les Pyrenées (Пиренеи). —

Но кадъ имена народа' стое у саюзу съ ка квымъ другим' речима, коима она даю качество, т. е. кадъ се она употребе као прилагателна, онда се пишу са малымъ писменомъ, као: les consuls romains (Консули Римски), l'armée française (войска Француска) и т. д.

Кадъ оличимо какво име нравствености или порока, онда се оно као и собствено пише са великимъ писменомъ, као н. п. Vertu (добродѣтель), Envie (зависть). Тако ова последня речь добія велико писмо у овомъ стиху Хенріяде.

Là gît la sombre Envie à l'oeil timide et louche (тамо лежи намргођена Зависть са окомъ боязливимъ и косогледымъ).

Иста та речь не добія велико писмо, како престане быти оличена, као: l'envie s'attache aux grands talents (зависть напада на люде велики дарова').

Кадъ имена народа' и секта' не обимаю целость, онда се не пишу са великимъ писменомъ, као: un français (Француз), un anabaptiste (анабаптистъ), des anglais (Енглези), кадъ се разумева нека часть одъ целости.

(край друге и треће части.)

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р19Ср III 350/2-3.1